

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1911

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣΤΙΚΑ

12 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ¹

Ἡ διάκρισις τῶν ζῴων ἀπὸ τῶν φυτῶν εἶναι τόσον καταφανῆς ἐξωτερικῶς ὥστε καὶ ὁ ὀρισμὸς ἑκατέρου εἶναι περιττός. Προκειμένου ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν τὴν διαφορὰν ἐπιστημονικῶς προσκόπομεν ἐπὶ μεγάλων δυσχερειῶν, διότι ἐὰν κατέλωμεν εἰς τὰς ἀτελεστάτας βαθμίδας τῆς ζωικῆς καὶ φυτικῆς κλίμακος εὐρίσκομεν ὄντα, ὧν ἀδυνατοῦμεν ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ὀρίσωμεν τὴν φύσιν. Διότι τὰ τε ζῷα καὶ τὰ φυτὰ τρέφονται, αὐξάνονται καὶ πολλαπλασιάζονται, αἱ δὲ μορφαὶ αὐτῶν μικρὰς διαφορὰς δεικνύουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ἢ κινήσεις ὡς χαρακτηρ διακριτικὸς τῶν ζῴων· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐγνώσθη ὅτι ὑπάρχουσι φυτὰ κινούμενα ἐντὸς τοῦ ὕδατος τῆδε κάκεισε καὶ ζῷα ἀκίνητοῦντα ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης κατέπεσαν ἢ διάκρισις αὕτη. Ἐὐ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ σώματος τῶν φυτῶν ἀπὸ κυτταρίνης, διότι ἐγνώσθησαν καὶ ζῷα (τάξεις δλόκληροι) συνιστάμενα ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης μὴ γνωρίζων, ὡς εἰκόσ, τὰ ἀτελεῆ ταῦτα ὄντα καὶ χαράξας ὅρια μεταξὺ φυτῶν καὶ ζῴων ἀπέδιδε μὲν εἰς ἀμφοτέρωτα εἶδος τι ψυχῆς, ἀλλ' ἀφήρει ἀπὸ τῶν φυτῶν τὴν αἴσθησιν. «Ἐὐ δὲ φυτὸν οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν στερουμένων ψυχῆς· ἀλλ' οὐκ ἔστι ζῷον, ὅτι οὐδὲ αἰσθησὶς ἐν αὐτῷ» . . . «Δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως λέγειν ὅτι ἔστιν ἔμψυχον τὸ φυτὸν καὶ οὐ λέγομεν ὅτι ἄψυχον»² καὶ ἀλλαχοῦ³, «οὐκ ἔχει κίνησιν αὐτοπροαίρετον, οὔτε ψυχὴν τελείαν· τοῦτο δὲ ἔχει μέρος μέρους ψυχῆς».

Ἐὐ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Λινναῖος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν μέχρι τῶν μέσων σχεδὸν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, οὐδαμῶς θεωροῦντες τὴν αἴσθησιν ὡς χαρακτηῖρα ἀνήκοντα εἰς τὰ φυτὰ.

¹ Ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ Διδασκαλικῇ Συλλόγῃ τῇ 2 Μαρτίου.

² Ἀριστ. Περὶ φυτῶν Α. 1, 18 19.

³ Ἀριστ. αὐτόθι (Α. 2, 17).

Ούτε ἦτο δὲ δυνατόν ν' ἀποκαλυφθῆ πρότερον ἢ σπουδαιότητα αὕτη λειτουργία τῶν φυτῶν, διότι ἠγνοεῖτο αὕτη αὕτη ἢ κυρία καὶ ζωσα οὐσία, ἀφ' ἧς προέρχονται ἅπαντα τὰ φαινόμενα τοῦ φυτικοῦ βίου, δὲν εἶχον δὲ ἐρευνηθῆ ἐπισταμένως φυσιολογικῶς καὶ αἱ λειτουργίαι τῶν ἀτελῶν ζῴων.

Ἐὐτυχῶς σήμερον γνωρίζοντες τὴν σύτασιν τῶν φυτῶν λεπτομερῶς, τὴν συγκρότησιν αὐτῶν χημικῶς καὶ παρακολουθήσαντες τὰς πλείστας τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ τονώσωμεν τὴν ὁμοιότητα τῶν φυτῶν πρὸς τὰ ζῴα ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ταυτότητα τῶν κυριωτάτων λειτουργειῶν αὐτῶν, τῆς θρέψεως αὐξήσεως, γενέσεως καὶ αἰσθήσεως. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀθροισμάτων τῶν ἀνοργάνων ὄντων ἔγκειται εἰς τὸν τρόπον τῆς θρέψεως, τοῦ φυτοῦ τρεφομένου ἀπὸ ἀνοργάνων οὐσιῶν, τοῦ ζῴου ἐξ ὀργανικῶν. Πρὸς τὴν ἰδιόζουσαν δὲ ταύτην λειτουργίαν προσηρμόσθη καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ καὶ δλόκληρος ὁ βίος καὶ ἡ ἀνάπτυξις.

Προκειμένου ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν μίαν τῶν κυριωτάτων καὶ θεμελιωδεστάτων λειτουργιῶν τοῦ φυτοῦ, τὴν αἰσθησιν, καὶ ἀποδείξωμεν ὅτι ἔχει ταύτην κοινήν μετὰ τῶν ζῴων εἶναι ἀνάγκη κατὰ πρῶτον δι' ἀπλῶν τινῶν καὶ κάταφανῶν παραδειγμάτων νὰ καταδείξωμεν τὴν γενικὴν διάδοσιν τῆς αἰσθήσεως ταύτης καθ' ἅπαν τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ ἀναζητήσωμεν τὰ ὄργανα, δι' ἃ αὕτη ἐμφανίζεται.

Ἀναπαριστῶντες διὰ τῆς φαντασίας τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς συστάδας τῶν φυτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πολυαρίθμων φυτῶν τοῦ πρασίνου τάπητος τῶν λειμῶνων καὶ ἀγρῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἀπάντων τούτων τῶν φυτῶν αἱ ῥίζαι διευθύνονται πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς, αἱ δὲ βλαστοὶ κατακορύφως πρὸς τὸν οὐρανόν, ἦτοι τὰ φυτὰ τῶν ἀντιπόδων ἡμῶν διευθύνουσι τὰς ῥίζας πρὸς τοὺς πόδας ἡμῶν, τὸν δὲ βλαστὸν πρὸς τὸ χάος. Καὶ ὅταν δὲ βαδίζωμεν ἐπὶ τῆς κεκλιμένης ἐπιφανείας τῶν ὄρεων τὰ δένδρα τῶν δασῶν ἀνέρχονται κατακορύφως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γῆς καὶ ὄχι καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὄρους.

Ἀποδίδοντες τὴν διεύθυνσιν ταύτην εἰς τὴν δύναμιν τῆς βαρύτητος ἐννοοῦμεν εὐκόλως τίνι τρόπῳ ἡ δύναμις αὕτη ἀναγ-

κάζει τὴν ῥίζαν νὰ διευθυνθῆ πρὸς τὰ κάτω δυσκόλως ὅμως ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι ἡ αὕτη δύναμις ὠθεῖ τὸν βλαστὸν πρὸς τὰ ἄνω. Εἶναι δυνατόν ἢ βαρύτης, ἢ ἐλκύουσα ἅπαντα τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν, κατ' ἐξαιρέσιν ἐνταῦθα νὰ ὠθῆ παμμεγίστους ὄγκους φυτικῆς οὐσίας πρὸς τὸν οὐράνιον θόλον, καὶ πῶς ἡ αὕτη δύναμις δρῶσα ἐπὶ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ ἐπὶ μὲν τῶν ὑπεργείων αὐτοῦ ὀργάνων προκαλεῖ διεύθυνσιν κατακόρυφον πρὸς τὰ ἄνω, ἐπὶ δὲ τῶν ὑπογείων πρὸς τὰ κάτω;

Ὅπως πεισθῶμεν περὶ τούτου ἐπαναλαμβάνομεν τὸ πείραμα τοῦ Θωμᾶ Knight. Ὁ Ἄγγλος οὗτος φυσιολόγος κατὰ τὸ 1806 θεῖς ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου τροχοῦ καθέτου, τὸν ὅποιον ἔθετε εἰς κίνησιν δι' ἑτέρου τροχοῦ, ὃν ἐκίνει τὸ ὕδωρ βύακος μικροῦ, σπέρματα φασιόλων εἰς διαφόρους θέσεις, παρατήρησε μετὰ τὴν βλάστησιν αὐτῶν ὅτι τὰ ῥιζίδια τῶν φασιόλων αὐτῶν, ἐν οἰαδήποτε θέσει καὶ ἂν ἐξεφύοντο ἀπὸ τῶν σπερμάτων, ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐσχημάτιζον ὀρθίαν γωνίαν πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ τροχοῦ, αἱ δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκβλαστήσαντες βλαστοὶ διηυθύνοντο πρὸς τὸ κέντρον, μέχρις οὗ αὐξηθέντες μετὰ τινὰς ἡμέρας ἱκανῶς συνηντήθησαν εἰς τὸ κέντρον τοῦτο. Ἐπαναλαβῶν δὲ ὁ Knight τὸ πείραμα διὰ δίσκου στρεφομένου ὀριζοντίως, ἐφ' οὗ τὰ σπέρματα ἐστερεώθησαν ἐπὶ τοῦ χείλους, παρατήρησεν ὅτι αἱ βλαστήσασαι ῥίζαι διηυθύνοντο πρὸς τὰ κάτω καὶ ὁ βλαστὸς πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλ' ὑπὸ γωνίαν 10° μοιρῶν πρὸς τὴν ὀριζόντιον, ὥστε ἀπέκλιναν τῆς συνήθους καθέτου περὶ τὰς 80° μοίρας.

Ἐκτοτε τὸ κλασσικὸν τοῦτο τοῦ Knight πείραμα ἐπαναληφθὲν πολλάκις καὶ διὰ τελειότερων ὀργάνων, οἷον τοῦ στροφείου, καὶ κατὰ διαφόρους ταχύτητας τῆς στροφῆς, κατέδειξε θετικῶς, ὅτι, καταργουμένης τῆς δράσεως τῆς βαρύτητος διὰ τῆς περιστροφικῆς δυνάμεως, ὁ βλαστὸς καὶ ἡ ῥίζα διευθύνονται κατὰ τὴν διεύθυνσιν, ἣν θὰ ἔχουσιν ἀπ' ἀρχῆς ἐκ τῶν σπερμάτων.

Ἄλλ' ἡ βαρύτης δρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠϋξημένου φυτικοῦ σώματος προκαλοῦσα τὰς αὐτὰς κατευθύνσεις. Θέτοντες ὀριζοντίως φυτὸν τι διατελοῦν ἐν αὐξήσει, παρατηροῦμεν μετὰ τινὰ χρόνον τὰς αὐξανόμενας αὐτοῦ χώρας διευθυνομένας τὴν μὲν τοῦ βλαστοῦ πρὸς τὰ ἄνω, τὴν δὲ τῆς ῥίζης πρὸς τὰ κάτω.

Ἐχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα μίαν δύναμιν, τὴν δύναμιν τῆς βαρύτητος, ἣτις δρῶσα ἐπὶ τοῦ φυτοῦ διεγείρει ἐνέργειαν ἐν αὐτῷ ἐγκεκλεισμένην καὶ προκαλεῖ κίνησιν ἐν τῇ διαστήματι. Ἴνα προκληθῆ δὲ ἡ κίνησις αὕτη ἐγένοντο κατ' ἀνάγκην ἀλλοιώσεις τινὲς ἐν τῇ χώρᾳ, ἀφ' ἧς ἡ κίνησις, ὧν ἀποτελέσματα ἡ στροφή· πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω. Ἐὴν δύναμιν ταύτην κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ζωικὰ φαινόμενα ὀνομάζομεν ἐρέθισμα, τὸ δὲ φαινόμενον τῆς κινήσεως, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκλυσίς ἐνεργείας καὶ ἀντίδρασις πρὸς τὸ ἐρέθισμα, ἐρεθιστικόν. Πρὸς πρόκλησιν ὅμως τοιοῦτου φαινομένου εἶναι ἀνάγκη, κατὰ τὰ ἀνάλογα φαινόμενα παρὰ τοῖς ζώοις, ὅπως ἡ χώρα, ἀφ' ἧς τὸ ἐρέθισμα εἶναι ἐρεθιστή, ἦτοι ὅπως ἀντιδρᾷ μετὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐρεθίσματος. Διατὶ ἀποκαλῶ ἀντίληψιν τὴν ιδιότητα ταύτην θέλει γείνει καταφανὲς κατωτέρω.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀντιδράσεως πρὸς τὴν βαρύτητα ὀνομάζομεν γεωτροπὴν ἢ γεωτροπισμὸν καὶ ὑποδιαίρομεν αὐτὸν εἰς θετικὸν (ρίζα) καὶ ἀρνητικὸν (βλαστός) ¹.

Εἰς τὰ ζῷα, ἰδίως τὰ τελειότερα ἐξ αὐτῶν, δρῶσιν ὡσαύτως ποικίλα ἐρεθίσματα καὶ προκαλοῦσιν ἀντιλήψεις ἢ αἰσθήσεις αὐτῶν, ἢ διαφόρους ἄλλας ἐκδηλώσεις. Τὸ φῶς ἀλλοιοῦν χημικῶς στρωμάτι τοῦ ἀμφιδληστροειδοῦς προκαλεῖ ἐρέθισμα, μεταδιδόμενον δι' ἀγωγῶν εἰς ὠρισμένα κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου, αἱ δὲ χημικαὶ διαμείψεις ἀπὸ τοῦ κυκλοφοροῦντος αἵματος ἐρεθίζουσιν διάφορα ὄργανα προκαλοῦσιν ἀσυνειδήτους κινήσεις, οἷαι αἱ τῆς καρδίας καὶ ἄλλων ὀργάνων. Ἰπέιδῃ δὲ ἅπαντα τὰ φαινόμενα τοῦ ζωικοῦ βίου, ὅπως καὶ τὰ τοῦ φυτικοῦ, προκαλοῦνται δι' ἐρεθισμάτων γνωστῶν ἢ καὶ ἀγνώστων, ταῦτα δὲ πάντα ἀποτελοῦσι γενικῶς τὴν ζωὴν, πρῶτος δὲ βοτανικὸς Sachs, συγκεντρώσας τὰς πρὸς τὴν ἐννοιαν ταύτην τεινούσας ιδέας τῶν συγχρόνων, ἐπρότεινε νὰ θεωρήσωμεν τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς ὡς ἀντιδράσεις πρὸς τὰ πολυειδῆ ταῦτα ἐρεθίσματα καὶ ὠρισεν ὡς Φυσιολογίαν τὴν Ἐπιστήμην, τὴν ἀσχολουμένην περὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἐρεθιστοῦ. Καὶ αὕτη ἡ αὔξησις καὶ αἱ γενέσεις καὶ ἡ ποικίλη καὶ πολυειδῆς διαμόρφωσις τῶν ὀργάνων

των προκαλοῦνται δι' οὐσιῶν καὶ δυνάμεων ἐρεθιστικῶν καὶ ἅπαντα ἡ διαδρομὴ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ζωικῶν καὶ φυτικῶν ὄντων καὶ ἐπομένως ἅπαντα τὰ φαινόμενα, ἅτινα ἐκδηλοῦν ἡμῖν ἡ ζωὴ, δὲν εἶναι ἡ σειρά ἀντιδράσεων καὶ φαινομένων, προερχομένων ἐκ σειρᾶς ἀδιακόπως ἐνεργούντων ἢ παροδικῶς ἐμφανιζομένων ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων.

Ἄλλ' εἰς τὰ ζῷα ὑπάρχουσιν ἴδια ὄργανα, τὰ αἰσθητήρια, δεχόμενα τὸ ἐρέθισμα, ἕτερα μεταδιβάζοντα αὐτό, τὰ νεῦρα, καὶ ἄλλα ἀντιλαμβάνόμενα τούτου, τὰ κεντρικὰ κέντρα ἢ γάγγλια. Ἐχομεν τοιαῦτα ἢ τοῦλάχιστον ἀνάλογα ὄργανα εἰς τὸ φυτόν; Διὰ τοῦ πειράματος, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ὑποδεικνύεται τὸ ἐρέθισμα μόνον καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιδράσεως. Ποῦ εἶναι τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, ἅτινα ἠρεθίσθησαν διὰ τῆς βαρύτητος, ποῦ αἱ ἀγωγοὶ ὁδοὶ πρὸς τὰ κεντρικὰ ὄργανα, ποῦ τέλος αὐτὰ τὰ ὄργανα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐρεθίσματος;

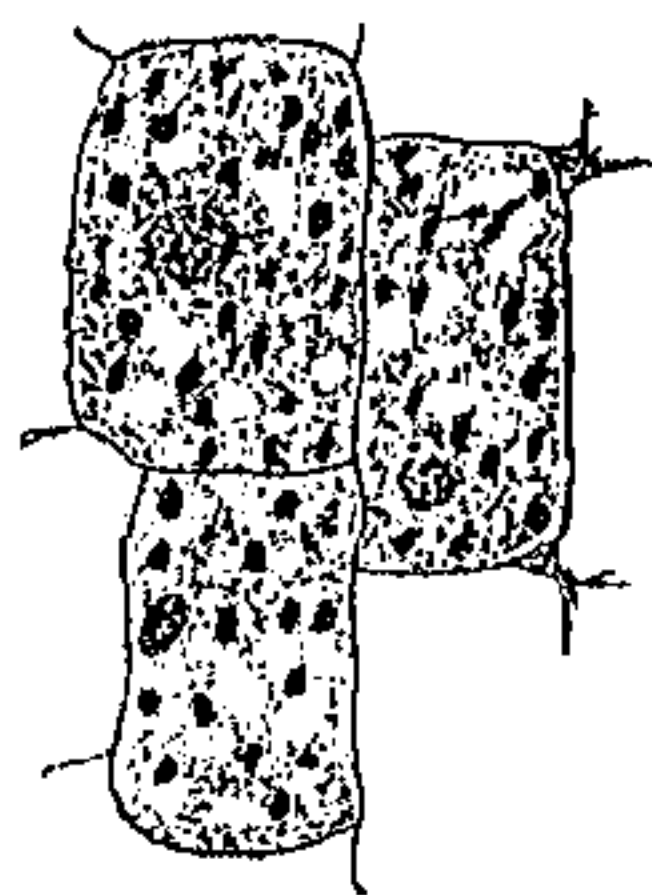
Ἰπέιδῃ τινες τῶν ἀκροατῶν μου πιθανὸν νὰ μὴ ἔχωσι προχειροῦς τὰς γνώσεις περὶ τῆς ἐνδομύχου συστάσεως τοῦ φυτοῦ, ἢ ὅποια μᾶς ἀναγκαιοὶ πρὸς κατάληψιν τῶν φαινομένων τούτων, πρὶν ἀναζητήσωμεν τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα, ἀνάγκη δι' ὀλίγων νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰς τὰς φυτικὰς μονάδας, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ διάφορα φυτικὰ ὄργανα καὶ ἐπομένως ὁλόκληρον τὸ φυτικὸν σῶμα.

Ἐκάστον φυτόν συγκροτεῖται ἐξ ἀπέριου ἀριθμοῦ μικροσκοπικῶς μόνον ὄρατῶν μονάδων, πολλαχῶς συνηνωμένων πρὸς ἀλλήλας. Ἐὰν φαντασθῶμεν ὅτι δένδρον τι συνίσταται ἐξ ἀπέριων κόκκων σησάμου, ὧν ἕκαστος συνδέεται μετὰ τοῦ πλησίον ὄχι διὰ μέλιτος, ἀλλὰ δι' ἐπικολλήσεως τῶν μεμβρανῶν, φαντασθῶμεν δὲ τοὺς κόκκους τούτους μικρυνομένους, μέχρις οὗ καταστῶσιν ἀόρατοι διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ παρηλλαγμένους κατὰ τὴν μορφήν, τὸ μέγεθος κ.τ.λ. εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοῦ φυτοῦ καὶ τὰ διάφορα ὄργανα, ἀντιλαμβάνομεθα ἀμυδρῶς τὴν ἐκ τοιοῦτων μονάδων κατασκευὴν τοῦ φυτικοῦ σώματος. Ἐκάστη τῶν μονάδων τούτων συνίσταται (Εἰκ. 1) ἐκ μάζης λευκωματοῦ οὐσίας, ἣν ὀνομάζομεν πρωτόπλασμα, ἐκ πυρῆνος, ὡσαύτως ἐκ λευκώματος συνεστῶτος, καὶ ἐκ τῆς μεμβράνης, ἣτις εἶναι συνήθως ἐλαστικὴ, εὐένδοτος καὶ συνίσταται ἐξ οὐσίας συγγενοῦς πρὸς τὸ ξύλον καὶ τὸν βάρβακα.

¹ Ἐγχειρίδιον Βοτανικῆς Σ. Μηλιαράκη Β' Ἔκδοσις 1911, σελ. 307.

Ἐπειδὴ δέ, ἐὰν τὰ μωμεν ὄργανον συνιστάμενον ἐκ πολλῶν τοιούτων μονάδων, ἢ διάτομος αὐτοῦ ἐπιφάνεια ἐμφανίζει ὄψιν κηρήθρας μελισσῶν, αἱ μονάδες αὗται ὠνομάσθησαν κύτταρα.

Ἐκαστον τῶν κυττάρων τούτων συνίσταται κυρίως ἐκ τῆς λευκωματώδους μάζης, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον αὐτοῦ σῶμα, τὸ ὁποῖον περιβάλλει ἢ μεμβράνη, ἐνδοθεν δὲ φέρει διαφοροσχήμους καὶ ἀνισομεγέθεις ῥωγμάς πλήρεις χυμοῦ, τὰ χυμοτόπια καὶ ἄλλα σωμάτια μικρά, κόκκους πρασίνους, μικρότατα μόρια, τὰ μικροσώματα κ.τ.λ. (Εἰκ. 2). Ἐὰν δὲ προσθέσω-

Εἰκ. 1.

Εἰκ. 2.

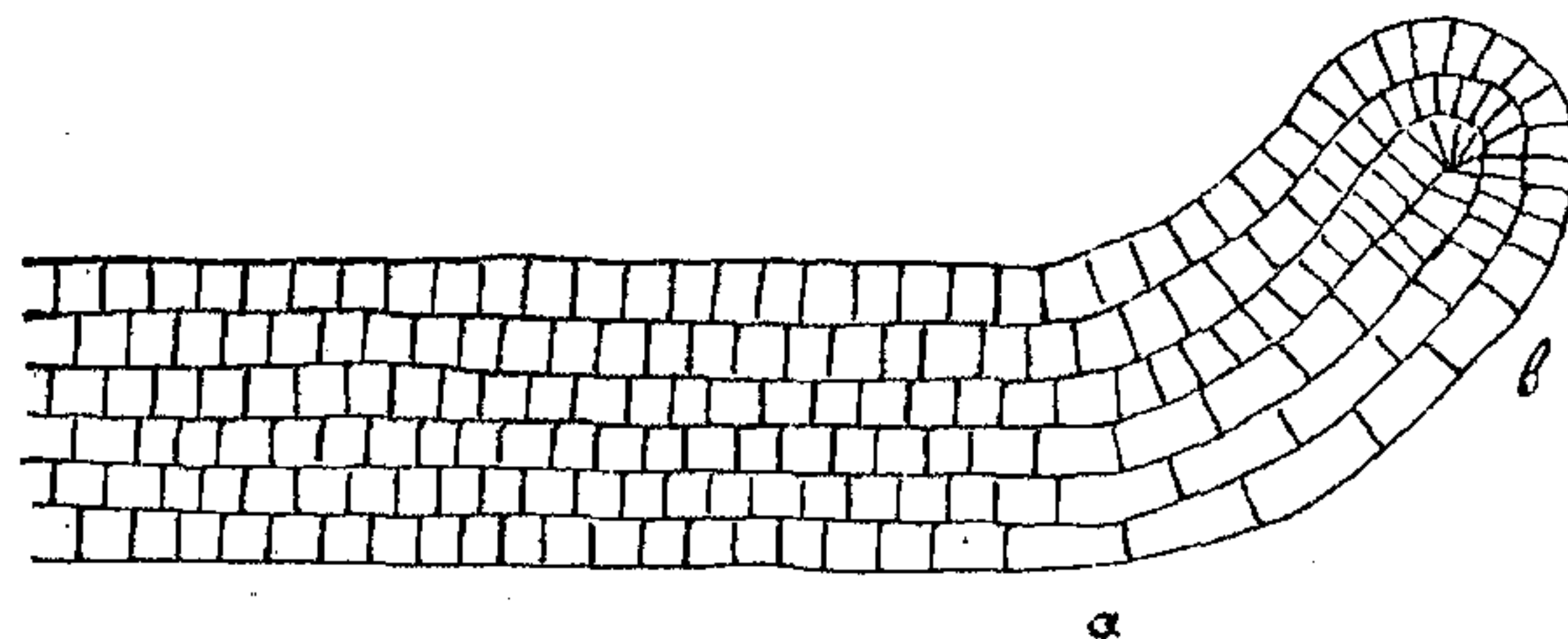
Εἰκ. 1. Γυὰ φυτικά κύτταρα μετὰ κόκκων χλωροφύλλης καὶ πυρήνος. Τὸ κοκκῶδες πρωτόπλασμα κυταλείπει ἐν διαφόροις χώραις κενά, τὰ χυμοτόπια. Μεγέθυνσις τετρακοσιοπλασίη.

Εἰκ. 2. Κύτταρον ἔχον μεμβράνην παχέα, φέρουσαν ἐνδοθεν βοήθια, χωριζόμενα ἀπὸ τῶν παρακειμένων κυττάρων διὰ λεπτῆς μεμβράνης, διὰ τῶν πόρων τῆς ὁποίας διέρχονται ἕως πρωτοπλασματος, δι' ὧν ταῦτα συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλα. Μεγέθυνσις τετρακοσιοπλασίη.

μεν εἰς ταῦτα ὅτι τὸ ὅλον πρωτόπλασμα, τὸ ἐνδοθεν τῆς μεμβράνης, περιβάλλεται ὑπὸ πυκνοτέρου πως καὶ πως ἡλλοιωμένου λευκώματος, δίκην δέρματος, καὶ ὅτι αἱ μονάδες αὗται συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας διὰ λεπτοτάτων ἰνιδίων, ἐκ τῆς αὐτῆς πρωτοπλασματικῆς οὐσίας συνισταμένων, γνωρίζομεν πᾶν ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸς κατάληψιν των ἐρεθιστικῶν φαινομένων.

Ἐκ τοιούτων μικροσκοπικῶς μόνον ὄρατῶν κυττάρων, κατὰ ἀπειρα ἑκατομμύρια ἀριθμουμένων, συνίσταται καὶ ὁ βλαστὸς καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἅπαντα τὰ ὄργανα τὰ φυτικά. Ὅπως δ' ἐν τῇ

κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν συναγελαστικῶν ἐν γένει ζῴων ἐπῆλθε κατ' ἀνάγκην καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἰς διαφόρους ομάδας ἀτόμων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κύτταρά τινα ἀνέλαβον τὴν προάσπισιν τοῦ φυτοῦ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, οἷα τὰ ἐπιδερμικά, ἄλλα τὴν στερέωσιν αὐτοῦ, ἴστωι μηχανικοί, ἄλλα τὴν θρέψιν αὐτοῦ, κύτταρα ἀρομοιωτικά, ἄλλα τὴν ἀποταμίευσιν τῶν τροφῶν, ἀποταμιευτικά κ.τ.λ. ὁ δὲ καταμερισμὸς

Εἰκ. 3.

Εἰκ. 3. Σχηματογραφία βλαστοῦ, ὀριζοντίως ταχθέντος. Μέχρι τοῦ α τὰ κύτταρα ἰσομεγέθη πρὸς ἀλλήλα, ἀπὸ τοῦ α' μέχρι τοῦ β' τὰ κάτωθεν κύτταρα διπλάσια τὸ μέγεθος, ἐξ οὗ ὁ βλαστὸς κάμπτεται πρὸς τὰ ἄνω.

οὗτος τῆς ἐργασίας ἔφερε καὶ εἰς ἀλλοίωσιν τῆς μορφῆς αὐτῶν.

Καὶ νῦν ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα.

Ὁ ὀριζόντιος βλαστὸς, ὁ τρεπόμενος διὰ τῆς βαρύτητος πρὸς ἄνω, συνίσταται ἐκ κυττάρων ἐν τάξει καὶ κανονικότητι τεταγμένων, ἰσαριθμῶν δὲ καὶ ἰσομεγέθων ἐν ὀρισμένῃ αὐτοῦ χώρᾳ καθ' ἅπασαν τὴν περιδρομήν (Εἰκ. 3).

Καμπτομένου ὁμως τοῦ ἄκρου αὐτοῦ μετὰ τὸ ἐρέθισμα τῆς βαρύτητος πρὸς τὰ ἄνω, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς κάτω μείρας τοῦ κυλινδρικοῦ τμήματος κύτταρα ἠϋξήθησαν κατ' ὄγκον, ἐδιπλασιάσθησαν, ἐτριπλασιάσθησαν κατὰ μέγεθος, συνέπεια δὲ τῆς αὐξήσεως ταύτης εἶναι ἢ αὐξήσις τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ ἐπομένως ἢ στροφή τοῦ ἄκρου πρὸς τὰ ἄνω. (Εἰκ. 3). Τὸ αὐτὸ

συμβαίνει, ἀλλ' ἀντιθέτως, ὅταν τὸ αὐξανόμενον ἄκρον τῆς ῥίζης στρέφεται πρὸς τὰ κάτω, διότι καὶ ἡ ῥίζα δι' ὁμοίας διεργασίας εἰσχωρεῖ εἰς τὸ ὑπόγειον σκότος.

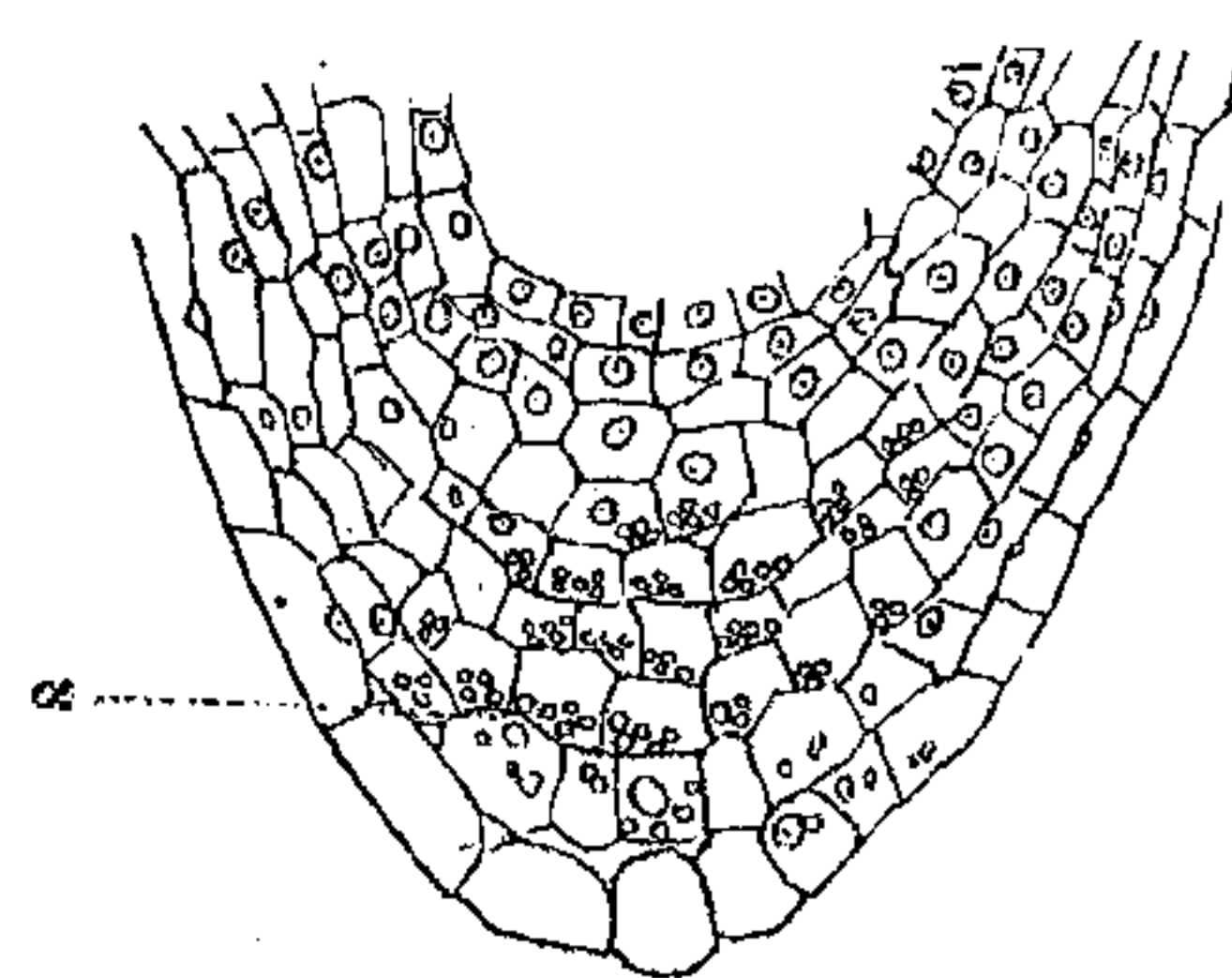
Τὸ ἐρέθισμα τῆς βαρύτητας δρῶν ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν ζώντων κυττάρων προκαλεῖ εἰς μὲν τὴν μίαν περίπτωσιν συρροὴν ὕδατος εἰς τὴν κάτω, ἐξ ἧς τὰ κύτταρα αὐξάνονται κατ' ὄγκον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰς τὴν ἄνω μοῖραν τοῦ ὀργάνου, ἐξ οὗ ἐπέρχεται ἡ κάμψις. Τὸ αὐτὸ δηλαδή, ἐρέθισμα δρῶν ἐπὶ δύο διαφόρων ὀργάνων ῥίζης καὶ βλαστοῦ προκαλεῖ δύο ἀντιθέτους κινήσεις, ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡ αὐτὴ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ ἐν τινι ἀτμομηχανῇ προκαλεῖ ὅτε μὲν τὴν πρὸς τὰ πρόσω, ὅτε δὲ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησιν αὐτῆς. Ὅπως δέ, ἵνα ἐμμείνωμεν εἰς τὴν σύγκρισιν πρὸς τὰς χειροποιήτους ἀτμομηχανάς, αἱ ἐργασίαι καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς διατάξεως τῶν διαφόρων μέρων, ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἐκτελεῖ καὶ διάφορον ἐργασίαν, ἂν καὶ ἅπασαι συνίστανται ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ κινῶνται διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, οὕτω καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς τὸ πρωτόπλασμα τῶν διαφόρων ἀντιδρώντων κυττάρων, τὸ αὐτὸ φυσικῶς καὶ χημικῶς ὄν, ἀντιδρᾷ διαφόρως ὡς ἐκ τῆς διατάξεως τῶν συνιστῶντων αὐτὸ ἀτόμων.

Μὴ δὲν ἔχομεν δὲ καὶ πλῆθος χημικῶν οὐσιῶν τῆς αὐτῆς χημικῆς συνθέσεως, διαφόρους δὲ κατὰ τὰς χημικὰς καὶ φυσικὰς αὐτῶν ιδιότητας;

Τίτι τρόπων τὸ ἐρέθισμα δρᾷ ἐπὶ τῶν μέχρι χιλιῶν ὅλως ἀναισθητῶν θεωρουμένων φυτικῶν κυττάρων κατανοοῦμεν ἐξετάζοντες αὐτὰς τὰς χώρας, δι' ὧν προκαλεῖται ἡ κίνησις καὶ ἐφ' ἧν δρᾷ τὸ ἐρέθισμα. Φέροντες τομὴν διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ῥίζης, πλησίον τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ κάμψις, καὶ ἐξετάζοντες αὐτὴν μικροσκοπικῶς βλέπομεν τὰ κύτταρα τῆς χώρας ταύτης φέροντα ἐντὸς κόκκους ἀμύλου λίαν εὐκινήτους (ἴδε Εἰκ. 4). Οἱ κόκκοι οὗτοι, φυσικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐπίκεινται τῆς κάτω πλευρᾶς τῶν κυττάρων ὡς ἐκ τοῦ βάρους αὐτῶν. Θέτοντες ὁμῶς τὴν ῥίζαν ὀριζοντίως προκαλοῦμεν μετακίνησιν αὐτῶν καὶ ἐπαφὴν ἐπὶ τῶν πλαγίων τοίχων τῶν κυττάρων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κόκκοι αὗτοι ἀσκοῦσι πλείν τινα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῶν κυττάρων, ἣτις φέρει ἐνδοθεν αὐτῆς τὸ ἔξω στρώμα

τοῦ πρωτοπλάσματος τοῦ κυττάρου, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ κύριον ἐρεθιστὸν ὄργανον αὐτοῦ, ἐρεθιζόμενον τοῦτο διὰ τῆς προσαφῆς καὶ πιέσεως μεταδιβάλλει τὸ ἐρέθισμα εἰς τὰ πλησίον κύτταρα τῆς ἄνω μοῖρας, ἅτινα πληροῦνται ὕδατος καὶ μεγεθύνονται ἱκανῶς. Οὕτω δὲ μεγεθυνομένων τῶν ἄνω κυττάρων ὀρισμένης καὶ ἐν αὐξήσει διατελούσης χώρας τῆς ῥίζης, προκαλεῖται κάμψις τοῦ ἄκρου αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω.

Ἀνάλογον φαινόμενον αἰσθήσεως διὰ πιέσεως μικροτάτων σωματίων ἔχομεν εἰς τινὰ ἰδίως τῶν ἀτελῶν ζώων, ἅτινα παρὰ

Εἰκ. 4.

Εἰκ. 4. Κάθετος τομὴ διὰ τοῦ ἄκρου (τῆς καλύπτρας) ῥίζης, α αἱ μικραὶ σφαιρᾶι αἱ ἐπὶ τῆς κάτω πλευρᾶς τῶν κυττάρων εἶναι οἱ ὡς στατόλιθοι δοῶντες λίαν εὐκίνητοι ἀμυλόκοκκοι.

τὰ ὄργανα τοῦ ὧτός φέρουσι κύστεις πλήρεις ὕγρου μετὰ νευροβριθῶν τοίχων, ἐντὸς δὲ τῶν κύστεων τούτων πολυάριθμα, εἰδικῶς βαρύτερα, εὐκίνητα σωματίδια. Αἱ κύστεις αὗται, ἐκληφθεῖσαι πρότερον ὡς ἀκουστικὰ ὄργανα, ὠνομάσθησαν ὠτοκύστεις καὶ τὰ ἐν αὐταῖς μικρὰ σωματίδια ὠτόλιθοι, νῦν δὲ, ὅτε ἐγένετο γνωστὸν ὅτι τὰ ὄργανα ταῦτα εἶναι ἴδιαι συσκευαὶ αἰσθήσεως τῆς ἰσορροπίας τῆς ἰσορροπίας τοῦ σώματος, ἐκλήθησαν στατοκύστεις καὶ τὰ σωματίδια στατόλιθοι. Τοιαῦτα ὄργανα αἰσθήσεως τῆς διαφόρου θέσεως τοῦ σώματος φέρει καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐντὸς τῆς ὠτικῆς αὐτοῦ συσκευῆς.

Πρώτος δ Noll¹, εξετάζων τὰ τῆς γεωτροπίας τῶν φυτῶν, ὑπέπτευσε ὁμοίαν τινα πρὸς τὰς στατοκύστεις διεργασίαν καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Nêpies κατέδειξε τοὺς κόκκους τοῦ ἄμυλου εἰς τὰ ἀρτιφυῆ ἔνδοθεν τῆς καλύπτρας στρώματα τοῦ ἄκρου τῆς ῥίζης ὡς τὰ αἷτια τοῦ γεωτροπικοῦ ἐρεθίσματος.

Ὅτι ἡ εὐαίσθητος χώρα δὲν εἶναι καὶ ἡ καμπτομένη πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ ἄκρον τῆς ῥίζης εἰς μῆκος 1 - 2 χλστμ. γνωρίζομεν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ciesielski (1872) καὶ ἰδίως ὁ Δάρβιν (1887), ἀσχοληθεὶς εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του ἀποκλειστικῶς μὲ βοτανικὰς μελέτας, κατέδειξεν ὅτι, ἂν ἀποκόψωμεν, ἀποκεφαλίσωμεν, δι' ὀξέος μαχαιρίου τὸ ἄκρον τοῦτο, οὐδεμία κάμψις ἐπέρχεται. Ἄτυχῶς ὁ μέγας οὗτος φυσιοδίφης παρωμοίασε τὴν ἀντίληψιν ταύτην τοῦ ἐρεθίσματος πρὸς τὴν ἐγκεφαλικὴν λειτουργίαν ἀτελῶν ζῴων, διὸ καὶ διήγειρε τότε κατ' αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν ταύτην ἅπαντα τὸν βοτανικὸν κόσμον.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, καθ' ἣν οἱ ἄμυλόκοκκοι εἶναι τὸ ἔμμεσον ἐρεθιστήριον πρὸς θετικὸν γεωτροπισμὸν τῆς ῥίζης εὔρε σπουδαιότατον ἔρεισμα εἰς τὴν συγχρόνως σχεδὸν μετὰ τοῦ Nêpies γενομένην ἀνακάλυψιν τοῦ Haberland, εἰς ὃν χρεωστοῦμεν κυρίως καὶ ὅτι γνωρίζομεν περὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τῶν φυτῶν, καθ' ἣν τὰ αὐτὰ αἰσθητικὰ βαρύτητος κύτταρα ἀνευρέθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρνητικῶς γεωτροπικοῦ βλαστοῦ ἐν χώραις διατελούσαις ἔτι ἐν αὐξήσει, ἦτοι εἰς τὴν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βλαστοῦ εὐρισκομένην ἀρχεβλάστην καὶ εἰς τὰ ἐν ἐκτάσει διατελοῦντα μεσογονάτια διαστήματα. Ἦὰ ἀντιλαμβανόμενα τοῦ ἐρεθίσματος κύτταρα κατέχουσι μεγαλητέρας ἐκτάσεις, καὶ εἴτε κυκλοθεῖν ὡς ἄμυλοφόροι κολεοὶ τὰς ἀγγειώδεις δεσμίδας ἔνδοθεν τοῦ φλοιοῦ ἢ συνιστῶσι μικρὰ μεμονωμένα ἀθροίσματα. Ὡστε καὶ ἐντὸς τῶν κυττάρων τούτων οἱ ἄμυλόκοκκοι πιέζοντες τὸ δέρμα τοῦ πρωτοπλάσματος κατὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ φυτοῦ ἀπὸ τῆς κατακορύφου, ὡς οἱ στατόλιθοι ἐντὸς τῶν στατοκύστεων, προκαλοῦσιν ἀντίληψιν τοῦ ἐρεθίσματος τῆς βαρύτητος.

Ὅτι οἱ κόκκοι οὗτοι εἶνε ὄντως οἱ προκλητικοὶ τοῦ ἐρεθίσματος διδασκόμεθα καὶ ἐκ τοῦ πειράματος. Θέτοντες βλαστὸν

τινα ὑγιᾶ ἐντὸς χώρου θερμοκρασίας 2-5°C. προκαλοῦμεν διάλυσιν τῶν κόκκων τούτων, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ ἄμυλον διὰ τῆς παρατεταμένης ψύξεως μεταβάλλεται ἐν τοῖς φυτοῖς εἰς σταφυλοσάκχαρον, τὸ ὁποῖον διαλύεται ἐν τῷ χυμῷ. Οὕτως ἀπαμυλωθεὶς βλαστὸς τιθέμενος ὀριζοντίως οὐδόλως ἀντιδρᾷ γεωτροπικῶς. Μεταφερόμενος δὲ ἐν θερμῷ χώρῳ καὶ ἀφιέμενος ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν θερμοκρασίᾳ θερμῇ, οἶον εἰς 19° C, ὅτε τὸ ἄμυλον ἀναγεννᾶται, δεικνύει πάραυτα τὴν γεωτροπικὴν ἀντίδρασιν. Ἄλλως δὲ τὸ διὰ τῶν κόκκων τούτων ἐρέθισμα δυνάμεθα νὰ ἐπισπεύσωμεν, ἐὰν θέτοντες τὸν κλάδον ὀριζοντίως πλήξωμεν ἢ διασειώσωμεν αὐτὸν ἐπανειλημμένως, ὅτε οἱ λίαν εὐκίνητοὶ κόκκοι ἐρεθίζουσιν ἐντονώτερον τὸ δέρμα τοῦ πρωτοπλάσματος.

Ἡ ἀνακάλυψις αἰσθητικῶν ἐναμύλων κυττάρων ἐντὸς τῆς ῥίζης καὶ τοῦ βλαστοῦ διήγειρεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸ γενικὸν τῶν βοτανικῶν ἐνδιαφέρον, διὸ καὶ αἱ συζητήσεις, αἱ ἀμφιβολίαι, αἱ ἐπιβεβαιώσεις καὶ οἱ πειραματισμοὶ συνήθροισαν ἤδη ἱκανὴν φιλολογίαν. Καίτοι δὲ τὸ ζήτημα συζητεῖται εἰσέτι, ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμῶς βοτανικῶν θεωρεῖται λελυμένον.

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀντιδράσεως τοῦ φυτοῦ πρὸς τὴν δύναμιν τῆς βαρύτητος παραλείποντες τὰ τοῦ πλαγιοτροπισμοῦ τῶν κλάδων τῶν φυτῶν καὶ τὰ φαινόμενα τῶν περιαλλοβλάστων φυτῶν, ἅτινα ἐπίσης προέρχονται ἐκ τοῦ ἐρεθίσματος τῆς βαρύτητος, μεταβῶμεν εἰς ἄλλο ἐρέθισμα, ὡσαύτως ὑψίστης σπουδαιότητος διὰ τὸ φυτόν, τὸ φῶς.

Ἐρευνῶντες τὰς ἀντιδράσεις τοῦ φυτοῦ πρὸς τὴν ὡσαύτως μεγάλην ταύτην δύναμιν εἰσερχόμεθα εἰς χώραν τῆς φυτικῆς φυσιολογίας, ἐν ἣ τὰ φαινόμενα τοῦ ἐρεθιστοῦ εἶνε τόσον ἐμφανέστερα καὶ διακεκριμένα, ὥστε οὐδόλως διστάζομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων τῶν φυτῶν συναντῶμεν ὁμοιότητας πρὸς τὰ ἀτελέστερα ζῶα καὶ εἰσερχόμεθα εἰς φαινόμενα οὐχὶ βεβαίως ὅμοια οὔτε ἀνάλογα πρὸς τὰ ψυχικὰ τῶν ζῴων, ἀφ' ὧν ἀρχονται τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐμφανιζόμενα, ἀλλὰ πρὸς τὰ παραπλήσια ἀντανεκλαστικὰ φαινόμενα αὐτῶν.

Ἐἶνε πασίγνωστον, ὅτι τὰ πρὸ τοῦ παραθύρου φυτὰ στρέφουσι τὰ φύλλα αὐτῶν καὶ τοὺς αὐξανομένους βλαστοὺς πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὸ φῶς, καὶ ὅτι φυτὸν τι ἐν σκοτεινῇ χώρῳ εὐρι-

¹ Jahrb. f. wiss. Botanik 1900.

σκόμενον θὰ διευθύνῃ τὴν ἀϋξανομένην κορυφὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος, ἀφ' οὗ θ' ἀφήσωμεν νὰ εἰσέλθῃ ἔστω καὶ ὀλίγον φῶς. Διὰ τοῦ πειράματος ὡσαύτως δεικνύομεν, ὅτι καὶ ἡ ῥίζα διευθύνεται πρὸς τὸ σκότος καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ φῶς συνενεργοῦν μετὰ τῆς βαρύτητος ὀρίζει τὴν διεύθυνσιν τῆς μὲν ῥίζης πρὸς τὰ ἔνδον τῆς γῆς, τοῦ δὲ βλαστοῦ ὀρθοτενῶς πρὸς τὰ ἄνω. Ἐὶ οὐράνιον διάχυτον φῶς προσβάλλον τὸ φυτὸν κύκλῳ, ἀνασύρει οὕτως εἰπεῖν τὸν βλαστὸν κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω, ὃν διωθεῖ καὶ ἡ βαρύτης κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ὅπως δὲ κατὰ τὸν γεωτροπισμὸν οἱ δευτερεύοντες καὶ τριτεύοντες κλάδοι ἔχουσι πλαγιοτροπισμὸν, οὕτω καὶ διὰ τοῦ φωτός δὲν εἶνε ἅπαντα τὰ ὄργανα τοῦ φυτοῦ ἠλιορεπῆ. Αἱ δευτερεύουσαι ῥίζαι διευθύνονται πλάγιως, αἱ δὲ τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως στεροῦνται ἐντελῶς τροπισμοῦ, διευθυνόμεναι κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις.

Αἱ στροφαὶ καὶ ἐνταῦθα προέρχονται ἐξ ἀνίσου ἀϋξήσεως ὅπως καὶ κατὰ τὸν γεωτροπισμὸν.

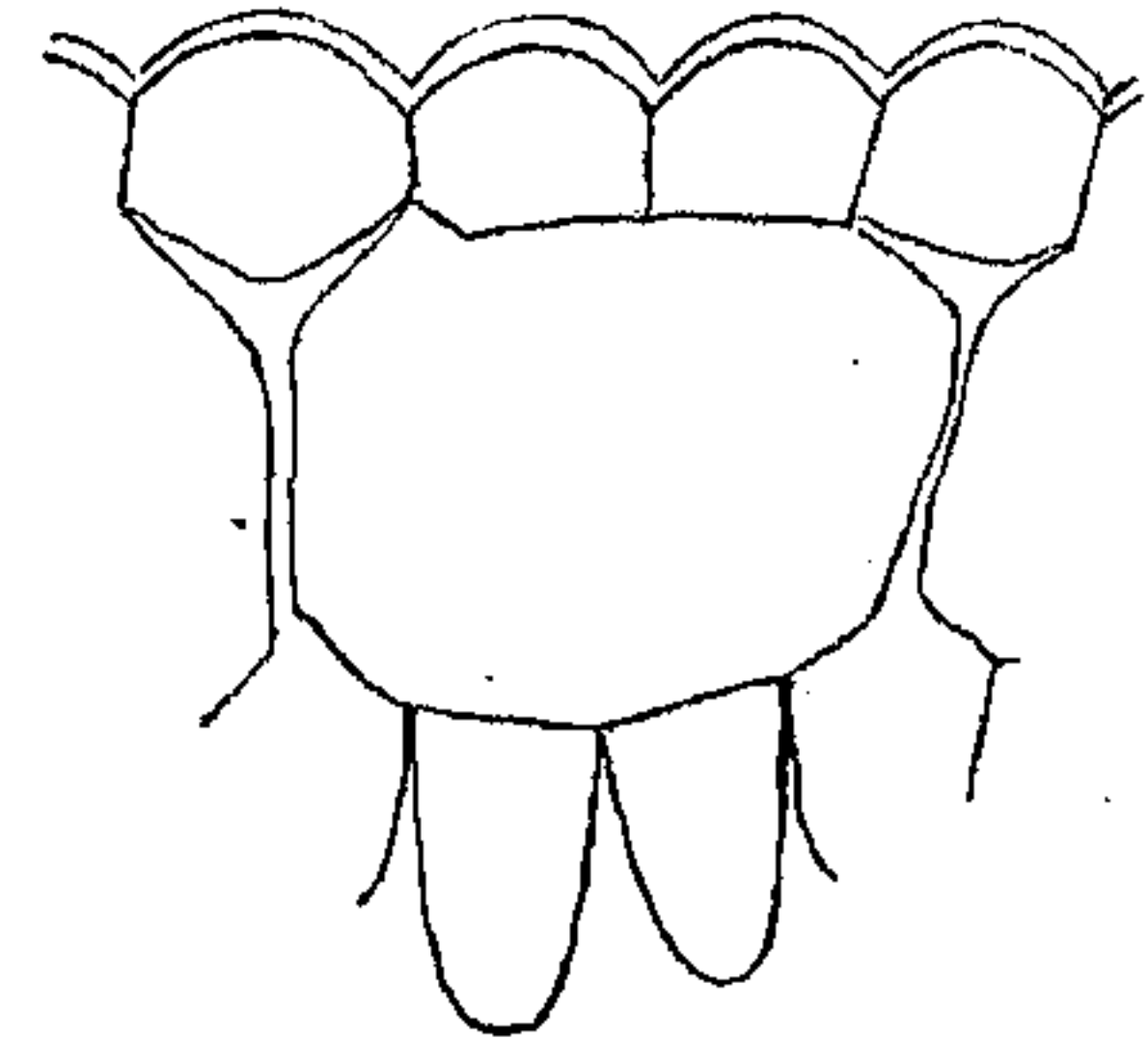
Ὅπως δὲ κατὰ τὸν γεωτροπισμὸν μεταχειρισθέντες τὸ στροφεῖον κατηργήσαμεν τὴν βαρύτητα, οὕτω καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐργαλείου δυνάμεθα νὰ καταστρέψωμεν καὶ τὸν φωτοτροπισμὸν, ἂν φυτὸν τι ἀϋξανόμενον περιστρέψωμεν διὰ τοῦ στροφείου ἀδιακόπως περὶ τὸν κάθετον αὐτοῦ ἄξονα πρὸ πηγῆς τινος φωτός. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐρεθίσματος τούτου ἀπαιτεῖ χρόνον τινά, ὅπως προκαλέσῃ ἀντίδρασιν, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἐκφεύγει ἡ χῶρα αὕτη τῆς ἐπιδράσεως ὡς ἐκ τῆς στροφῆς τοῦ φυτοῦ, ἀϋξάνεται τοῦτο εὐθυτενῶς καὶ κατακορύφως, καίτοι φωτίζεται ἀπὸ τῆς μιᾶς μόνον πλευρᾶς.

Τὰ κατὰδηλα ταῦτα γεγονότα, ἅτινα ἐμφανίζει ἡμῖν πᾶν φυτὸν ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός, ἄγουσιν ἡμᾶς κατ' ἀνάγκην εἰς λεπτομερεστέραν ἔρευναν τῶν χωρῶν, δι' ὧν προκαλοῦνται αἱ διευθύνσεις αὗται καὶ στροφαὶ τῶν φυτικῶν ὀργάνων καὶ τῶν τόπων, ἐνθα δρᾷ ἀπ' εὐθείας τὸ ἐρέθισμα.

Τὰ φύλλα τῶν φυτῶν εὕρισκόμενα εἰς μὴ κατάλληλον θέσιν πρὸς τὸ φῶς, ἤτοι μὴ ἔχοντα κάθετον τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν προσπιπτουσῶν ἀκτίνων, στρέφονται κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην, ἀϋξάνοντα χῶραν τινὰ τοῦ μίσχου ἢ ἄρθροειδές τι ὄργανον παρὰ τὴν βάσιν αὐτῶν ἢ παρὰ τὸν

μίσχον εὕρισκόμενον. Ἡ διεύθυνσις δὲ αὕτη προκαλεῖται καταφανῶς ὑπὸ τοῦ ἐρεθίσματος τοῦ φωτός καὶ ρυθμίζεται δι' αὐτοῦ, διαρκεῖ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ἔσον τὸ πλάτυσμα τοῦ φύλλου διατηρεῖ τὴν ἀρμόζουσαν πρὸς τὸ φῶς στάσιν. Ἐνίοτε δὲ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς στάσεως ταύτης στρέφονται καὶ τὰ μεσογονάτια τοῦ βλαστοῦ διαστήματα καὶ μέχρις 90° μοιρῶν.

Ἰξετάζοντες νῦν ποῖον τῶν δύο ὀργάνων εἶναι τὸ δεχόμενον τὸ ἐρέθισμα, τὸ πλάτυσμα τοῦ φύλλου ἢ ὁ μίσχος, πειθόμεθα διὰ τελείας σκιάσεως τοῦ μίσχου ὅτι τὸ ἐρέθισμα μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ πλατύσματος ἢ ἀπὸ ὠρισμένης αὐτοῦ χώρας πρὸς

Εἰκ. 5.

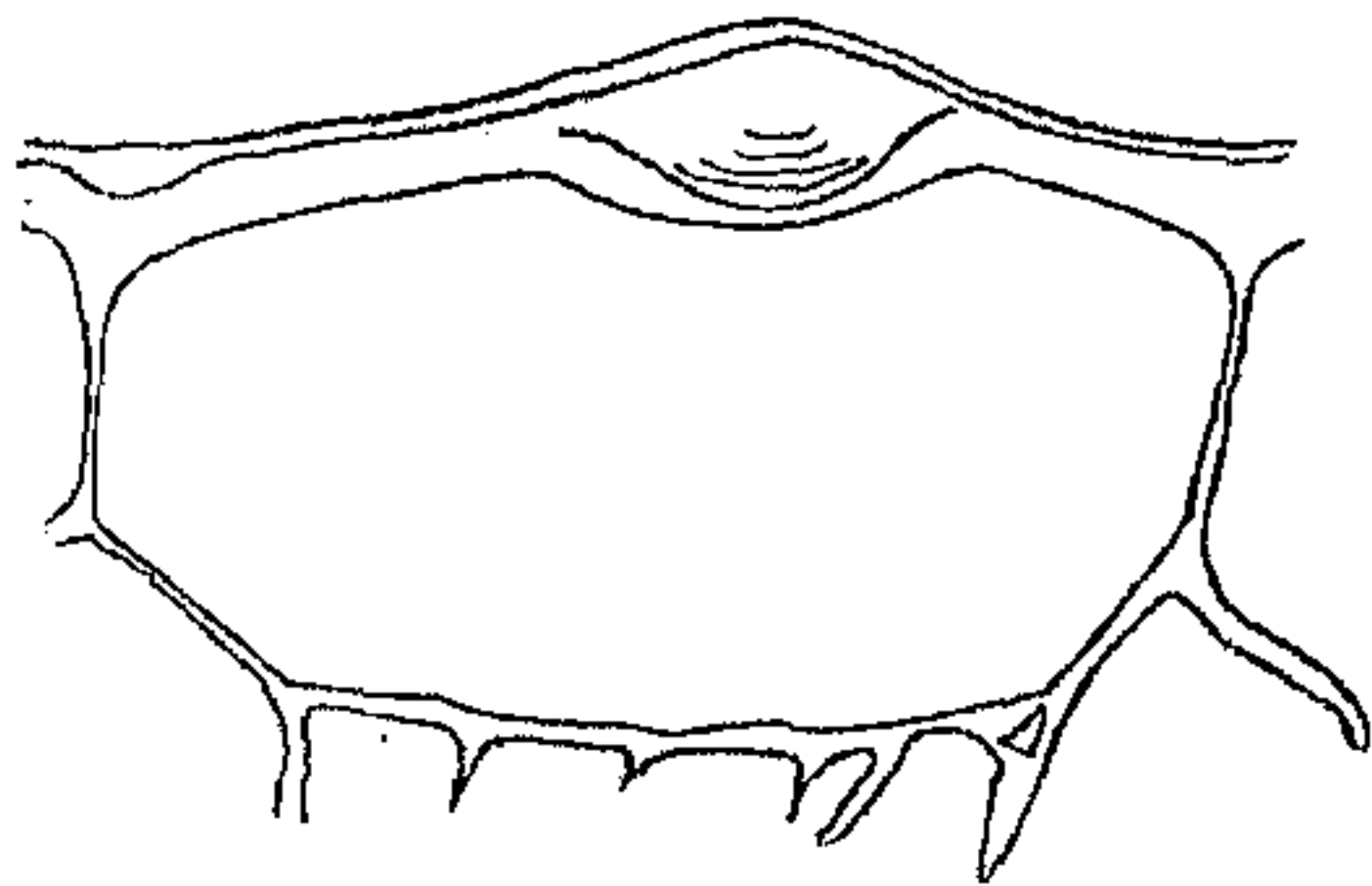
Εἰκ. 5. Θηλώδη ἐπιδερμικὰ κύτταρα. Κάθετος τομή διὰ φύλλον Βεγονίας. Τὰ κάτωθεν κύτταρα ὑδροσφόρα. Μεγέθυνσις χιλιοπλάσια.

αὐτόν. Ἀποκοιτομένου τοῦ πλατύσματος ἀπὸ τοῦ μίσχου καὶ ἀφιεμένου τούτου ἀσκιάστου, ἐπέρχεται μὲν κάμψις αὐτοῦ πρὸς τὸ προσπίπτον πλάγιως ἠλιακὸν φῶς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ στροφή κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀκτίνων, ὅπως ὅταν ὑπάρχῃ τὸ πλάτυσμα ἐπ' αὐτοῦ συνηρητημένον.

Ἀλλὰ ποῖα εἶνε ἡ χῶρα τοῦ πλατύσματος, ἡ δεχομένη τὸ ἐρέθισμα; τίνα τὰ ὄργανα τὰ ἀπ' εὐθείας ἐρεθιζόμενα ὑπὸ τοῦ φωτός;

Κατὰ τὰς πρὸ μιᾶς περιόδου δεκαετηρίδος ἐρέυνας ἰδίως τοῦ Haberland, τὰ κύτταρα τῆς ἐπιδερμίδος τῶν φύλλων, ἔχοντα τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν κεκυρτωμένην (Εἰκ. 5), συνι-

στῶσιν εἶδος φακοῦ, τὸ ὁποῖον συναθροίζει τὰς προσπιπτούσας φωτεινὰς ἀκτῖνας παράγον ἐπὶ τοῦ κάτω ἔσω τοίχου αὐτῶν φωτεινὴν κηλίδα, αὐξανομένην ἢ ἐλαττουμένην ἀναλόγως τῆς πηγῆς τοῦ φωτός. Οὕτω τὸ ἐρεθιστὸν δέρμα τοῦ πρωτοπλάσματος, ὅταν τὸ φῶς ἔνεκα τῆς πλαγίας στάσεως τοῦ πλατύσματος τοῦ φύλλου δὲν πίπτει ἐπὶ τῆς εἰθισμένης χώρας τοῦ κυττάρου, ἀντιλαμβάνεται τὰς διαφορὰς ταύτας τῆς φωτεινότητος, ὅπως ὁ ἀμφιβληστροειδῆς χιτῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ μεταφέρει τὸ ἐρέθισμα τοῦτο εἰς τὰς ἀπωτάτω χώρας τοῦ μίσχου. Ὡστε γενικῶς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἅπαντα τὰ κύτταρα ἐπιδερμίδος τινὸς ὡς αἰσθητικὰ τοῦ φωτός. Ἄλλ' εἰς

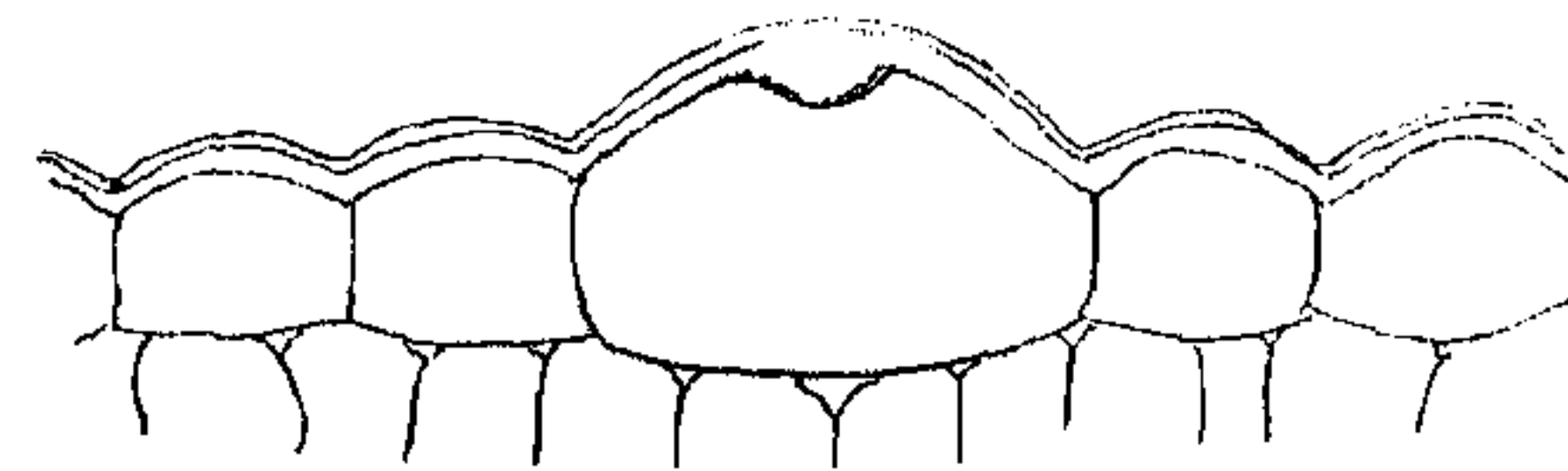
Εἰκ. 6.

Εἰκ. 6. Ἐπιδερμικὸν κύτταρον Καμπανοῦλης τῆς σπυροκοφύλλου, ἔχον φακὸν ἐν μέσῳ πεπορυτιωμένον. Μεγέθυνσις χιλοπλασίου.

πολλὰ φυτὰ τὸ διάχυτον τοῦτο αἰσθητικὸν ὄργανον τελειοῦται κατὰ χώρας καὶ ὁ κατάμερισμός τῆς ἐργασίας μεταβάλλει αὐτὸ ὄντως εἰς αἰσθητήριον ὄργανον. Εἰς τινὰ φυτὰ δηλ. τὰ ἐπιδερμικὰ κύτταρα προβάλλουσι τὴν ἐπιδερμίδα αὐτῶν θηλοειδῶς (ἴδε Εἰκ. 5), ἢ παχύνουσιν αὐτὴν φακοειδῶς (Εἰκ. 6), ἢ πρὸς πλεονα ἀπομίμησιν τοῦ φακοῦ καὶ ἀποπυριτιοῦσιν αὐτὴν (Εἰκ. 7). Αἱ τροποποιήσεις δὲ αὗται τῶν ἐπιδερμικῶν κυττάρων εἰς ἄλλα τινὰ φυτὰ δὲν εἶνε διάχυτοι, ἀλλὰ περιορίζονται κατὰ χώρας, ἢ καὶ καθ' ὄρισμένα μονήρη κύτταρα. Διὰ τὰ τελευταία ταῦτα ἐπροτάθη τὸ ὄνομα ὀφθαλμίδια.

Ὡς πρὸς τὴν μετάδασιν τοῦ ἐρεθίσματος εἰς ἄλλας χώρας διεγείρεται ἐν ὑμῖν ἡ ἀπορία, τίνι τρόπῳ μεταβαίνει τοῦτο

μακρὰν, ἀφοῦ τὰ φυτὰ στεροῦνται ἐντελῶς τῶν ἰδίων ἀγωγῶν τῶν ἐρεθισμάτων, τῶν νεύρων; Ἡ ἀπάντησις εἶνε εὐχερής. Ἐὰν φυτικὰ κύτταρα χωρίζονται μὲν ἀλλήλων διὰ τῶν μεμβρανῶν αὐτῶν, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν περιβλημάτων τούτων ὑπάρχουσι βοθρία, ἅτινα καταλήγουσι τυφλῶς εἰς λεπτότατον ὑμένιον διάτρητον. Διὰ τῶν ὁπῶν δὲ τοῦ ὑμένιου τούτου ἴνες πρωτοπλασματικαί, διαπαρευόμεναι ἀπὸ τοῦ κυτταρικοῦ σώματος τοῦ ἐνὸς κυττάρου εἰς τὸ ἕτερον, συνδέουσιν αὐτὰ μετ' ἀλλήλων (Εἰκ. 2). Οὕτως ἅπαντα σχεδὸν τὰ ζῶντα κύτταρα ὀργάνου τινὸς φυτικοῦ συνδέονται πρὸς ἀλλήλα καὶ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὁλόκληρον τὸ φυτὸν, κατὰ Sachs, ὡς ἀποτελούμενον

Εἰκ. 7.

Εἰκ. 7. Ἐπιδερμικὰ κύτταρα μικροσκοπίως τῆς πεπυροκόφου. Κάθετος τομὴ διὰ τοῦ φύλλου. Ἐν μέσῳ κύτταρον εἰρηγέθες, ἀναπτυχθὲν ὡς ὀφθαλμίδιον. Μεγέθυνσις χιλοπλασίου.

ἐκ πρωτοπλασματικῆς ἐνιαίας μάξης, διαχωριζομένης δι' ἀπειρων διατρήτων, μικροσκοπικῶν διαφράγματιων. Ἐκτὸς ὅμως τῆς συγκοινωνίας ταύτης ἐν εἰδικαῖς κυττάροις κατέδειξεν ὁ Νέπιερ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐντὸς τοῦ κυτταρικοῦ σώματος λεπτότάται δέσμαι πρωτοπλασματικαὶ δίκην χορδῶν, διατρέχουσαι κατὰ τὴν φοράν τοῦ προμήκου ἀξονος τῶν κυττάρων καὶ συναντῶσαι ὁμοίας χορδὰς τῶν παρακειμένων κυττάρων. Αἱ χορδαὶ δὲ αὗται συνίστανται ἐκ λεπτοτάτων πρωτοπλασματικῶν ἰνιδίων διατρεχόντων παραλλήλως, ἐξ οὗ καὶ ἐκλήθησαν ἰσοπαγεῖς δεσμίδες. Ὑποτίθεται λοιπὸν ὅτι τὸ ἐρέθισμα μεταβιβάζεται διὰ τῶν ἰνῶν τούτων ὡς διὰ νεύρων. Ἄλλὰ καὶ ὅπου τὰ ἰνίδια ταῦτα δὲν ὑπάρχουσι, δυνατὸν τὸ ἐρέθισμα νὰ διήκη διὰ τῶν συνήθων δοκίδων τοῦ πρωτοπλάσματος ἢ καὶ δι' αὐτῆς τῆς οὐσίας αὐτοῦ.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ¹

Οὐχι ἀσκόπως ἔκαμα λόγον κάπως ἐκτενέστερον ἐν ταῖς προηγουμέναις μεταξὺ ὄλων τῶν τότε φιλολογικῶς δρώντων περὶ τῶν δύο Παράσχων, τοῦ Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Βασιλειάδου, διότι, ἐξαιρουμένου τοῦ πρεσβυτέρου Παράσχου, ἀνήκοντος εἰς τὴν προηγουμένην φιλολογικὴν γενεάν καὶ μὴ μετέχοντος ἐνεργῶς πλέον τῆς πνευματικῆς κινήσεως, οἱ κύριοι παράγοντες αὐτῆς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦσαν οἱ τρεῖς ἄλλοι, ὄντες ἀνεγνωρισμένοι σιωπηρῶς ἀρχηγοὶ τῶν κατατεταγμένων εἰς τὴν φάλαγγα τῆς τέχνης ὀμηλικῶν καὶ νεωτέρων των.

Μὴ ἐπιχειρῶν νὰ γράψω κριτικὴν μελέτην ἀποφεύγω φυσικὰ τὰς λεπτομερεῖς ἀναλύσεις καὶ τὰς κρίσεις, αἵτινες θὰ μὲ πᾶρσον ἀναρμόστως πολὺ πέραν τῶν λογικῶν καὶ ἀνεκτῶν ὀρίων τῆς παρούσης διατριβῆς. Θεωρῶ ὅμως ἀπαραίτητον νὰ ἐκθέσω ἐν συντομίᾳ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ ἔργου τῶν τριῶν ποιητῶν αὐτῶν, οἵτινες ἀπετύπωσαν τὴν ἑαυτῶν σφραγίδα εἰς ὀλόκληρον τὴν περίοδον τῆς πνευματικῆς δράσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὁ Παπαδιαμαντόπουλος καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἀποβαίνει ἀναγκαία μία διασάφησης.

Βεβαίως θὰ ἐγεννήθη ἐν τῇ νῆϊ τῶν ἀκροατῶν μου ἡ ἀπορία, πῶς ἐνῶ ἐνδιατρίβω εἰς τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποιῶμαι λόγον μόνον περὶ ποιητῶν καὶ ὄχι περὶ λυρικῶν ποιητῶν. Ἡ ὀφειλομένη ἐξήγησις τῆς παραλείψεώς μου εἶναι πρόχειρος καὶ κατηγορηματικὴ. Δὲν ὠμίλησά περὶ λογογράφων, διότι καθ'αὐτὸ λογογράφοι δὲν ὑπῆρχον τότε. Ὁ Ροῖδης πρῶτος μὲ τὴν Πάπισσαν Ἰωάνναν του ἐδίδαξε *lo bello stile*, τοῦ ὁποῦ ἡ κομψότης καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ εὐφυΐα παραμένουν ἔκτοτε ἀνυπέρβλητοι. Ἀλλὰ τὸ πολύκροτον βιβλίον του καθὼς καὶ τὰ ἐκάστοτε ἀραιῶς δημοσιευόμενα σκαλαθύρ-

ματὰ του, καίπερ ἀρέσκοντα καὶ θαυμαζόμενα, δὲν ἔσχον τόσην ἐπίδρασιν ὥστε νὰ τονώσωσι τὸ πλαδαρὸν καὶ μελιτῶδες καὶ πομφολυγῶδες ὕφος τὸ τότε ἐν χρήσει παρὰ τῆ πεζογραφία καὶ νὰ ἐμφυσήσωσι πνεῦμα ζωῆς εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου. Μεμονωμένη ἐπίσης προσπάθεια ἀπέμεινε καὶ ἡ εὐθυμος καὶ εὐπαίδευτος ἐπιφυλλιδογραφία τοῦ Εἰρηναίου Ἀσωπίου, γράφοντος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἀλθώτας, ἡ ἀποτελοῦσα ὀπωσδήποτε ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπιτετηδευμένην καὶ πεφουσιωμένην σοβαρότητα, τὴν ὁποίαν μεθ' ἱεροῦ σεβασμοῦ ἠκολούθουν οἱ τότε χειριζόμενοι τὸν πεζὸν λόγον ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω ἀκριθῶς τὸν λόγον τοῦ φαινομένου, εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι κατὰ τινὰ χρονικὴν περίοδον συμπίπτουσαν μὲ τὴν ἐποχὴν, εἰς ἣν ἀνάγονται αἱ παροῦσαι ἀναμνήσεις, οἱ περισσότεροι τῶν λογίων μας ἐδείκνυον ἀμέλειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὸν πεζὸν λόγον, φιλοδοξοῦντες νὰ καθβαλικεύσωσι τὸν Πήγασον καὶ, πρόδρομοι τῶν σημερινῶν ἀεροπόρων, νὰ μετεωρίζονται δι' αὐτοῦ εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη, καταδιώκοντες ὡς ὁ Βελλερεφόντης τὰς χιμαίρας τῆς φαντασίας των. Ὅθεν τὰ πεζογραφήματα τῆς ἐποχῆς, περιοριζόμενα εἰς ὀλίγα ἀναιμικὰ διηγήματα καὶ εἰς ἀξιοθρηνητοὺς ἀποπείρας μυθιστορημάτων, κατὰ τὸν ὑπογραμμὸν τῶν ἀφθόνως μεταφραζομένων τότε ἐκτρωματικῶν τῆς ἐλαφρᾶς ξένης φιλολογίας, καὶ ἰδίως τῆς παρηγμακυίας γαλλικῆς, καθὼς καὶ εἰς μερικὰς καλλιτεχνικὰς δῆθεν ἢ κριτικὰς πραγματείας, αἵτινες κυρίως ἦσαν παιδαριώδη ἐρανίσματα ἐκ προχείρων ἐγκυκλοπαιδικῶν λεξικῶν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τινὰ γυμνάσματα πολὺ ἀφελοῦς καὶ πολὺ ὕδαροῦς ἐπιφυλλιδογραφίας, δύναται τις μὲ ἥσυχον τὴν συνείδησιν νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἀνάξια λόγου.

Τὸ αὐτὸ δὲ ῥητέον καὶ περὶ θεάτρου, ὅπερ τότε ἀκόμη διετέλει εἰς τὰ σπάργανα. Ἡ θεατρικὴ παραγωγή ἦτο μηδαμινή, κυρίως ὑπὸ ἔποψιν ποιότητος, διότι εἰς τὸν ἐτήσιον ποιητικὸν διαγωνισμόν τὸν Ῥάλλειον κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα Βουτσιναῖον, ὑπεδάλλοντο ἀρκετὰ τὸν ἀριθμὸν δράματα καὶ τραγωδία καὶ κωμῳδία. Ἀλλ' οἱ σοφοὶ κριταὶ τῆς ἐποχῆς ἦσαν αὐστηροὶ τηρηταὶ τῶν δογμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους, πρὸς ταῦτα δὲ συμμορφοῦντο καὶ τινες τῶν γραφόντων· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπεμιμοῦντο

¹ Συνέχεια ἐκ σελ. 86.

οίχτρως τὴν βαναυσοτεχνίαν τῶν ξένων συγγραφέων, ἐκλέγοντες ὡς ὑποδείγματα τὰ δράματα τοῦ Bourgeois καὶ τοῦ D'Eperey καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· οὕτω δὲ παρήγοντο ἔργα μιξογενῆ καὶ ἀποφώλια, ταχέως καταπινόμενα ἀπὸ τὸν Καιάδαν τῆς λήθης. Τῆς αὐτῆς ζύμης δὲ καὶ τῆς αὐτῆς στρεβλῆς διαπλάσεως, ἦσαν καὶ αἱ κωμωδίαι, εἰς τὰς ὁποίας κατωπιρίζετο ἡ περιέργος καὶ ἀθροτάτη σύγχρονος ἀντιληψίς τοῦ κωμικοῦ. Ὅθεν τὰ ὀλίγιστα προϊόντα τῆς δραματικῆς τέχνης ὅσα διὰ τῆς ἀξίας των ἀπετέλουν ἐντιμον ἐξαίρεσιν, δὲν ἤρκουν βέβαια νὰ τροφοδοτῶσι τὴν νηπιάζουσαν ἑλληνικὴν σκηνήν, ἀμόρφωτον ἀκόμη καὶ ἀσύντακτον παρὰ τὰς ἐκάστοτε καταβλήθεισας ὑπὲρ αὐτῆς φιλοτίμους προσπάθειας, ἀκόμη δὲ δυστυχῶς πάσχουσαν ἐξ ἀτροφίας καὶ δυσκρασίας, ἣτις δὲν τὴν ἀφίνει νὰ ὀρθοποδίῃ· καὶ τὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν θέατρον τῶν χρόνων ἐκείνων ἠναγκάζετο νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀπωστεωμένων τραγωδιῶν τοῦ Ζαμπελλίου καὶ ἐπὶ τινῶν κωμωδιῶν τέχνης πρωτοπέρου καὶ ἀνωδύνου.

Κρίνω περιττὸν ν' ἀναφέρω τὰ διάφορα ἐπικά καὶ ἐπικολυρικά ποιήματα τὰ ἐκάστοτε στολιζόμενα μὲ τὰς δάφνας τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, δικαίως δὲ σήμερον λησμονηθέντα καὶ μόνον διὰ τὸν ὄγκον των, ὡς ἀσιατικοὶ κολοσσοὶ ἀπειροκάλως λαξευθέντες, ἀξία νὰ κατέχωσι μίαν θέσιν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ὡστε μόνη ἡ λυρική ποίησις ἦνθι κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ αὐτὴ κυρίως ἀντεπροσώπευε τὴν φιλολογικὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου, ἀρχηγέται δὲ αὐτῆς καὶ ταῖοι περί τε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μορφήν ἦσαν οἱ προμνημονευθέντες.

Ἦτο δὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀκράτως ῥομαντικόν. Ὁ ῥομαντισμὸς ἦνασσε κραταῖος ἀπὸ ἐτῶν ἤδη παρ' ἡμῖν, αὐτὸς δὲ ἐνέπνεε καὶ ἐρρῦθμιζεν ὄχι μόνον τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰς σχέσεις ἐνίοτε τῶν ἀτόμων καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν. Διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐκ τῆς μελέτης τῶν πραγμάτων ἐμόρφωσα τὴν πεποιθήσιν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τοῦ 1862, τὸ ὁποῖον ἐδάρυνε τόσο πολύ εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν, ἦτο ἀποκύημα ῥομαντικοῦ παροξυσμοῦ. Διὰ τὴν φαντασίαν τῶν ἐξημμένων πατριωτῶν καὶ τῶν θερμοκεφάλων νέων,

τῶν θεατρικῶς περιβληθέντων τὸν μανδῦαν τοῦ συνωμοτοῦ, ἐχρειάζετο καὶ εἰς τύραννος, ἀνεῦρον δὲ αὐτὸν προχείρως καὶ μὲ περισσὴν ἐλαφρότητα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγαθοῦ ἡγεμόνος Ὁθωνος, ὅστις πιθανὸν νὰ ἦτο ἀνὴρ ἀδυνάτου χαρακτῆρος, διστακτικὸς καὶ φιλύποπτος καὶ πείσμων, ἀλλὰ καμμίαν, οὔτε μακρυνὴν καὶν ιδιότητα ἐκέκτητο Πεισιστράτου ἢ Νέρωνος, ὥστε νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον τυράννου κατὰ τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην τραγικὴν κωμωδίαν.

Τὸ λυπηρότερον δὲ εἶναι ὅτι ὁ ῥομαντισμὸς δὲν προήρχετο καὶν ἀκμαίος ἐκ τῶν ἀρχικῶν, τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων πηγῶν του, ἀλλὰ μᾶς ἦλθεν ἐκ τῆς Δύσεως κατὰ τὸ γῆρας του καταπεπτωκῶς ἤδη καὶ ἐξηντλημένος. Μᾶς ἦρχετο διὰ τῶν ὀχετῶν τῶν μυθιστορημάτων, κυρίως τῶν γαλλικῶν, ὅσα ἀθρόως μετεγλώττιζον χάριν ἐκγυμνάσεως καὶ ἐξέδιδον πρωτόπειροι συνήθως μεταφρασταὶ ἐκ τῶν ἐξαμβλωμάτων, ἅτινα ἐν ἀφθονίᾳ παρήγεν ἡ βιομηχανία τῶν ἐπιφυλλίδων. Λόγου χάριν ἀμφιδάλλω, ἂν μετεφράσθῃ ποτὲ κανὲν μυθιστόρημα τοῦ Stendhal, τοῦ Balzac ἢ τοῦ Flaubert, ἐν ᾧ εἶναι βέβαιον ὅτι ἔτυχον τῆς τιμῆς τῆς μεταφράσεως ὅλα τὰ ἐκτρώματα τοῦ Ponson de Terrail, ὁ δὲ Ροκαμβόλ του ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε νὰ τελῇ τοὺς ἀθλοὺς του ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν ἀθηναϊκῶν θεάτρων. Ἀλλὰ τί πταίουσι οἱ ξένοι συγγραφεῖς; δὲν ἐφαντάζοντο βεβαίως αὐτοὶ ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ τοιαύτη μανιώδης μετανάστευσις τῶν καχεκτικῶν ἡρώων των καὶ ἡ εὐκολὸς ἐγκλιματίσις των εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν καὶ ὅτι ἡ τότε γενεὰ ὑπνωτισμένη θ' ἀνεζήτει μεταξὺ αὐτῶν τῶν χυδαίων νευρασθενικῶν πλασμάτων ν' ἀνεύρῃ τὸν τύπον τοῦ ὑπερανθρώπου, τὸν ὁποῖον ὁ Νεῖτσε ἀνεζήτησεν εἰς ἄλλας σφαίρας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ τόσο ἐνεργῶς ἀπὸ τινος ἀναμιγνυόμενος μετὰ θάνατον εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα τοῦ τόπου μας, ὁ ἐνθους ὕμνητῆς τοῦ Κανάρη, δὲν θ' ἀπεφάσιζεν ἐκ φιλελληνισμοῦ νὰ συγγράψῃ τοὺς Ἀθλοὺς του, ἂν ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων πόσους Μαρλοὺς καὶ πόσας Τίτικας θὰ ἐπαιρνε εἰς τὸν λαίμῳ του μεταξὺ τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας!

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ θερμοκηπίου ἀνεπτύσσετο χλωρωτικὴ ἢ λυρική ποίησις ἐκείνων τῶν ἡμερῶν, ζῶσα ὑπὸ φῶς ψευδῆς

και ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐκνευριστικῇ, ἐνθα ἐνοθεύοντο αἱ ἰδέαι και ἐπλαδαροῦτο τὸ φρόνημα, παραμελουμένης τῆς πρακτικῆς σκέψεως και προαγομένης μόνῃς τῆς ἀπράγμονος εὐαισθησίας, τῆς κενῆς κομπολογίας και τοῦ ὑδρωπος τῆς ἐκφράσεως. Ὑπέρτατος δὲ ποντίφηξ τοῦ ῥομαντισμοῦ ἦτο ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος. Οὐδείς ποτὲ θὰ τολμήσῃ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ Παράσχος δὲν ἠὺμοίρει ἐκτάκτων ποιητικῶν χαρισμάτων· ἀλλ' ἡ ἀκάθεκτος του ἔμπνευσις και ἡ ζωηρά του φαντασία, μὴ αὐστηρῶς και ὑγιῶς παιδαγωγηθεῖσαι, τὸν παρέσυρον ἀχαλινώτως και ἀκολάστως, ὥστε νὰ προσαρμόσῃ τὰς νευρὰς τῆς λύρας του εἰς τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον ῥυθμὸν και νὰ μὴ παραγάγῃ εἰμὴ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν του ἔργα βιώσιμα και ἀντέχοντα εἰς τὰς καλαισθητικὰς μεταβολὰς τῶν καιρῶν, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ ἔργα ὅσα φωτίζονται ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπίπλαστον λάμψιν τοῦ βεγγαλικοῦ πυρσοῦ μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλ' ἀπὸ τὸ αἰδίου φῶς τῆς αἰωνίου Τέχνης. Ἐὶς ἰδιάζον αὐτοῦ ποιητικὸν ὕφος, τὸ ἀσμενίζον εἰς τὴν ἐκζήτησιν ἀντιθέσεων και εἰκότων και μεταφορῶν παραδόξων και τὴν φορτικὴν παλιλλογίαν, ὑπενθύμιζε τὴν περιφημον σχολὴν τοῦ Ἰσπανοῦ Gongora — ὡς παρετήρησεν ἤδη αὐτῷ ὁ Βερναρδάκης προκειμένου περὶ τοῦ Ἀγνώστου του — και τοῦ Ἰταλοῦ Achillini και τῶν λεγομένων Scicentisti, μὲ τὸν περιφημον κεραυνὸν τὸν « εἰς φάκελον εὐώδη κεκλεισμένον » και τὰς περιέργους ἐκείνας ἐπαναλήψεις:

Ἐὶς εὐρεῖ, δὲν τὸ ἀγνοεῖ, γνωρίζει πᾶσα Φρόνη,
 Ὅτι ἐκείνη ἡ γραμμὴ, ὅτ' ἡ γραμμὴ ἐκείνη...

τὰς ὁποίας παρῆδησε τόσον ἐπιτυχῶς ὁ εὐφυῆς κ. Γιαννοῦκος Μαυρομιχάλης μὲ τὸ γνωστὸν δίστιχον:

Ἦγουν, τουτέστι, δηλαδή, μὲ ἄλλα λόγια, ἦτοι
 Ἡ Ἀφροδίτη εἰς' ἐσὺ, ἐσ' εἰς' ἡ Ἀφροδίτη.

Ἀκριβῶς δὲ διότι ὁ ποιητὴς δὲν ἦτο ἐκ τῶν κοινῶν στιχοῦργων, ἐπέβαλεν αὐτῇ τὴν τάσιν εἰς τοὺς συγχρόνους του και οἱ ἀλλοκότως φθεγγόμενοι σκοτεινοὶ του ἥρωες και αἱ ἀναιμικαὶ ἠρωίδες του ἔσχον πολυάριθμον τεκνογονίαν, γεμίζουσιν μὲ γόους και μὲ δάκρυα τὴν ποιητικὴν ἀτμοσφᾶραν ἐκεῖνου τοῦ

καιροῦ. Ἐὶς δὲ ἀκόμη θλιβερώτερον εἶναι ὅτι ὁ ποιητὴς, ὅστις εἶχε τόσον πλούσιον τὸ τάλαντον ἐκ τῆς φύσεως και ὅστις ἐνεφορεῖτο ὑπὸ θερμοῦ και ἀδόλου πατριωτισμοῦ ἐφήρμασε τὴν αὐτῇ κενὴν μεγαληγορίαν και τὴν αὐτῇ νοσηρὰν αἰσθηματικότητα και εἰς τὰς πατριωτικὰς ποιήσεις, συντελέσας διὰ τοῦτου ἀκουσίως του ὥστε νὰ μὴ λάβῃ τὸν ἀρμόζοντα εἰς τοὺς νεωτέρους καιροὺς και τὰς συγχρόνους περιστάσεις σῶφρονά και πρακτικὸν και ἀληθῶς ὠφέλιμον τόνον, τὸν τόνον ὅχι τῆς ἐξάρσεως τῶν πατραγαθῶν και τῆς μεγαλαυχίας, ἀλλὰ εὐσταθοῦς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον, τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Μοῦ ἔρχεται δὲ εἰς τὴν μνήμην σχετικὴ πρὸς τοῦτο ἀστεία τις σκηνή. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ Βασιλειάδης παίζων μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως εἰς τὸ σφαιριστήριον ἐνὸς τῶν καφενείων τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος και θέλων ἀστείζόμενος νὰ πειράξῃ τὸν συμπαίκτηρά του, εἰς ἕνα ἀπροσδοκῆτως ἐπιτυχῆ σφαιρισμὸν του, ἀνεφώνησε μὲ ὕφος σοβαρὸν και ἐμφαντικόν:

Μὰ τὴν πατρίδα, Ἀχιλλεῦ, ἔκαμες καραμπόλα!

Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ὠργίσθη διὰ τὸ σκῶμμα και παραιτήσας τὸ παιγνίδιον ἔφυγε δυσηρεστημένος.

Ἐν τούτοις και ὁ Βασιλειάδης, ἕτερος ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς, ἔθυεν εἰς τοὺς αὐτοὺς Θεοὺς, καιπερ δὲ διασώζων ἔν τισι ποιητικὴν αὐτοτέλειαν και δεικνύων μάλιστα τάσεις τινὰς νεωτερισμοῦ, ἔδορυφόρει και αὐτὸς τὸν Παράσχον, ποιούμενος εὐρεῖαν χρῆσιν τῆς αὐτῆς μελιτώδους αἰσθηματικότητος και τοῦ αὐτοῦ ἐμφαντικοῦ και ῥητορικοῦ ὕφους. Ἀκόμη δὲ περισσότερον ἐπέδρα ὁ ῥομαντισμὸς τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ὅστις ὅμως εἶχεν ἄλλην προέλευσιν. Φύσει ῥέπων πρὸς τὴν μελαγχολίαν ὁ ποιητὴς οὗτος πικρανθεὶς δὲ και ἐξ ἀτομικῶν και οἰκογενειακῶν ἀτυχημάτων, παρεδόθη ἐνωρὶς εἰς τὴν ἀπαισιοδοξίαν, ἐξ ἧς δὲν τὸν ἀπήλλαξαν αἱ μελέται του. Διότι φιλομαθέστατος ὢν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων λογίων τοῦ καιροῦ του, ἀρεσκόμενος ἰδίως νὰ καταγίνεται εἰς μελέτας φιλοσοφικὰς, ἐγκρατῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων και τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν, ἐγκύπτων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἔργων τοῦ Spinoza και τοῦ Schopenhauer. Αἱ ποιήσεις του, γεμάται

ἀπὸ ἔλον τὸν ὀδυνηρὸν δισταγμὸν καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν τοῦ Ἀμλέτου καὶ ἀπὸ τὴν πικρίαν τοῦ Leopardi, ἀσμενίζουσι, ὅπως ἢ πένθιμος μονομανία τοῦ Young νὰ ἐνδιατρίδωσιν εἰς τὰ κοιμητήρια καὶ τοὺς τάφους καὶ νὰ ἐξαίρῃσι γοερῶς τὴν ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων, μερικά του δὲ ποιήματα εἶναι αὐτόχρημα ἢ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἐστιχουργημένη καὶ ἐπέχουν ἐν τῇ ποιήσει τὸν τόπον τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Orgagna ἢ τοῦ Holbein. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀστεῖσμοι τοῦ ποιητοῦ ἦσαν μακάβριοι, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἔγραψε πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ καφέ, ὃν ὑπερηγάπα :

Ἄντι μαρμάρων καὶ μαυσιλείων
Ἐπὶ τοῦ τάφου μου καφενεῖον
Ποθῶ, ὦ φίλοι, νὰ ἐγερθῇ.
Ὅποτε πίνουν καφὲν οἱ ἄλλοι,
Γυμνὸν κρανίον θεὸ νὰ προβάλλῃ
Τὸ ἄρωμά του νὰ ὀσφρανθῇ.

Βεβαίως ὁ Παπαρρηγόπουλος συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸν ἐλεγεϊασμὸν τῆς ἐποχῆς. Ὅφειλω ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι εἶναι ἀδικαιολόγητος ἢ ἰδιαιτέρα δυσμένεια, ἢ παρατηρηθεῖσα πρὸς τὴν ἐργασίαν του κατόπιν, ἀφότου ἰδίως τὸ πνεῦμα ἐν τῇ φιλολογίᾳ μας ἔλαβεν ἄλλην αἰσθητικὴν κατεύθυνσιν, μᾶλλον νεωτερίζουσαν. Εἰς τὴν κακὴν μοῖραν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἀτυχῆς ἐν τῇ ζωῇ ὑπῆρξεν ἀτυχῆς καὶ μετὰ θάνατον, πρέπει χωρὶς ἄλλο ν' ἀποδοθῇ αὐτῇ ἢ ἀμείλικτος καταφορὰ καὶ περιφρόνησις τινῶν ἐκ τῶν νεωτέρων πρὸς τὰ ἔργα του, ἢ ὑπενθυμίζουσα τὸν στίχον τοῦ γαλλικοῦ ἐπιγράμματος :

Il est des morts qu'il faut qu'on tue.

Καθότι καὶ εἰς πολλὰς τῶν ποιήσεών του καὶ περισσώτερόν ἴσως ἀκόμη εἰς τὰ ὀλίγα πεζὰ του ἔργα ὑπάρχουν ἰδέαι καὶ σκέψεις καὶ αἰσθήματα, ἐλέγχουσαι ψυχὴν οὐχὶ κοινὴν καὶ πνεῦμα ὑπέρτερον, θεωρητικὸν καὶ μελετητικόν, τὸ ὁποῖον ἀναπτυσσόμενον, ἐὰν ἐπέζη, καὶ συμμορφούμενον μὲ τὰς νεωτέρας καὶ ἀληθεστέρας περὶ τῆς Τέχνης ἰδέας, θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ τιμητικώτατα διὰ τὴν φιλολογίαν μας προϊόντα.

Ἄλλ' ὁ ποιητής, ὡς προεῖπα, ὑπῆρξε πάντοτε ἀτυχῆς καὶ θ' ἀναφέρω σχετικῶς πρὸς τοῦτο περίεργον ἀνάμνησίν μου. Τὴν ἐπομένην τοῦ θανάτου του εἰς τὸ γραφεῖόν μας ὁ γηραιὸς φουστανελλοφόρος κλητὴρ τῆς Εἰσαγγελίας μπάρμπα-Δημήτρης, γνωρίζων τὸν ἀποθανόντα ὡς δικηγόρον μόνον συχνάζοντα εἰς τὰ γραφεῖα καὶ ἐκφράζων κρίσιν μόνον περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ του, τὸ ὁποῖον ἦτο ὁμολογουμένως ἄχαρι καὶ ἀτημέλητον, ὅτε ἤκουσε νὰ γίνεται μεταξύ ἡμῶν λόγος περὶ αὐτοῦ ἀνεφώνησε :

— Πάει κι' ὁ καὺμένος ὁ Δημητράκης!

Καὶ ἔπειτα ἐν εἴδει ἐπιλόγου προσέθηκε μὲ ἓνα μορφασμόν :

— Χαλδούπης ἦταν ὁ ἔρμος!

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐπικήδειος τοῦ μπάρμπα-Δημήτρη διὰ τὸν ποιητὴν τῶν Στόνων καὶ τῶν Χαρακτήρων!

Οἱ νεώτεροι ἡμεῖς ἐκρατοῦμεν τὸ ἴσον συμφώνως πρὸς τὸν τόνον, μὲ τὸν ὁποῖον ἔψαλλον οἱ πρεσβύτεροι. Ρομαντικοὶ ἀκράτητοι ἐψάλλομεν εἰς τὰ μινύρε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα καὶ τὰ ἄνθη καὶ τοὺς ζεφύρους· καὶ ἀνεπέμπομεν φλογεροὺς στεναγμοὺς πρὸς τὰς φανταστικὰς ἐρωμένας — καὶ ποῖος θὰ ἐτόλμα ν' ἀγαπήσῃ τότε γυναῖκα ἔλκουσαν βάρος μεγαλείτερον τῶν 30 ὀκάδων; — καὶ ἐδλέπομεν τὰ πάντα ζοφερὰ καὶ ἀπαίσια, καταρώμενοι τὴν Μοῖραν, θεωροῦντες τὴν ζωὴν ὡς κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ, ὀμιλοῦντες διαρκῶς περὶ τοῦ θανάτου ὡς τραππισταὶ καὶ θρηνοῦντες τὴν ἀνθρωπότητα ὡς Ἰερεμίαι παρὰ τὸν ποταμὸν Βαβυλώνης. Ὅλα ταῦτα συνέβαινον εἰς τοὺς στίχους μας, ἐννοεῖται· διότι πέραν αὐτῶν ἢ νεότης ἀνέκτα πλήρη τὰ δικαιώματά της καὶ οὔτε ἡ εὐθυμία μᾶς ἐγκατέλιπεν, οὔτε ἡ ἐλπίς, οὔτε ἡ ζωηρότης, οὔτε ἡ ὄρεξις ἢ νεανική, μὲ τὴν ὁποῖαν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ καταδροχθίσωμεν ὀλόκληρον ταψί — ταιριαρχίαν, καθὼς θὰ ἔλεγεν ἴσως κάποιος ἐξ ἡμῶν τότε — μπακλαβάδων, ὅπως παρηγορηθῶμεν διὰ τὰς πικρίας τῆς ζωῆς.

Κριτικῇ τότε δὲν ὑπῆρχεν, ὅπως χαλιναγωγῇ καὶ κολάζῃ μὲ τὸ σωφρονιστικὸν τῆς μαστίγιον τὰς τοιαύτας ἐλεγεϊακὰς

παρεκτροπίας. Ἡ κριτικὴ τῶν χρόνων ἐκείνων περιώριζε τὴν ἀποστολὴν τῆς εἰς τὴν ἀφελεστάτην τῶν ἀπλουστεύσεων. Ἦν κρίσιν φιλολογικοῦ τινος ἔργου ἀνελάμβανεν ὁ πρῶτος τυχὼν φίλος ἢ συνάδελφος τοῦ συγγραφέως, ἢ ὁ πρῶτος τυχὼν ἐχθρός. Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν ὁ συγγραφεὺς ἐθυμιάζετο μέχρις ἀποπνιγμοῦ διὰ τοῦ λιθάνωτοῦ τῶν ἐγκωμίων καὶ ἐπανελαμβάνοντο τὰ περίφημα ἐκεῖνα φιλοφρονήματα τὰ διαμειδόμενα μεταξύ τῶν ποιητῶν Vadius καὶ Trissotin εἰς τὴν γνωστὴν κωμῳδίαν τοῦ Molière, καὶ εἰς τὴν δευτέραν διεσύρετο καὶ ὠνειδίζετο σκαιῶς ὡς ὁ ἔσχατος τῶν φαυλοβίων. Ἦν ἐπίσημον κριτικὴν ὡς πρὸς τὴν ποίησιν ἀντεπροσώπευον οἱ Ἑλληνοδίκαί τοῦ ἑτησίου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ. Τῆς ἐπιτροπείας αὐτῶν προΐστατο ὁ κατὰ καιροὺς Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου, τὰ μέλη δὲ ὠρίζοντο ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἐκ καθηγητῶν συνήθως μὲν τῆς φιλοσοφικῆς, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τῶν ἄλλων σχολῶν. Καὶ δσάκις μὲν συνέπιπτε νὰ εἶναι εἰσηγηταὶ φιλόκαλοι καὶ φιλολογικῶς μορφωμένοι ὡς ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Βερναρδάκης, μύσται ὄντες οἱ ἴδιοι τῆς Τέχνης ἢ σοφοὶ ὡς ὁ Κουμανοῦδης, ὁ Ἀφεντούλης καὶ εἴ τις ἄλλος, ἢ κρίσις περιεῖχεν εὐφυεῖς παρατηρήσεις καὶ ὠφέλιμα διδάγματα. Ἄλλως ἢ ἐκθεσις ἦτο ξηρὰ ὡς δικαστικὴ ἀπόφασις ἐκδιδομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ποιητικῶν κωδίκων τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Boileau. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς οἱ τότε γράφοντες καὶ ληρωδοῦντες, ἀπηλλαγμένοι πάσης ἐπιτηρήσεως καὶ πάσης ὀδηγίας, ἠκολουθοῦμεν τὸν ὀλκόν, τὸν ὅποιον ἐχάραττον πρὸ ἡμῶν οἱ ἄλλοι, οἱ ὡς ἡγέται ἀνακηρυσσόμενοι ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ ὅλοι ἐπαρασχίζομεν ἢ ἐπαπαρρηγοπουλίζομεν.

Ἴσως ἐνδομύχως εἰς τινὰς ἐξ ἡμῶν ὑπελάνθανον μερικοὶ ἐνδοιασμοὶ ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῶν ὀδηγῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ἀξίαν τῆς σχολῆς, εἰς ἣν ἐμαθητεύομεν. Ὁρισμένως δὲ τὰς τοιαύτας πρῶτους ὀρμάς τῆς ἀνεξαρτησίας ἐξεδήλου συχνότερον ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν ἐνυπῆρχον ἤδη τὰ σπέρματα τῶν νέων μορφῶν τῆς Τέχνης, τὰ ὅποια βραδύτερον τόσον ἐπιτυχῶς ἐκαλλιέργησεν εἰς ἄλλο προσφορώτερον στάδιον. Εἶχε δὲ καὶ τὴν τόλμην νὰ τὰς ἐξωτερικεύῃ μετὰ παρρησίας κάποτε. Διὰ τὰς

ποιήσεις, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου ὁ ἐνθουσιασμός του ἦτο κάπως χλιαρώτερος τῶν ἄλλων λογίων καὶ ποιητῶν καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ ἐκφέρῃ εὐστόχους ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεις καὶ ἐπικρίσεις. Ἡμέραν δὲ τινὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ φίλου μας κ. Βύγενίου Ζαλοκώστα, ἀποταθεὶς ἐξαίφνης πρὸς τὴν ζῶσαν ἀκόμη τότε μητέρα τοῦ φίλου μας καὶ σεβασμίαν χήραν τοῦ ποιητοῦ, εἶπε μὲ σκαιὰν σχεδὸν εἰλικρίνειαν ὅτι δὲν εὕρισκεν ἐπαρκῶς δικαιολογημένην τὴν ποιητικὴν φήμην τοῦ συζύγου τῆς πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν τῆς ἀγαθῆς πρεσβύτιδος, τῆς λατρευούσης τὴν μνήμην ἐκείνου καὶ σεμνομένης διὰ τὴν δόξαν του. Ἄλλ' οὔτε ὁ Γιάννης, ἀν καὶ θαρραλειώτερος, οὔτε ἄλλος τις ἐξ ἡμῶν ἐκέκτητο ἀκόμη τὸ θάρρος τοῦ νεωτερισμοῦ. Ἄλλως τε μᾶς συνεκράτει καὶ ἐν ἄλλο αἰσθημα ἐπαινετόν, ὅπερ ὁμολογουμένως ὑπερίσχυε παρὰ τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, ὁ σεβασμός τῶν νεωτέρων πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους. Τοῦτο ὀφείλω νὰ κηρύξω καὶ νὰ τονίσω πρὸς τιμὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν τὸ αἰσθημα τῆς ἀμίλλης καὶ ἐτι ὀλιγώτερον ὁ ταπεινὸς φθόνος δὲν ἰσχυοῦν τότε νὰ ἐξωθήσωσι τοὺς λόγιμ ἡλικίας εὕρισκομένους εἰς τὰς δευτέρας τάξεις καὶ μέχρις ἀνθρωποφαγίας καὶ νὰ ἐξαμοιώσωσιν αὐτοὺς μὲ τοὺς Κανιδάλους τῆς Πολυνησίας, οἵτινες περιμένουν ἐναγωνίως πότε νὰ δείξωσι σημεῖα ἀδυναμίας οἱ πρεσβύτεροί των, διὰ νὰ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς καταβροχθίσωσιν.

Ἄλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ ἀναλύσω αὐτὸ τὸ περιληπτικὸν « ἡμεῖς », τὸ ὅποιον τόσον συχνὰ ὠδε ἀναφέρω. Λυποῦμαι, διότι ὀφείλω νὰ καταγγείλω ὀνομαστὶ εἰς τὸ σημερινὸν κοινὸν ὡς δράστας φλογερῶν ὑπερρομαντικῶν στίχων τοὺς τότε ὀμήλικας καὶ συνεργάτας μου, τανῶν δὲ σεβαστοὺς καὶ ἀξιοτίμους παρήλικας συμπολίτας μου καὶ φίλους μου πάντοτε ἀγαπητούς, διαπρέποντας εἰς ἄλλα θετικώτερα στάδια τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας. Ἄλλ' ἔχω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ πράξω, καθότι βλέπων μετὰ δέους προσεγγίζουσιν ὀλονὲν τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ὀφείλω νὰ δώσω λόγον ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Κυρίου διὰ τὰ νεανικά μου φιλολογικὰ ἁμαρτήματα, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξιλεωθῶ ὀμολογῶν παρρησίᾳ καὶ τοὺς συνενόχους μου. Λοιπὸν τὸν ἰδιαιτερόν μας φιλολογικὸν ὀμιλον, περὶ οὗ εἶπα ἐν

τοὺς προηγουμένους, ἀπετέλουν, πλὴν τῶν δύο τεθνεώτων μελῶν, τοῦ πολυκλάυστου Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου καὶ τοῦ συμπαθοῦς μνήμης Κώστα Ξένου καὶ οἱ ἕξ ἑπιζῶντες: Ὁ κ. Εὐγένιος Ζαλοκώστας, τέως πρεσβευτῆς τῆς ἡμετέρας χώρας ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅστις ἐξ ὑποχρέωσης πρὸς τὸ φαινὸν φιλολογικὸν ὄνομα, ὅπερ φέρει, ἤρχισε νὰ θύῃ ἐνωρὶς εἰς τὰς Μούσας γράφων στίχους ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Φαίδων ἐν ἀρχῇ καὶ ἔπειτα ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα. Ὁ κ. Τιμολέων Ἡλιόπουλος, ὁ ἄρτι περιβληθεὶς τὴν βουλευτικὴν τήθεννον καὶ ἐναρμονίως συνδυάζων σήμερον τὴν θεραπείαν τῆς Θέμιδος μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ ὁ κ. Νικόλαος Χατζίσκος, ὁ ὀλοσχερῶς κατόπιν ἀφοσιωθείς εἰς τὸ πράττειν τὰ κοινὰ, ἀνεληθὼν ἐπαξίως καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, εἰς ὃν ἐπέκλωσεν ἡ Μοῖρα νὰ μετατεθῶ κατόπιν εἰς τὸ πεζικὸν καὶ νὰ διατελῶ ἔκτοτε, παρὰ τὰ πρόθυρα ὅμως τῆς ἀποστρατείας ἤδη, ταπεινότατος τῶν γραμμάτων θεράπων.

Τὶ ἔπραττεν ἡ ὁμάς αὕτη τῶν νέων τὸ εἶπα ἤδη. Ἐγράφε στίχους, στίχους ῥομαντικούς, στίχους ἐρωτικούς φλογερούς, στίχους καταφερομένους ἀγρίως κατὰ τῆς Μοίρας, ἀποπνέοντας ἀπογοήτευσιν ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ ἀπαισιοδοξίαν, γεγραμμένους δὲ εἰς τὸ παραδεδεγμένον τότε πομπῶδες καὶ περισσῶς περιπαθὲς ὕφος. Ἐκαστος ἔγραφε κατὰ τὴν ἔμπνευσίν του εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἢ τὴν δημώδη ἀδιαφόρως, — διότι τότε εὐτυχῶς δὲν ὑπῆρχε γλωσσικὸν ζήτημα ἐπὶ τάπητος ἢ κὰν δὲν εἶχε προσλάβει ἀκόμη τὴν σημερινὴν πικρόχολον ὀξύτητα — ἔπειτα δὲ συνηντιώμεθα καὶ ἀνεκοινοῦμεν εἰς ἀλλήλους τὰ πρόσφατα τῆς Μούσης μας προϊόντα σχολιάζοντες καὶ κρίνοντες αὐτὰ, συνδιελεγόμεθα περὶ διαφόρων φιλολογικῶν ζητημάτων, περὶ τῶν ποιητῶν τῆς ἡμέρας ἢ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἢ περὶ τῶν ἔργων τῶν ξένων φιλολογικῶν, περὶ ὧν ἐτύγχανε νὰ ἔχη τις ἐξ ἡμῶν γνῶσιν. Ἐπλάττομεν σχέδια περὶ μελέτης τινὸς φιλολογικῆς, τὴν ὅποιαν ἐσκοπεύομεν ν' ἀναγνώσωμεν εἰς τινὰ τῶν συλλόγων, αὐτὸς εἶμεθα μέλη, ἢ ὠνειροπολοῦμεν τὴν ὑπόθεσιν μακροῦ τινος ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, ἴσως δὲ καὶ δράματος ἢ τραγωδίας ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι. Μᾶς ἐφαίδρυνε δὲ κάποτε καὶ ἡ ὀπτασία τῆς ἰδρύσεως νέου φιλολο-

γικοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν ὁμάδος ἐκδιδομένου, ὀργάνου ἀποκλειστικοῦ τῆς ἰδικῆς μας πνευματικῆς ἐργασίας.

Τὸ συνηθέστερον ἐντευκτήριον ἡμῶν ἦτο ἡ κατοικία τοῦ Γιάννη ἐν τῇ ὁδῷ Ξενοφώντος ἢ ἐν τῇ ὁδῷ Φιλοθέης. Ἡ ὄντως ἀρχοντικὴ εὐγένεια τοῦ οἴκου ἐκεῖνου, ἡ ἀποτυπωμένη εἰς τὸ πρᾶον καὶ μελίχιον ἦθος τοῦ πατρὸς τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, ἀκεραίου λειτουργοῦ τῆς Θέμιδος, ἀντισταγγελέως, νομίζω, τότε ἀκόμη παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ καὶ εἰς τὴν ἀπροσποιήτως φιλόφρονα ἀδρότητα τῆς οἰκοδεσποίνης, παρεῖχε συγκαταβατικὴν φιλοξενίαν εἰς τὰς προώρους μας ἀκαδημαϊκὰς συνελεύσεις. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὸ ἰδιαιτέρον ἐκεῖνο γραφεῖον εἰς τὸν ἀνώτερον ὄροφον τῆς οἰκίας τοῦ Γιάννη, ἐνθα ἔμενον εἴτε μόνος μετ' αὐτοῦ εἴτε καὶ μετ' ἄλλων ἐταίρων καὶ τὸν ἤκουα νὰ παγγέλλῃ στίχους ἰδικούς του ἢ ξένους, μὲ ἕνα ἰδιάζοντα τόνον ἀπαγγελίας, ὅστις πιθανὸν νὰ μὴ ἦτο ἀμεμπτος τεχνικῶς, ἦτο ὅμως ἐκφραστικώτατος. Ἄλλως τε ὁ Γιάννης μολονότι ἦτο ὁ νεώτερος, ἦτο ὅμως καὶ ὁ ζωηρότερος καὶ ὁ ἐνθουσιωδέστερος ὄλων ἦτο αὐτὸς τὸ κέντρον οὕτως εἶπειν, περὶ ὃ συνεσπειροῦτο ἡ φιλικὴ ἡμῶν ὁμάς. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν εἶχε ἴσως καὶ κάποιαν ἰδιαιτέραν ἀσχολίαν, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο παντελῶς ἐλεύθερος. Δὲν ἐνθυμοῦμαι, ἀν ἐφοῖτα τότε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πάντως ὅμως καὶ ἀν εἶχεν ἐγγραφῆ, ἦτο φοιτητῆς ἐπίτιμος, ὥστε ἀμέριμος καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πάσης ὑποχρέωσης, ἀφωσιούτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν θεραπείαν τῶν γραμμάτων, γράφων στίχους καὶ μελετῶν κατὰ προτίμησιν ἔργα ποιητικὰ ξένων καὶ ἡμετέρων συγγραφέων. Διότι ἦτο καὶ γλωσσομαθής: τὴν γαλλικὴν ἐγίνωσκεν ἔκτοτε ἀρκετὰ καὶ πολλάκις τὸν ἤκουσα ἀπαγγέλλοντα στίχους Γάλλων ποιητῶν, ἐσπούδαζε δὲ τότε καὶ τὴν γερμανικὴν ὑπὸ ἰδιαιτέρον διδάσκαλον καὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ μετέφραζε ποιήματα γερμανικὰ τοῦ Goethe ἢ τοῦ Schiller, μεταφράσας μάλιστα καὶ ἐκδώσας τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ Werther. Ὡστε ὑπὸ ἐποψιν φιλολογικὴν ἦτο ὁ περισσότερον ἴσως ὄλων ἡμῶν τῶν ἄλλων μεμορφωμένος.

Ἦτο δὲ τὴν καρδίαν ἀγαθώτατος, φίλος ἀριστος, εἰλικρινέστατος, συμπαθῶς διακείμενος πρὸς πάντας τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὰ γράμματα, πρόθυμος νὰ φαίνεται εἰς αὐτοὺς τὸ κατὰ

δύναμιν ὠφέλιμος. Μεταξὺ τῶν προστατευομένων του ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ εἰς περίεργος τύπος λοχίου, μεσηλιῆς Μικρασιάτης, ὀνομαζόμενος Χαλυδρόπουλος — διότι οὕτως εἶχεν ἐξελληνίσει ὁ ἴδιος τὸ ἀρχικόν του πατρωνυμικὸν ἐπίθετον Τσαλίκογλου — ἀδέξιος καὶ ἀτολμος, κωφὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις. Ἐγγραφε καὶ αὐτὸς στίχους μὲ εὐχέρειαν, ἀλλὰ στίχους, οἵτινες ἐτήρουν μὲν αὐστηρῶς τὸ μέτρον καὶ τὴν προσοδίαν καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, ἀλλὰ πολλάκις δὲν ἐσέβοντο τοὺς γραμματικούς καὶ τοὺς συντακτικούς κανόνας καὶ δὲν ἐφρόντιζον πάντοτε νὰ ἔχωσι τὴν ἔννοιαν λογικὴν καὶ καταληπτὴν. Αὐτὸν τὸν ἰδιόρρυθμον ποιητὴν, ἀπορώτατον ἄλλως τε ὄντα, εἶχε κατορθώσει ὁ ἀγαθὸς Γιάννης διὰ τῶν μέσων του παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς ἡμέρας — διότι ἦτο συγγενὴς τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη, συγγάμβρου τοῦ πατρός του — νὰ τὸν διορίσῃ γραφεὴ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ἐγγραφε καὶ ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ποιήσεις τότε, ὅπως καὶ ἡμεῖς· ἡ ποίησις του εἶχε τὴν αὐτὴν πηγὴν καὶ τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν μορφήν, καὶ ὁ ρυθμὸς καὶ αἱ ἰδέαι τῆς ἐνηρμονίζοντο εἰς τὸ γενικὸν περιβάλλον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἴσως ὑπῆρξα ἄγαν αὐστηρὸς ἀκουσίως μου εἰς τὰς προηγουμένας μου κρίσεις γενικῶς ὡς πρὸς τὰ ποιητικὰ ἔργα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, κατακρίνων τὸν ἐπικρατοῦντα τεχνικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν τάσιν, κρίνω ἐπάναγκες νὰ δηλώσω ὅτι οὐδόλως θεωρῶ τὴν ποιητικὴν παραγωγὴν δλοκλήρου τῆς περιόδου ἐκείνης ἀξίαν νὰ ριφθῆ εἰς τοὺς Ἀποθέτας. Ἀπεναντίας φρονῶ ὅτι πολλὰ ἔργα τῶν ἐπιφανεστέρων ποιητῶν τῶν τότε χρόνων, ἰδίως ὅσα φαίνονται ἀπηλλαγμένα τῆς συμβατικῆς τεχνοτροπίας τῆς ἐποχῆς καὶ φέρουν ἐλαφρότερον τὸν τόνον τῆς ἐλεγειακῆς ἀπαισιοδοξίας δύνανται νὰ τιμήσωσι τὴν φιλολογίαν πάσης ἐποχῆς. Ἄλλὰ καὶ τινων ἐκ τῶν νεωτέρων αἱ ποιήσεις δύναμαι νὰ εἶπω σήμερον εὐσυνειδήτως ὅτι δὲν ἦσαν πᾶσαι συλλήβδην ἀνάξια λόγου καὶ ἀπορριπτέαι, ἠδύνατο δὲ δι' αὐτάς εὐαρμόστως νὰ λεχθῆ ὁ στίχος τοῦ Προπερτίου:

Sunt bona, sunt quaedam modiocria, sunt mala plura.

Ἐιδικῶς εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου διεκρίνετο

ἐνωρὶς πνοὴ γενναιοτέρας πρωτοτυπίας, τάσις τις ἀκόμη δειλὴ καὶ ἀμφίβολος νεωτερισμοῦ καὶ ποιά τις ἐπιμέλεια περὶ τὴν τόνωσιν καὶ τὴν σμίλευσιν τοῦ στίχου. Βεβαίως εἰς τὸν ἔφηδον Παπαδιαμαντόπουλον, τὸν στιχουργὸν τῶν νεανικῶν ποιημάτων καὶ εἰς τὸν κατόπιν νεαρὸν ψάλτην τῶν Τρουρόνων καὶ Ἐχιδνῶν, δὲν διαφαίνεται ἀκόμη ποσῶς ὁ ὄριμος ποιητῆς, ὅστις ἠδυνήθη ἔπειτα νὰ διανοίξῃ νέους φωτεινοὺς ὁρίζοντας εἰς τέχνην τόσον ἤδη προηγημένην, νὰ προικίσῃ μὲ νέους ρυθμοὺς τὴν ἁρμονίαν τῆς καὶ νὰ προσθέσῃ νέας δάφνας εἰς τοὺς πλουσίους καὶ ἀειθαλεῖς δαφνῶνάς τῆς· ἀλλὰ προσπάθειά τις σφρίγους ζωογόνου σπαργᾶ ἔκτοτε ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν στίχων του.

Διὰ νὰ λάβωσι δὲ οἱ ἀκροαταὶ μου σαφεστέραν περὶ αὐτῶν ἰδέαν καὶ διὰ νὰ μορφώσωσι μᾶλλον συγκεκριμένην γνώμην, ἄς μοι ἐπιτραπῆ ν' ἀναγνώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Τοὺς στίχους τούτους ἀποσπῶ ἐκ τινων ποιημάτων του, δημοσιευθέντων εἰς Ἀνθολογίαν, ἣτις ὑπὸ τὸν τίτλον *Παρασῶς* ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1874, τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐπιστάσει αὐτοῦ τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου, περιλαβοῦσαν μετὰ τῶν ποιημάτων τῶν συγχρόνιων ἐπιφανῶν ποιητῶν καὶ στίχους τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν φιλικῆς δμάδος, ἣτις οὕτως ἔλαβεν ἀφ' ἑαυτῆς τὸ εἰσιτήριο διὰ τὴν ἀθανασίαν.

Ἴδου ἐν ποίημα τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου ἐπιγραφόμενον *Πρὸς τὴν ἀηδόνα*:

Ὅταν ψάλλῃς τὰ τόσα σου πάθη
Ἐπὶ δένδρων τὰς νύκτας συσκίων,
Εἰς τοῦ στήθους εἰσδύει τὰ βᾶθη
Μὲ μαγεύει τὸ ἄσμα τὸ θεῖον.

Ἀκροᾶται ἐν μέθῃ τὸ οὖς μου
Τὴν γλυκεῖαν αὐτὴν ἁρμοσίαν
Καὶ ἀκούω ταχεῖς τοὺς παλμούς μου
Καὶ σκιρτῶσαν ἐντὸς τὴν καρδίαν.

Εἰς τὰ χεῖλη μου μὲν ἡ πνοὴ μου,
Εἰς ἀγνώστους ἀφίνομ' ἐκστάσεις,
Καὶ οἰγὰ ψιθυρίζ' ἡ ψυχὴ μου
Τὰς ὠραίας ἐκείνας ἐκφράσεις.

Ἄλλ' ἐξαίφνης τριγμός τις, ἓν βῆμα,
Ἦ ἢ σαύρα τοὺς θάμνους περῶσα,
Τῶν ἄσμάτων σου θραύει τὸ νῆμα
Καὶ πετᾶς εἰς τοὺς κλάδους σιγῶσα.
.....

Διατί ὁ φλογώδης λυγμός σου;
Διατί τὸ θερμὸν στέναγμα σου;
Εἶναι κρᾶμα πυρός, πάθους, δρόσου
Τὰ ὕρατα, πτηνόν, ἄσματά σου.

Τοῦ ζεφύρου τὸ πνεῦμα συρίζον
Εἰς τὰς πεύκας ἐκεῖ τὰς πρασίνας,
Ἦ ὁ ῥόαξ ἡρέμα φλοισβίζων
Τοὺς φαλμούς σου σ' ἐδίδαξ' ἐκείνους;

Μὴ ὁ δόναξ πενθίμως στενάζων;
Μὴ τὸ βεῖθρον γοργὸν καταβαίνον
Καὶ εἰς βάραθρα μαῦρα παφλάζον
Καὶ τὰς πέτρας τῶν βράχων κοιλαῖνον;

Ὁ ἀλλός τῶν πτωχῶν μας ποιμένων
Χαιρετῶν τοῦ ἡλίου τὸν δίσκον;
Ἦ τοῦ πόντου τὸ κῦμ' ἀφρισμένον
Κ' εἰς τὴν ἄμμον μὲ ψιθυρὸν θνήσκον;

Ὅχι, ὄχι τοῦ πάθους ἢ θλίψης
Τὰ λεπτά σου διήνοιξε χεῖλη
Καὶ σ' ἐνέπνευσε πρώτη ἐκείνη,
Ἦ ὁδύνη σ' ἐδίδαξε, φίλη!

Ἴδου ἓν ποιημάτιον ἐπιγραφόμενον *Πρὸ τῆς ἐστίας* μετὰ περισσὴν δόσιν μελαγχολίας, προερχόμενον ἐκ τῆς ποιητικῆς ἀποθήκης τοῦ Παπαρρηγοπούλου:

Χειμῶνος μεσονύκτιον' καθὼς ἀστὴρ διαττων,
Σχίζει τὰ νέφη μου ἀκτὶς εὐδαίμονος ὄνειρου.
Συρίζει ἔξω ὁ βορρᾶς καὶ ἐκ διαλειμμάτων
Σταγῶν βροχῆς ἀκούεται ἐπὶ τοῦ παραθύρου.

Ἐδῶ παρὰ τὴν τρέμουσαν τῆς πεύκης λάμπιν μόνος
Φέρω τὸ βλέμμα νωχελές εἰς ἄμορφον βιβλίον
Κ' εὗρισκω εἰς τὰ χρονικά ἐκλείψαντος αἰῶνος
Τοὺς ἔρωτας τῶν ἵπποτων, τὰς μάχας τῶν ἀνδρείων.

Ἄλλ' αἰφνης ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐκπίπτει τὸ βιβλίον·
Εἰρωνικὸν μετρίαμα τὸ χεῖλός μου στολίζει
Κ' εἰς ὄρας ἄλλης ἐποχῆς, παρφωχημένον βίον,
Περιπαθῆς ἀνάμνησις τὸ πνεῦμά μου βυθίζει.

Ὅταν φθαρῆ τηκόμενον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου,
Ὅταν δὲν ἔχῃς δύναμιν, καρδίαν ν' ἀγαπήσῃς,
Καὶ φέρῃς νέος τὰς γραμμὰς ἐπὶ νεκροῦ μετώπου,
Τί ἔχει ὁ ἀπόμαχος; — ὦ, μόνον ἀναμνήσεις!

Ὡς δείγμα τῆς μεταφραστικῆς ἱκανότητος τοῦ ποιητοῦ θ' ἀναφέρω καὶ τὸ ἐξῆς ποίημά του, γραφέν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Henri Murger:

Τὸ ποίημα ἐπιγράφεται: *Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀπηλπισμένου.*

Ποιός τῆς καλύβης μας κτυπάει τὴν θύρα
Μές τὸ μεσάνυχτο τὸ σκοτεινόν;
— Διωγμένος ἔρχομαι ἀπὸ τῆς Μοίρας,
Δός μου ἓνα σκέπασμα νὰ κοιμηθῶ.

— Τ' ὄνομα; — Ἄνοιξε! στρώνεται χιόνι·
— Τ' ὄνομα; — Ἄνοιξε· κρύος βορριάς
Τὰ δένδρ' ἀρχίνησε νὰ ξερριζώσῃ
Μές' στὸ θαμνότοπο τῆς βεμματιάς.

Ἰρέμουν καὶ κόβονται τὰ γόνατά μου,
Κτυποῦν τὰ δόντια μου στὴν παγωνιά,
Σφυρίζει ὁ ἄνεμος μεσ' στὰ μαλλιά μου,
Ἄνοιξ', ἀδελφι μου, λίγη φωτιά!

Βροντᾶει τὸ σύννεφο, τ' ἀκουσε; — Στάσου!
— Ἄνοιξ', ἀδελφι μου! πεινώ, πεινώ!
Βροντᾶει τὸ σύννεφο. — Πές τ' ὄνομά σου.
— Πῶς κλαίει ὁ κόρακας μεσ' στὸ βουνό!

Τῆς Δόξας τ' ἄχραντο εἶμαι τ' ἀστέρι,
Στὰ κρύα μνήματα χύνω ζωή,
— Στὰ κρύα χώματα φυτρῶν' ἢ φτέρη,
Τὸ πετροσκύληκο βρῖσκει τροφή.

Ἄνοιξε! ὁ ἔρωτας εἶμαι κ' ἡ Νηότης,
Στολίζου τ' ἀνθή μου τὸν οὐρανόν.
— Φύγ' ἔρωτ' ἀπιστε, σκληρὴ προδότῃ,
Γι' αὐτὴν, ποῦ μ' ἄφισε τώρα θρηνώ.

— Είμαι ἡ Ποίησις κ' ἔχω τραγούδια
Μέ διώχνουν' ἀνοιξε. — Ἄχ, ποιά καρδιά
Στῆ μαύρη λύρα της πλέκει λουλούδια,
Ἄν ἐκρυστάλλωσε καὶ δὲν κτυπᾷ;

— Στόν Πλούτο ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιά σου
Κι' αὐτὴ ποῦ σ' ἄφισε, ἐρωτική
Θαλθῆ ἀγκαλιάζοντας τὰ γόνατά σου...

— Θαλθῆ ἡ ἀγάπη μου; Θαλθῆ κι' αὐτὴ;

— Ἀκοῦς; στὰ μνήματα φυσάει τ' ἀγέρι
Καὶ κλαίει στὰ φύλλα της ἡ μαύρ' ἰτιά,
Φωνάζει ὁ κόρακας, σβύνει τ' ἀστέρι,
Γιατ' εἶναι ὁ θάνατος ὁποῦ κτυπᾷ.

— Ἔλα στὸ στήθος μου νὰ σὲ ζεστάνω,
Ἔλα στὸ στήθος μου τὸ φλογερό,
Νὰ χύσης βάλσαμο' ἄχ! ν' ἀποθάνω
Εἶναι τὸ χάρισμα ὁποῦ ζητῶ!

Θολὸς κι' ἀνέλπιδος στὸν κόσμο ἐπάνω,
Εἶπα, στὰ χέρια σου νὰ βρῶ ἡσυχιά,
Δὲν φταίω ὁ ἄμοιρος' ἄχ! τί νὰ κάνω,
Πατέρα; μοῦ ἔλειπ' ἡ παλληκαριά.

Σκοτάδι ἀφώτιστο, ἀνατριχίλα...
Περνοῦν σὰν σύννεφα μαύραις σκιαῖς.
Ποῦ πᾶμε, γέρο μου; ἄ! τί μαυρίλα!..
Στενάζει ὁ ἄνεμος μεσ' στῆς ἰτιαις.

Παγώνω!.. ἄχ! ἄφισε τὸ σύντροφό μου
Τὸ γέρο σκύλο μου τὸ μοναχό,
Ν' ἀκούσῃ κλάματα τὸ μάρμαρό μου,
Νὰ ἰδῇ τὸ χῶμά μου θάκρυ πικρό.

*Ἐπεται τὸ τέλος

Χ. ΑΝΝΙΝΟΣ

Η ΜΑΚΡΥΝΗ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ¹

ΚΩΜΙΚΟΝ ΠΑΙΓΝΙΟΝ

ΥΠΟ Ε. ΣΟΥΔΕΡΜΑΝ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΤΟΥ ΕΛΜΠΕ	ΛΙΝΤΥ	} θυγατέρες της.
Η ΒΑΡΩΝΙΣ ΦΟΝ ΜΠΡΟΚ, κυρία	ΜΙΑΛΥ	
της Λύλης.	Η ΚΥΡΙΑ ΚΑΜΙΛΛΑ, ξενοδόχος.	
ΦΡΙΤΖ, φοιτητής της φιλολογίας.	ΡΟΖΑ, θαλαμηπόλος.	
Η ΚΥΡΙΑ ΦΟΝ ΧΑΛΛΟΡΦ.	ΥΠΗΡΕΤΗΣ.	

**Η σκηνή υπόκειται εἰς ξενοδοχεῖον δρεϊνόν, κείμενον ἀνωθεν
θεραπευτικοῦ καταστήματος μεταλλικῶν ὑδάτων σιδηροῦχων
τῆς Κεντρικῆς Γερμανίας. — Ἐποχὴ σύγχρονος.*

**Η σκηνὴ παριστᾷ βεράνταν, τῆς ὁποίας ἡ δεξιὰ πλευρὰ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου
κατεσκευασμένη ἐκ σιδήρου καὶ ὑαλοπινάκων, ἡ πλευρὰ τοῦ βάθους
εἶναι οὕτω πως ἐπίσης κατεσκευασμένη μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ, τὸ δ' ἔτε-
ρον ἥμισυ αὐτῆς, καθὼς καὶ ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ, εἶναι λιθοκτίστα. Εἰς
τ' ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος θύρα' ἐπίσης ἀριστερὰ πρὸς τὸ βάθος μπουφές
μετὰ πάγκον ἐμπροσθέν του. Μικρὰ τραπέζια πανδοχείου μετ' ἡρωματι-
στὰ καθαρὰ σκεπάσματα καὶ τριγύρω σιδηρᾷ καθίσματα. Εἰς τὸ μέσον
πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ ἄκρῳ θύρας μετὰ τηλεσκοπίον, βλέπον ἔξω διὰ τοῦ
ἀνοικτοῦ παραθύρου. Εἶναι ἡμέρα. Ὁ ἥλιός λάμπει.*

ἸΣΚΗΝΗ Α'

Η ΚΥΡΙΑ ΚΑΜΙΛΛΑ καὶ ΡΟΖΑ

**Η ΡΟΖΑ φέρει ἐνδυμασίαν τῶν χωρικῶν τῆς Βαυαρίας, μετὰ τὰς
χειρῖδας ἀνασηκωμένας, μετὰ κοντόν μπούστον καὶ ποδιάν. Τοπο-
θετεῖ ἐπὶ τῶν τραπέζων ἄνθη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁμοίως δὲν
πρέπει νὰ ὑπάρχουν ῥόδα. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὴν ἀσχολίαν ταύτην,
κρατεῖ διαρκῶς τὰς χεῖρας ὑπὸ τὴν ποδιάν. — Ἡ Κ^α ΚΑΜΙΛΛΑ
εἶναι γυνὴ τριακοντοῦτις περίπου, μᾶλλον εὐσαρκὸς καὶ εὐειδῆς.
Ἐρχεται δὲ ἐν σπουδῇ ἀσθμαίνουσα καὶ ἐν συγκινήσει ἐξ ἀριστερῶν.*

Κ^α ΚΑΜ. — Ἔτοιμα ἔλα!... Γώρα μπορεῖ νὰ δρίσῃ... Ὅλες
ἡ κουρτίνες, ἔλα τ' ἀσπρόρρουχα εἶναι καθαρὰ καὶ ἄσπρα σὰν
τὸ χιόνι. Ἄ!... τί τιμὴ μεγάλη!... τί ἀπροσδόκητος τιμὴ!

¹ Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ τρίτον μέρος τῆς Τριλογίας τοῦ διασῆμου
γερμανοῦ δραματοῦργοῦ τῆς ἐπιγραφομένης «Τὰ Ῥόδα». Ἐκαστον μέρος
ταύτης εἶναι ὅλως ἀνεξάρτητον. Σ. τ. Σ.

Εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου ἐδῶ ἐπάνω, εἶναι ἀλήθεια πῶς ἦλθαν ἄλλοτε καὶ ὑπουργοὶ καὶ κόμητες... ὡς καὶ Ρῶσοι πρίγκιπες... ἀλλὰ μιὰ πρίγκιπέσσα!... μιὰ ἀληθινὴ πρίγκιπέσσα!...

ΡΟΖΑ. — Μὰ ποῖός ξεύρει ἂν εἶναι πραγματικὴ πρίγκιπέσσα;...

ΚΑΜ. — Τί λές ἐσύ;... τί εἶπες;

ΡΟΖΑ. — Λέγω πῶς μιὰ ἀληθινὴ πρίγκιπέσσα δὲν μπορεῖ νὰ ἔλθῃ σ' ἓνα ξενοδοχεῖον σὰν αὐτό... Αὐτὴ πηγαίνει ἐκεῖ, ποῦ εἶναι ὄλο βελουδο καὶ μετάξι. Νὰ ἰδῆς ποῦ κἄτι κατεργαριὰ θὰ εἶναι στὴ μέση!

ΚΑΜ. — Θέλεις νὰ πῆς τάχα πῶς τὸ γράμμα, ποῦ ἔλαβα εἶναι ψεύτικο;

ΡΟΖΑ. — Διόλου παράξενο κἄποιος μουστέρης νὰ ἠθέλησε νὰ κάμῃ κανένα χωρατό. Ἐκεῖνος ὁ φοιτητὴς εἶναι τόσο ἀστεῖος!.. Θὰ ἦτο νόστιμον!... χὰ, χὰ, χὰ!...

ΚΑΜ. — Ἄκου τὴν ἀνόητη!... Ὅταν ὁ φοιτητὴς θέλῃ νὰ κάμῃ κανένα χωρατό, τὸ κάμνει μ' εὐγένεια... Μὰ νὰ καθίσῃ νὰ πλαστογραφήσῃ ἓνα γράμμα, αὐτὸ δά!... Ἐπειτα δὲν εἶδες τὸ χαρτί;... ἔχει ἓνα στέμμα τόσον δὰ ἐπάνω. Κύτταξε ἐδῶ!.. (Ἐξάγει ἐκ τοῦ κόλπου τῆς τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀναγινώσκει πομπωδῶς) «Σήμερον μετὰ μεσημβριαν ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης ἡ πρίγκιπισσα τοῦ Ἐλμπε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱατροῦ τῆς, » πρὶν καταβῆ εἰς τὸ κατάστημα τῶν λουτρῶν, θὰ διαμείνῃ » μίαν ὥραν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Τερψιθέας, ὅπως ἀναπαυθῆ». (Ἐπεξηγεῖ). Ἐκατάλαβες; Ὁ ἀναβῆ ὡς ἐδῶ ἐπάνω, θὰ μείνῃ καμμιᾶν ὥρα κ' ἔπειτα θὰ κατεβῆ. (Ἐξακολουθεῖ τὴν ἀνάγνωσιν). «Παρακαλεῖσθε νὰ ἔχετε ἐν δωματίον ἕτοιμον, μὲ ὄλα τὰ » χρειώδη διὰ τὴν ἀνεσίαν τῆς, νὰ προφυλάξετε τὴν Ὑψηλό- » τητά τῆς ἀπὸ πάσης ὀχληρᾶς γειτνιασεως καὶ πρὸ πάντων νὰ » τηρήσετε ἀπόλυτον ἐχεμύθειαν, διότι ἄλλως ἡ ὕψηλὴ ἐπίσκε- » ψις δὲν θὰ ἐπαναληφθῆ. Ἡ Κυρία τῆς Αὐλῆς, Βαρωνίς Φὸν » Μπρόκ». Τί θὰ πῆς λοιπὸν; αἶ;

ΡΟΖΑ (Πονηρῶς). — Τίποτε... Λέγω μόνον ὅτι εἶναι τώρα δύο ἡμέρες, ποῦ ὁ φοιτητὴς μοῦ ἐδάνεισε νὰ διαβάσω ἓνα βιβλίον, ποῦ γράφει ἀκριβῶς γιὰ μιὰ πρίγκιπέσσαν καὶ γιὰ μιὰ κυρία τῆς Αὐλῆς... Κἄτι παιγνίδι μοῦ μυρίζει!... χί, χί, χί!...

ΚΑΜ. (Παρατηροῦσα πρὸς τὸ βᾶθος). — ὦ Θεέ μου!.. Δὲν

εἶν' αὐτὸς ὁ φοιτητὴς, ποῦ ἔρχεται πρὸς τὰ ἐδῶ;.. Τώρα τοῦ κατέβηκε νὰ ἔλθῃ!.. Μὰ τί γυρεύει αὐτὸς ὁ χριστιανὸς κ' ἔρχεται κάθε μέρα σ' αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον;

ΡΟΖΑ (Σκοπῶν μὲ ὑπαινιγμόν). — Θὰ πῆ πῶς τοῦ ἀρέσει νὰ στέκῃ πάντα σιμὰ στὰ φουστάνια ἐκείνης, ποῦ τὸ διευθύνει. Θὰ ἰδῆς πῶς σήμερα πρὸ πάντων δὲν θὰ ἔχῃ ξεκολλημό.

ΚΑΜ. — Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε!.. δυστυχία μου!.. Σήμερα πρέπει νὰ τὸν διώξω!.. Ἀλλὰ πῶς;.. αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα. Ἄ, μπά! θὰ τοῦ κάμω μούτρα· δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος.

(Ἀκούεται ἔσωθεν ὁ φοιτητὴς ἄδων τοὺς ἐξῆς στίχους:)

Μιὰν ἀνοιξιὰτικὴ αὐγὴ,
Μιὰν ἀνθισμένη σκόλη,
Ὁ Μάης ἐκατέβηκε
Κάτω στὸ περιβόλι.

Καὶ βρῆκε κεῖ στὴ μοναξιά
Μὲ πόθο καὶ μὲ χάρι
Ὅποῦ ἐγλυκοκουθέντιαζε
Ἐρωτικὸ ζευγάρι...

Τὰ βόδα, τὰ γαρύφαλλα
Εὐώδιαζαν τριγύρω...

(Ὁ φοιτητὴς εἰσέρχεται.)

ΣΚΗΝΗ Β'

ΦΟΙΤΗΤΗΣ καὶ αἱ ἡθεῖσαι

ΦΟΙΤ. (Νέος εὐειδής, ἐλεύθερος ὄπωσοῦν περὶ τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλὰ φαιδρός, πλήρης ὑγείας καὶ ἀγαθότητος). — Προσκυνῶ τὰς εὐγενεῖς κυρίας.

ΚΑΜ. (Ἐηρῶς). — ὦρα σας καλή!

ΦΟΙΤ. (Ἐκπλησσομένης διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς). — Μπά!... τί συνέβη, καλέ; Μήπως ἐψόφησε ὁ γάτος σας; Μὰ καὶ αὐτὸ ἂν ἔγινε, ἐλπίζω ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ πιῆ ἐδῶ ἓνα ποτήρι μύρα! (Βλέπων ὅτι ἡ Ρόζα μένει ἀκίνητος) Μάλιστα, δεσποινίς, μάλιστα!... ἓνα ποτήρι μύρα, ἂν ἀγαπᾶτε!... μπορεῖτε μάλιστα νὰ φέρετε καὶ δυὸ ποτήρια, ἂν δὲν σᾶς κἀνῃ κόπον!.. (Κάθηται). Τί διαβολοζέστη κάνει τώρα τὸ ἀπόγευμα!... Δὲν τὴν αἰσθάνεσθε σεῖς;

ΚΑΜ. (Μετά τινά σιγήν). — Χμ!.. (Ἡ Ρόζα μετὰ ἐν νεῦμά μεγάλης συγκάταβάσεως τῆς κυρίας της λαμβάνει μέγα ποτήριον ζύθου ἀπὸ τοῦ πάγκου καὶ μεταβαίνει ὀπισθεν τοῦ πάγκου νὰ τὸ γεμίση, βράδυνουσα, διότι προσπαθεῖ νὰ καταπνίξῃ τὸν γέλωτά της).

ΦΟΙΤ. — Δὲν μοῦ λές, κυρά Γκαμήλα, τὴν γλῶσσά σου τί τὴν ἔκαμες;.. μήπως τὴν ἐμαγείρευσες κι' αὐτὴν σήμερὰ μαζί μὲ τὰ φαγητά σου;

ΚΑΜ. — Σὰς παρακαλῶ πρὸ πάντων νὰ μὴ λέτε Γκαμήλα, ἀλλὰ Καμίλλαν... ἔτσι μὲ λένε.

ΦΟΙΤ. — Σὰς βάζω ἓνα γράμμα περισσότερον· κ' ἔχετε καὶ παράπονον;

ΚΑΜ. — Καὶ δεῦτερον σὰς εἰδοποιῶ πὼς ἂν δὲν παύσετε νὰ μοῦ ὀμιλήτε μὲ τὸ ἐσύ....

ΦΟΙΤ. (Πρὸς τὴν Ρόζαν, ἣτις φέρει εἰς αὐτὸν τὸ ποτήριον τοῦ ζύθου). — Ἄ! εὐγε!... μπράβο σου, εὐμορφό μου κορίτσι, ποῦ ἔρχεσαι νὰ σδύσης τὴν δίψαν μου!.. Μωρὲ τί διαβολοζέστη κάνει!... (Πίνει).

ΚΑΜ. — Μὰ ἀφοῦ ζεσταίνεσθε τόσο πολύ, γιατί δὲν ἐμένετε κάτω εἰς τὰ λουτρά;

ΦΟΙΤ. — Ἄ!.. τί τὰ θέλετε!.. εἶναι ἓνας μαγνήτης, ποῦ μὲ σέρνει ἐδῶ πέρα. Μὲ τραβάει κάθε ἀπόγευμα. Μόλις ἰδῶ τὸν ἀσθενικόν μου μαθητὴν μετὰ τὸ γεῦμα νὰ ξαπλωθῇ ἐπάνω εἰς τὸν καναπὲν διὰ νὰ χωνεύσῃ καλὰ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὰ αἱμοσφαιρίδιά του, παίρνω τὸ ραβδί μου καὶ ἀναβαίνω ἐδῶ ἐπάνω νὰ ἰδῶ τὴν γλυκεῖα φλόγα τῆς καρδιάς μου.

ΚΑΜ. (Προφανῶς κολακευομένη, ἀλλὰ προσποιουμένη περιφρόνησιν). — Κάνετε μας τὴν χάρι ν' ἀφήσετε αὐτὲς τὲς ἀηδίες!

ΦΟΙΤ. — Πῶς!... δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσες καθόλου καθόλου νὰ εἶσαι ἐκεῖνη ποῦ μὲ κάνει νὰ λαχταρῶ;.. Μὰ ἔννοια σου!.. ἤσυχασε καὶ δὲν εἶσαι σύ, ἀγαπητὴ κυρία Γκαμήλα!... Ἐκεῖνη, γιὰ τὴν ὁποῖαν φήνομαι, μένει ἐκεῖ κάτω· ἀλλὰ γιὰ νὰ ἤμπορέσω νὰ τὴν πλησιάσω, πρέπει ν' ἀναβῶ ἕως ἐδῶ... ἕως εἰς τὸ ὠραῖον τηλεσκόπιόν σου. Αὐτὸ μὲ ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ δωμάτιόν της... Ἐξηγοῦμαι;

ΡΟΖΑ (Γελῶσα). — Ἄ!.. γι' αὐτὸ λοιπόν!.. χί, χί, χί!..

ΚΑΜ. (Πραγματικῶς πειστωμένη). — "Ἄν νομίζετε πὼς σκοτιζόμαστε γιὰ ἄλλα αὐτά, κάνετε λάθος. Δὲν ἔχω καιρὸ νὰ χάνω γιὰ τὴν εὐγενεία σου. Ἄλλως τε ἀπ' ἐδῶ σὲ λιγάκι πρέπει νὰ ξεκουμπιστοῦν ὄλοι.... Ἐκαταλάβατε; Σὰς ἐπροσκύνησα!... (Ἐξέρχεται).

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΡΟΖΑ καὶ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

ΦΟΙΤ. (Ἐμπληκτος). — Ἴ! τρυφερότητα ποῦ τὴν ἔχει σήμερὰ μαζί μου!... αὐτὴ κοντεύει νὰ λυώσῃ ἀπὸ τὴ γλύκα της!... Δὲν μοῦ λές, Ρόζα, τί ἔπαθε ἡ κυρά σου; τί τῆς κατέβηκε στὸ κεφάλι;

ΡΟΖΑ. — Μεγάλες δουλιές, κύριε Φρίτζ!... Ἴποτε λιγώτερο παρά ἓνα στέμμα.

ΦΟΙΤ. — Στέμμα;.. Ἴ! εἰν' αὐτά, ποῦ μοῦ κουδεντιάζεις;

ΡΟΖΑ. — Καλέ, στέμμα, βέβαια!.. καὶ χρυσὸ μάλιστα.

ΦΟΙΤ. (Ἀφοῦ τὴν κυττάξῃ καλὰ ἐπὶ τινὰς στιγμάς). — Γιὰ ἔλα δῶ, σὲ παρακαλῶ... (Ἡ Ρόζα πλησιάζει ὁ φοιτητὴς κυττᾷ μὲ τὸ δάκτυλον τὴν κεφαλὴν της).

ΡΟΖΑ. — Ἴ! εἶναι;...

ΦΟΙΤ. — Εἶνε ποῦ ἡ κυρά σου ἔχει σ' τὸ κεφάλι της τὸ στέμμα καὶ σὺ ἔχεις σ' τὸ δικό σου ψύλλους... Πήγαινε νὰ κυτταχθῇς κ' ἐγὼ ὥστ' ὅσον θὰ ρίξω μιὰ ματιὰ κάτω... (Διευθύνεται πρὸς τὸ τηλεσκόπιον).

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΚΥΡΙΑ ΦΟΝ ΧΑΛΔΟΡΦ, ΛΙΝΤΥ, ΜΙΛΛΥ καὶ οἱ ἠθιθέντες

Καὶ αἱ τρεῖς εἶναι ἀνδεδυμένοι κομφῶς, ἀλλὰ μετὰ τινος ἐκκεντρικότητος.

ΛΙΝΤΥ. — Νὰ τὸ τηλεσκόπιον, μαμμὰ... Μπορεῖ νὰ βεβαιωθῇς μὲ τὰ μάτια σου.

ΚΥΡ. ΧΑΛΔ. (Εὐγενῆς τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλ' ἐπιτετηδευμένη). — Ἄ!... τί ἀτυχία!... κύτταξε νὰ μὴ εἶναι ἐλεύθερον ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν στιγμὴν!...

ΦΟΙΤ. (Ἀποσυρόμενος ἀπὸ τοῦ τηλεσκοπίου). — Παρακαλῶ, κυρία... Ἐγὼ δὲν βιάζομαι... μπορῶ νὰ περιμένω.

Κ^α ΧΑΛΔ. (Μεθ' ὑπεροπτικῆς εὐγενείας). — Εὐχαριστῶ!... (Πλησιάζει πρὸς τὸ τηλεσκόπιον, ἐνῶ δ φοιτητῆς ἀποσύρεται πρὸς τὸ ἄλλο μέρος). Φέρε μας, κορίτσι μου, τρία ποτήρια γάλα.

ΦΟΙΤ. — Καὶ νὰ τὸ ἀρμέξης καλὰ... (Ἡ Ρόζα λαμβάνει τὰ ποτήρια, ὅπως καὶ πρότερον, καὶ μεταβαίνει ὀπισθεν τοῦ πάγκου διὰ νὰ τὰ γεμίση. Ὁ φοιτητῆς ἀστεΐζεται καὶ χαριεντίζεται μαζί της ἐν τῷ μεταξύ. Ἡ Ρόζα, ἀφοῦ προσέφερε τὰ ποτήρια, ἐπιστρέφει εἰς τὸν πάγκον, ὃ δὲ φοιτητῆς ἐξακολουθεῖ μετ' αὐτῆς τοὺς χαριεντισμούς του, χωρὶς νὰ προσέχη εἰς τὰς κυρίας).

ΛΙΝΤΥ. (Ἐνῶ ἡ Μίλλυ ἐξαπλοῦται νωχελῶς ἐπὶ μιᾶς ἔδρας ὡς κοπιασμένη καὶ πάσχουσα). — Ὁ δρόμος εἶναι παρακεῖ, πρὸς τὰ δεξιὰ, μαϊμά!...

Κ^α ΧΑΛΔ. — Τὸν δρόμον τὸν εὔρηκα! ἀλλὰ δὲν βλέπω πουθενὰ ἀμάξι οὔτε τῆς Αὐλῆς οὔτε ἄλλου εἶδους.

ΛΙΝΤΥ. — Ἀφήστε νὰ ἰδῶ κ' ἐγώ. (Παρατηρεῖ).

Κ^α ΧΑΛΔ. — Νά!... ἐκεῖ... ἐκεῖ!...

ΛΙΝΤΥ. — Τώρα μόλις ἔγινε ἄφαντος.

Κ^α ΧΑΛΔ. — Μὰ εἰσαι βεβαία ὅτι ἦτο πραγματικῶς ἀμάξι τῆς Αὐλῆς;

ΛΙΝΤΥ. — Θέλει καὶ ρώτημα; Αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ ξέρει κανεὶς ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ γεννήθηκε!...

Κ^α ΧΑΛΔ. (Πρὸς τὴν Μίλλυ, ἣτις χασμάται στενάζουσα). — Νυστάξεις, φῶς μου;

ΜΙΛΛΥ. (Μετ' αἰσθηματικότητος). — Ὁχι!.. ἐκουράσθηκα!... Πάντοτε αἰσθάνομαι κούρασιν.

Κ^α ΧΑΛΔ. — Μὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦλθαμεν εἰς τὰ λουτρά. Νὰ κάμης καὶ σὺ τὴν θεραπείαν σου, ὅπως ἡ πριγκιπέσσα... Νὰ πίνης πολλὰ ποτήρια ἀπὸ τὸ μεταλλικὸν νερόν, νὰ κάνης πολλὰ λουτρά...

ΜΙΛΛΥ. — Ναι, ἀλλὰ ἡ πριγκιπέσσα δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ σκαρφαλώνη ὡς ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸν ἀνήφορον μετέτοιον ἥλιον.

Κ^α ΧΑΛΔ. (Μὲ φωνὴν χαμηλοτέρην). — Ξεύρεις καλὰ γιὰτὶ ὑποφέρομεν ἄλλους αὐτοὺς τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τοὺς κόπους. Ἄν κατὰ καλὴν τύχην ἤμπορέσωμεν ν' ἀπαντήσωμεν τὴν πριγκιπέσσαν...

ΛΙΝΤΥ. (Ἦτις ἐν τῷ μεταξύ ἔχει τοποθετηθῆ πάλιν καὶ παρατηρεῖ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου). — Ἄ!... νὰ τὴν πάλι!...

Κ^α ΧΑΛΔ. (Μετὰ προθυμίας). — Ποῦ;... ποῦ; (Καταλαμβάνει τὴν θέσιν τῆς Λίντυ).

ΛΙΝΤΥ. — Τώρα εἶναι ἀκριβῶς εἰς τὴν κορυφὴν, ποῦ ἀρχίζει ὁ γῦρος!...

Κ^α ΧΑΛΔ. — Ἄ, ναί!... νὰ τὴν!... Ἀλλὰ δὲν εἶναι κανεὶς μέσα!...

ΛΙΝΤΥ. — Τότε βέβαια θ' ἀναβῆ ὡς ἐδῶ μετὰ τὰ πόδια.

Κ^α ΧΑΛΔ. (Πρὸς τὴν Μίλλυ). — Βλέπεις; καὶ ἡ πριγκιπέσσα ἀκόμη ἀναβαίνει τὸν ἀνήφορον πεζή... Κ' εἶναι κ' ἐκείνη ἀναιμική; ὅπως εἶσαι καὶ σὺ.

ΜΙΛΛΥ. — ὦ! ναῖσκε! Ἄν ἦμουν κ' ἐγὼ ἀρραβωνιασμένη μ' ἓνα μέγαν δοῦκα καὶ νάχω κ' ἓνα ἀμάξι νὰ με ἀκολουθῆ ἀπὸ πλίσω, δὲν θὰ ἐπαραπονιόμουν πῶς θὰ περιπατοῦσα κάποτε καὶ πεζή.

Κ^α ΧΑΛΔ. — Τώρα δὲν βλέπω πλέον τίποτε πάλιν.

ΛΙΝΤΥ. — Πρέπει νὰ στρέψῃς τὴ βίδα, μαϊμά.

Κ^α ΧΑΛΔ. — Τὴν στρίβω ὀλοένα, ἀλλὰ τὸ τηλεσκόπιον δὲν κινεῖται.

ΛΙΝΤΥ. — Γιὰ νὰ δοκιμάσω ἐγώ.

ΦΟΙΤ. (Ὅστις ἐν τῷ μεταξύ καταγίνεται νὰ πειράξῃ τὴν Ρόζαν, ἐξακοντίζων κατ' αὐτῆς σφαιρας ἐκ χαοτίου, κατ' ἰδίαν). — Μὰ τί διάβολο ἔπαθον αὐτὲς ἐκεῖ;

Κ^α ΧΑΛΔ. — Τί θὰ γίνῃ τώρα;

ΛΙΝΤΥ. (Ἐπισημένῃ). — Φοβοῦμαι πῶς ἐγύρισες πάρα πολὺ τὴν βίδα, μαϊμά!

Κ^α ΧΑΛΔ. — Καὶ τώρα τί θὰ γίνῃ;

ΦΟΙΤ. (Ἐγειρόμενος). — Μοῦ ἐπιτρέπουν αἱ κυραὶ νὰ τὰς βοηθήσω ἐγώ; Εἶμαι ἐξοικειωμένος μετ' αὐτὴν τὴν παλιοβίδα.

Κ^α ΧΑΛΔ. — Εἰσθε πολὺ εὐγενῆς... (Ὁ φοιτητῆς πλησιάζει καὶ παρατηρεῖ τὸ τηλεσκόπιον, διὰ νὰ τὸ διορθώσῃ).

ΛΙΝΤΥ. — Ἄκουσε, μαϊμά! μοῦ φαίνεται πῶς ἀφοῦ τὸ ἀμάξι εἶναι ἐκεῖ πέρα, ἡ πριγκιπέσσα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μακριά. Λοιπόν, δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ σταθοῦμε καὶ νὰ περιμένωμεν εἰς τὸν δρόμον; (Καὶ αἱ τρεῖς στέκουν πλησίον εἰς τὸ πρῶτον τραπέζιον πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ συσκέπτονται ἰδιαίτερος).

Κ^α ΧΑΛΔ. — Ἀφοῦ νομίζεις, ἀγαπητῆ μου Λίντυ, πῶς εἶναι καλλίτερον...

ΦΟΙΤ. — Ένα παλιόσδερο είναι αυτό το τηλεσκόπιο, κυρία μου... είναι για πέταμα!...

Κ^α ΧΑΛΔ. — Τὸ βλέπω κ' ἐγώ... (Μὲ χαμηλοτέραν φωνήν). Για συλλογισθῆτε εἰς αὐτὴν τὴν τυχαίαν συνάντησιν νὰ μᾶς παρατηρήσῃ, νὰ ζητήσῃ πληροφορίας!... καὶ ποῖος ξεύρει;... μπορεί καὶ νὰ μᾶς προσκαλέσῃ νὰ τῆς κάμωμε ἐπίσκεψι!... ὦ Θεέ μου!... Φαντασθῆτε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων κυριῶν! θὰ πρασινίσουν ἀπὸ τὴ χολή των!... Μοῦ φαίνεται πῶς τὰς βλέπω!...

ΦΟΙΤ. — Ὅριστε ποῦ ἔγινε ἡ διόρθωσις!... καὶ τὸ ὄργανον αὐτὸ ἔγινε πάλιν ἱκανὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς μακρυνὰς βλέψεις τῶν ταλαιπώρων θνητῶν!

Κ^α ΧΑΛΔ. — Εὐχαριστοῦμεν πολὺ!.. Μᾶς συγχωρεῖτε, κύριε, μήπως ἤκουσατε καὶ σεῖς ἂν ἡ πριγκίπισσα πρόκειται νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ἐπάνω σήμερα ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν δρόμον;

ΦΟΙΤ. (Μετὰ ζωηρότητος). — Ἡ πριγκίπισσα;.. ἡ πριγκίπισσα ποῦ εἶναι κάτω στὰ λουτρά; ἡ πριγκίπισσα ποῦ κατοικεῖ εἰς τὴν μοναχικὴν ἔπαυλιν; ἡ πριγκίπισσα ποῦ λέγουν πῶς πηγαίνει καὶ πίνει τὸ νερό, ἀλλὰ κανεὶς μέχρι σήμερον δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν ἴδῃ ἀπὸ κοντά; Ἄ! μ' αὐτὸ μ' ἐνδιαφέρει πάρα πολὺ! Δὲν μπορείτε νὰ φαντασθῆτε, κυρία μου, πόσον μ' ἐνδιαφέρει.

ΛΙΝΤΥ (Κυττάζουσα πρὸς τὸ βάθος). — Ἄ! νὰ τὴν! νὰ τὴν!

Κ^α ΧΑΛΔ. (Τρέχουσα). — Ἡ ἀμαξά;

ΛΙΝΤΥ. — Εἰν' ἐδῶ ἀποκάτω. Ἐσταμάτησε σ' τὴν ἄκρην τοῦ ὁδού:

Κ^α ΧΑΛΔ. (Πυρετωδῶς). — Τότε βέβαια εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς θὰ ἐπιβιβάσθῃ ἐκεῖ. Γρήγορα, κορίτσια, πάμε νὰ τὴν ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν δρόμον, γιὰ νὰ φανῆ πῶς ἦτον πραγματικῶς σύμπτωσις... (Πρὸς τὴν Ρόζαν) Νά!.. πάρε (Ῥίπτει πρὸς αὐτὴν ἓν νόμισμα καὶ ἀνοίγει ἓν τυλιγμένον μεταξωτὸν χαρτίον, τὸ ὁποῖον εἶχε φέρεῖ μαζί της. Πρὸς τὰς θυγατέρας της). Νά, πάρε τὸ μπουκέτο σου... καὶ σὺ πάρε τὸ ἄλλο. Μόλις τὴν ἴδῃτε, νὰ τῆς τὰ προσφέρετε. (Προχωρεῖ νὰ ἐξέλθῃ πρώτη).

ΜΙΑ. (Πρὸς τὴν Λίντυ). — Θὰ φανῆ πῶς ἦτον πραγματικῶς

μιὰ τυχαία σύμπτωσις!.. (Ἐξέρχονται καὶ αἱ τρεῖς. Ἡ Ρόζα σπεύδει νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ξενοδόχον).

ΦΟΙΤ. ("Ὅστις ἀνῆλθε πρῶτον ἐπὶ μᾶς ἔδρας διὰ νὰ ἴδῃ καὶ ἔπειτα σπεύδει πρὸς τὸ τηλεσκόπιο μὲ συγκίνησιν). — Εἰς τὸν κῆπον δὲν εἶναι κανεὶς!.. Ἄ! θὰ εἶναι σ' τὸ σπίτι, αὐτὴ δὲν ἐξέρχεται ποτέ... Ὅπωςδῆποτε ἄς πάμε νὰ ἴδουμε τὸ πάθημα ποῦ θὰ πάθουν αὐτές! (Ἐξέρχεται γελῶν).

ΣΚΗΝΗ Ε'

ΚΥΡΙΑ ΚΑΜΙΛΛΑ καὶ ΡΟΖΑ

ΚΑΜ. (Προσερχομένη δραματικὰ καὶ ἀσθμαίνουσα). — Ἐφυγαν;.. Ἐφυγαν ὅλοι;

ΡΟΖ. — Ὅλοι!

ΚΑΜ. (Σχεδὸν μετὰ κραυγῆς). — Ἄ!.. νά!.. νὰ ἐκεῖ δύο κυρίες καὶ ἓνας ὑπηρέτης!.. ἔρχονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ μονοπάτι... Ἄ! Θεέ μου, πῶς κτυπᾷ ἡ καρδιά μου!.. Νὰ τὸ ἤξευρα, θὰ ἐνοικιαζα γι' αὐτὸν τὸν μῆνα καὶ μιὰ πολυθρόνα ἀπ' ἐκεῖνες, ποῦ κουνιῶνται!.. Καὶ τί θὰ τῆς πῶ ἐγὼ τώρα;.. Για πές μου, Ρόζα!.. μήπως θυμάσαι ἐσὺ κανένα ποίημα ἀπ' ἐξω;

ΡΟΖ. (Κατάπληκτος). — Ποίημα; ἐγώ;.. Καλὲ τί σὰς ἦλθε;

ΚΑΜ. — Νά!.. τώρα μπαίνουν σ' τὸν κῆπο!.. Μὰ μὴν κρατῆς πάντα ἔτσι τὰ χέρια σου ἀποκάτω ἀπὸ τὴν ποδιά σου, ἀνόητη! Ἄ! Θεέ μου! Θεέ μου!

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ Η ΒΑΡΩΝΙΣ ΦΟΝ-ΜΠΡΟΚ
Εἰς ὑπηρετῆς καὶ αἱ ῥηθείσαι

Ὁ ὑπηρέτης μὲ μαύρην οἰκαστολήν εἰσέρχεται καὶ παραμένει πρὸ τῆς θύρας προσκλίνων. Ἡ πριγκίπισσα εἶναι ξανθὴ, ὠχρὰ, λεπτοφυῆς, ἀφελῆς εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῆς, φέρουσα ἀπλοῦν φόρεμα καὶ ψιὰθινον πῖλον ἐξοχῆς, μετρίου μεγέθους, στολισμένον μὲ ρόδα. — Ἡ βαρωνίς εἶναι ἡλικίας τριάκοντα πέντε περίπου ἐτῶν, μὲ ὠραῖον καὶ ἐπιβλητικὸν ἦθος, μὲ ἔκφρασιν σοβαρὰν, ἐνδεδυμένη μὲ χάριν καὶ ἀσθηρότητα ἐνταυτῆ.

ΒΑΡ. — Ποῦ εἶναι ἡ ξενοδόχος;

ΚΑΜ. (Προσκλίνουσα ἀδεξιῶς μετὰ τῆς Ρόζας) — Ἐγὼ εἶμαι! εἰς τὰς διαταγὰς σας, Ὑψηλοτάτη!

ΒΑΡ. (Δεικνύει τὴν Πριγκίπισσαν). — ... Ἐγὼ εἶμαι ἡ Κυρία τῆς Τιμῆς... Ποῦ εἶναι τὸ δωμάτιον, ποῦ ἐπαραγγείλαμεν; (Ἡ Καμίλλα καὶ ἡ Ρόζα ὑποκλίνονται ἐκ νέου).

ΚΑΜ. (Ὁπισθοχωροῦσα ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ ἔπειτα ἀνοίγουσα τὴν πρὸς ἀριστερὰ θύραν). — Ἐδῶ!.. ἀμέσως ἐκεῖ, ποῦ τελειώνει ἡ σκάλα, Εὐγενεστάτη!..

ΒΑΡ. — Θὰ ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ περιμένετε ἐδῶ, Ὑψηλοτάτη;

ΠΡΙΓ. (Ἐν εἰλικρινείᾳ). — Πολὺ εὐχαρίστως, φιλιτάτη!..

ΒΑΡ. (Πρὸς τὸν ὑπηρέτην). — Ἐδουάρδε, ἀνέβα καὶ κῦταξε μήπως λείπη τίποτε ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς Αὐτῆς Ὑψηλότητος καὶ ἄλλα δωμάτιον κολλητὰ γιὰ μέ... (Πρὸς τὴν Πριγκίπισσαν). Ἐλπίζω ὅτι ἡ Ὑψηλότης σας ἐγκρίνει αὐτὸ τὸ μέτρον ὅπου ἔλαβα...

ΠΡΙΓΚ. (Μετὰ βεβιασμένου μειδιάματος). — Βεβαίως, ἀγαπητὴ βαρωνίς!.. (Ὁ ὑπηρέτης μὲ ἐν σίλῃ καὶ μερικὰ προσκεφάλαια εἰς τὸν βραχίονα ἐξέρχεται ἐξ ἀριστερῶν μαζί μὲ τὴν Ρόζαν, ἥτις παραμερίζει διὰ νὰ διέλθῃ αὐτὸς πρῶτος, καὶ ὑποκλίνεται ἐνώπιόν του. Τὴν ὑπόκλισιν ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ἡ ξενοδόχος, ἀμφιβάλλουσα ἂν πρέπη νὰ υποκλιθῇ ἢ ὄχι. — Ἡ πριγκίπισσα στρέφεται πρὸς τὴν βαρωνίδα μετὰ ζωηρότητος καὶ κἄπως μὲ χαμηλὴν φωνήν). Mais comme je te dis, Eugénie, que je n'ai pas sommeil! M'envoyer coucher comme un enfant, c'est abominable!

ΒΑΡ. — Mais je t'implore, chérie, sois sage! Tu sais que c'est le médecin, qui...

ΠΡΙΓΚ. — Ah, ton médecin! Toujours cette corvée! Et si je te dis...

ΒΑΡ. — Σοῦτ!.. (Πρὸς τὴν Καμίλλαν). Ἀκοῦστε, κυρία, νομίζω πῶς καλὸν θὰ ἦτο νὰ πάτε καὶ σεις νὰ ρίξετε μιὰ ματιὰ ἐπάνω!

ΚΑΜ. Ἀκοῦτ' ἐκεῖ!.. βέβαια! Αὐτὸ εἶναι καθήκον μου. (Προχωρεῖ νὰ ἐξέλθῃ).

ΒΑΡ. — Ἄ! καὶ κἄτι ἄλλο ἀκόμη. Αὐτὴ ἡ βεράντα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει κανεὶς νὰ περάσῃ διὰ νὰ ἐξέλθῃ, μπορεῖ νὰ μείνῃ κλειστὴ διὰ τὸ κοινόν;

ΚΑΜ. — Βέβαια! ἀφοῦ μάλιστα αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, οἱ περισσότεροι πελάται μας μένουν ἔξω, ἀποκάτω ἀπὸ τὰ δένδρα.

ΒΑΡ. — Τότε φροντίσετε, παρακαλῶ.

ΚΑΜ. — Ἀμέσως! (Κλείει τὴν θύραν τοῦ βάρους).

ΒΑΡ. — Μποροῦμε τώρα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ ἔμῃ κανεὶς ἐδῶ μέσα;

ΚΑΜ. — Ἄν ἀγαπᾷ ἡ Εὐγενεὶα Σας, οὔτε ἐμεῖς ἀκόμη τοῦ ξενοδοχείου δὲν θὰ ἔλθουμε.

ΒΑΡ. — Θὰ μᾶς κάμετε μεγάλην χάριν.

ΚΑΜ. — Τί λέτε! αὐτὸ εἶναι τὸ καθήκον μου! (Ἐξέρχεται μετὰ νέαν ὑπόκλισιν).

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ καὶ ἡ ΒΑΡΩΝΙΣ

ΒΑΡ. (Μετὰ προσπεποιημένης τρυφερότητος). — Πρέπει νὰ εἶσαι περισσότερο προσεκτικὴ, ἀγάπη μου. Γιὰ συλλογίσου, ἂν αὐτὴ ἡ ξενοδόχος ἐννοῦσε τὰ γαλλικά!

ΠΡΙΓ. (Εἰρωνικῶς). — Μπᾶ! τί μεγάλο δυστύχημα ποῦ θὰ ἦτο!

ΒΑΡ. — Καὶ ὅμως ναί, φιλιτάτη μου. Αὐτὴ ἡ διαρκὴς σου δυσἀρέσκεια, ἡ ὁποία εὐτυχῶς εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἀσθενείας... Ἀλήθεια! σήμερα δὲν ἐπῆρες ἀκόμη τὸ σκονάκι μὲ τὴν πεπτῶνην... Αὐτὴ λέγω ἡ διαρκὴς κακοδιαθεσίᾳ πρέπει νὰ μένῃ μυστικὴ γιὰ ὅλους... καὶ ἰδίως διὰ τὸν ὑψηλὸν σου μνηστῆρα... Ἄν τυχὸν τὸ ἐμάθαιεν ὁ μέγας δούξ!..!

ΠΡΙΓ. (Ὑποῦσα τοὺς ὤμους). — Ἄ! ἂν τὸ ἐμάθαινε, τί θὰ συνέβαινε τάχα;

ΒΑΡ. — Μὰ... μιὰ νέα μνηστευμένη ἔχει καθήκον νὰ φαίνεται... εὐθυμος, χαρούμενη... ἀλλέως... (Ἐκζητοῦσα τὰς λέξεις).

ΠΡΙΓ. (Ἀνυποῦσα ζωηρῶς τὴν κεφαλὴν). — Ἀλλέως τί;

ΒΑΡ. (Ὡς προηγουμένως). — Ἀλλέως... κάμνει τοὺς ἄλλους ν' ἀμφιβάλλουν... περὶ τῆς συζυγικῆς εὐτυχίας.

ΠΡΙΓ. (Μετὰ θλιβεροῦ μειδιάματος ὑποταγῆς). — Ἄ!..

ΒΑΡ. — Τί ἔχεις φιλιτάτη μου; ἔχεις τίποτε; (Ἡ πριγκίπισσα σείει ἀρνητικῶς τὴν κεφαλὴν). Ἐπειτα συλλογίσου τὰς κοπιώδεις ἐπισκέψεις, ποῦ θὰ ἔχῃς τὸ φθινόπωρον... πρέπει

ν' ανακτήσης δυνάμεις, διὰ νὰ ἐπαρκέσης εἰς τόσας μεγάλας ὑποχρεώσεις τῆς ζωῆς...

ΠΡΙΓ. (Ἀνεγείρουσα ζωηρῶς τὴν κεφαλὴν). — Τῆς ζωῆς; ... ποιάς ζωῆς;

ΒΑΡ. — Τί ἐννοεῖς;

ΠΡΙΓ. — Ἄ! δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ μιλή κανεὶς!..

ΒΑΡ. — Ναί· ἔχεις δίκαιον!.. (Μὲ λεπτὴν κακεντρέχειαν). — Καὶ ἀπὸ τὴν δική μου τὴν καρδιά περνῶν κάποτε πόθοι καὶ ιδιοτροπία... τὰς ὁποίας κρὶνω φρονιμώτερον νὰ μὴ ἐκφράζω... Ἐκεῖνο, ποῦ γνωρίζω ἀπὸ τὴν πειρὰν μου, εἶναι ὅτι τὸ καλλίτερον πρᾶγμα ποῦ ἔχει νὰ κάμνη κανεὶς, εἶναι νὰ ἐκτελῇ τὸ καθήκον ποῦ τοῦ ἐπιβάλλει ὁ στενὸς κύκλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει.

ΠΡΙΓ. (Ἐγειρομένη). — Καὶ νὰ πηγαίνῃ νὰ κοιμᾶται!

ΒΑΡ. — ὦ! μὰ δὲν ἔχει δὲ πάλιν κανεὶς νὰ κάμνη μόνον αὐτό.

ΠΡΙΓ. (Μὲ ζέσιν). — Μὰ κύταξε λοιπὸν λιγάκι, κύτταξε ἔξω!.. Παρατήρησε τί ὦραλον εἶναι τὸ πράσινο λιθάδι, ποῦ τὸ σκιάζει τὸ δάσος! Ἄχ! νὰ ἤμποροῦσα κ' ἐγὼ μιὰ φορὰ μόνη νὰ ξαπλωθῶ ἐκεῖ κάτω καὶ ν' ἀναπνεύσω, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος!

ΒΑΡ. — Ἄ! γι' αὐτό, ὅταν δὲν εἶναι ἄλλοι μπροστά, μποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε κ' ἐμεῖς...

ΠΡΙΓ. (Μετὰ πικροῦ μειδιάματος). — Βέβαια! γιὰ μᾶς ὁ κόσμος πρέπει νὰ εἶναι νεκροταφεῖον!... (Ἐπισημαίνεται εἰς τὴν θύραν).

ΒΑΡ. (Πρὸς τὸν ὑπηρέτην). — Εἶναι ὄλα ἐν τάξει; (Ἐπισημαίνεται ὑποκλίνεται).

ΠΡΙΓ. (Ταπεινῆ τῆ φωνῆ). — Συλλογισθῆτε ὅτι δὲν νυστάζω!

ΒΑΡ. — Δὲν πειράζει· δοκίμασε!.. (Μὲ ταπεινὴν φωνὴν ἐπίσης).

ΠΡΙΓ. — Ἄλλά...

ΒΑΡ. (Ὡς ἄνω). — Γιὰ τὸ χατήρι μου! (Μεγαλοφώνως). Ἐὰν ἢ Αὐτῆς Ἐψηλότης ὀρίζῃ...

ΠΡΙΓ. (Δυσθύμως, στενάζουσα). — Μάλιστα!.. ὀρίζω!.. (Ἐξέρχονται πάντες).

ΣΚΗΝΗ Η'

ΦΟΙΤΗΤΗΣ μόνος

Ἡ σκηνὴ παραμένει ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἔρημος. Ἀκούεται μετ' ὀλίγον νὰ σείεται σφοδρῶς ἡ λαβὴ τῆς θύρας τοῦ βάλθους καὶ ἔπειτα ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ φοιτητοῦ ἔξωθεν.

Τί συμβαίνει!.. Γιατί ἐκλείσαν ἐδῶ ἀπὸ τῆ μιὰ στιγμῆ σ' τὴν ἄλλῃ; Γιαμῆλα!.. αἱ κυρὰ Γιαμῆλα!.. ἀνοίξε!.. Θέλω νὰ ἰδῶ κάτι μὲ τὸ τηλεσκόπιον. Ρόζα!.. Δὲν ἔρχεσαι;.. Ἔτσι λοιπόν;.. Τότε κάμε τὸ κέφι σου καὶ ξεύρω ἐγὼ τὸν τρόπο!.. (Φαίνεται διερχόμενος ἔξω ὄπισθεν τῆς βεράντας, τονθορῶζων ἐν ἄσμα, ἔπειτα προβάλλει ἔξωθεν τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ παραθύρου). Δὲν εἶναι κανεὶς;.. (Ἀναρριχᾶται καὶ εἰσέρχεται ἐντὸς διὰ τοῦ παραθύρου). Ἄς εἶναι!.. γιὰ τὸ παρὸν εἰμ' ἐγώ, καὶ φθάνει. Μὰ τί τοὺς ἔπιασε σήμερα;.. Κάτι θὰ μαγειρεύουν γιὰ τὴ μπύρα τους, στοίχηματίζω!.. Ὡς τόσον γιὰ νὰ ἰδοῦμε περὶ τίνος ἀμαξιοῦ πρόκειται!.. (Ἐτοιμάζεται νὰ παρατηρήσῃ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου).

ΣΚΗΝΗ Θ'

ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ καὶ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Ἡ πριγκίπισσα κρατοῦσα τὸ καπέλλον τῆς εἰς τὴν χεῖρά εἰσέρχεται μετὰ προφυλάξεως ἐκ τῆς πρὸς ἀριστερὰ θύρας, καὶ χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὸν φοιτητὴν, ἰστάμενον ἀκίνητον παρὰ τὸ τηλεσκόπιον, μεταβαίνει εἰς τὴν θύραν τοῦ βάλθους καὶ τὴν ἀνοίγει.

ΦΟΙΤ. (Ἀκούων τὸν κρότον τῆς ἀνοιγομένης θύρας ἐγείρεται ἀμέσως καὶ στρέφει τὴν κεφαλὴν). — ὦ!.. καλημέρα δεσποινίς! (Ἡ πριγκίπισσα δὲν τολμᾷ νὰ κινηθῇ καὶ ρίπτει ἀκουσίως βλέμμα ἐντρομον πρὸς τὴν θύραν, ἔξ ἧς εἰσῆλθε).

ΦΟΙΤ. — Ἄ!.. μήπως θέλετε καὶ σεῖς νὰ ἰδῆτε μὲ τὸ τηλεσκόπιον; Ὅριστε, παρακαλῶ... (Ἡ πριγκίπισσα ἀμφιβάλλουσα ἂν πρέπη νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ, προχωρεῖ βήματά τινα πρὸς τὴν εἰς τ' ἀριστερὰ θύραν). Μὰ γιατί φεύγετε;.. φοβεῖσθε μὴ σᾶς φάγω;..

ΠΡΙΓ. (Ἀνακτώσα τὴν ἀταραξίαν τῆς). — Δὲν φεύγω καθόλου.

ΦΟΙΤ. — Τότε λοιπόν;.. Σταθῆτε... Δὲν μοῦ λέτε, ἀπὸ ποῦ ἐμβήκετε;.. Δὲν ἐπηδῆσατε βέβαια καὶ σεῖς ἀπὸ τὸ παράθυρον, ὅπως ἐγώ;..

ΠΡΙΓ. (Τρομαγμένη). — Πώς!.. Έσείς έπηδήσατε από τὸ παράθυρον;

ΦΟΙΤ. — Βέβαια.

ΠΡΙΓ. (Καταλαμβανομένη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ φόβου). — Μά... γιατί;.. (Ὁπισθοχωρεῖ πρὸς τὴν θύραν).

ΦΟΙΤ. — Γιατί ἡ πόρτα ἦτο κλειστή. Μὰ ποῦ πάτε, δεσποινίς; Καθῆστε ἐδῶ ἡσυχῇ. Νά!.. ἂν πρόκειται νὰ σᾶς διώξω, προτιμῶ νὰ πέσω πάλι ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἄς τσακισθῶ... (Κινεῖται διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ παράθυρον).

ΠΡΙΓ. (Ἐσυχάζουσα, μετὰ μειδιάματος). — Ὅχι δά! Τόσον καὶ τόσον εἶχα σκοπὸν νὰ ἔβγω νὰ περιπατήσω λιγάκι πρὸς τὸ δάσος.

ΦΟΙΤ. — Ἄ!.. τότε λοιπὸν μένετε ἐδῶ γιὰ θεραπείαν;

ΠΡΙΓ. (Μετὰ σπουδῆς). — Ἀκριβῶς!

ΦΟΙΤ. — Ὡστε πρέπει νὰ καταβαίνετε κάτω στὴν πηγὴ γιὰ νὰ πίνετε;

ΠΡΙΓ. (Ἐὐγενῶς). — Μάλιστα... καὶ γιὰ νὰ κάνω λουτρόν...

ΦΟΙΤ. — Διακόσια μέτρα ν' ἀνεβουκατεδένετε διαρκῶς!.. μὰ δὲν εἶναι πολὺ κοπιῶδες αὐτό; Παναγία μου!.. Καὶ σεῖς μάλιστα ποῦ εἰσθε τόσον ὠχρά, τόσον... Νά σᾶς πῶ, φιλιτάτη δεσποινίς, ἀκοῦστε κ' ἐμένα· μὴ κάνετε αὐτὲς τῆς ἀνοησίας!.. Τὸ καλλίτερο εἶναι νὰ πάτε νὰ καθίσετε κάτω, εἰς τὸ κατάστημα. Δηλαδή, συγγνώμην!.. Αὐτὸ τὸ εἶπα ἔτσι, ἀσυλλόγιστα... Γιατί βέβαια σεῖς θὰ ἔχετε τοὺς λόγους σας γιὰ νὰ μένετε ἐδῶ... (Κάμνει νεῦμα τριβῶν τοὺς δακτύλους, ὑπονοῶν τὰ χρήματα). Ἐδῶ ἐπάνω βέβαια εἶναι εὐθηνότερα... Αὐτὸν τὸν λόγον ξεύρω κ' ἐγὼ νὰ τὸν ἐκτιμῆσω, ἐπειδὴ κ' ἐγὼ ποῦ με βλέπετε, παρὰδες ποτὲ δὲν ἀπέκτησα εἰς τὴν ζωὴν μου...

ΠΡΙΓ. (Θέλουσα νὰ δείξῃ ὅτι ἔχει πεῖραν εἰς τὰ τῆς ζωῆς). — Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἔλθῃ κανεὶς εἰς τὰ λουτρά, πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ ἔχη χρήματα.

ΦΟΙΤ. (Προσβεβλημένος). — Πῶς;.. πῶς; Εἰς τὰ λουτρά;.. Μὰ σᾶς φαίνεται τάχα ἀπὸ τὴν ὄψι μου πῶς ἔχω κ' ἐγὼ ἀνάγκην νὰ νίθωμαι ἀπὸ μέσα κι' ἀπ' ἔξω με νερὸν σιδηροῦχον; Δόξα σοι ὁ Θεός, μπορεῖ νὰ μοῦ λείπῃ αὐτὸ τὸ λοῦσο! Ὅχι, κυρία μου· ἐγὼ εἶμαι ἓνας δάσκαλος φουκαράς, ποῦ τὰ

καταφέρνω με δυσκολίαν, παραδίδων μερικὰ μαθήματα κατὰ τὰς διακοπὰς. (Ἡ πριγκίπισσα, ἀποβαλοῦσα πᾶσαν ἀνησυχίαν, μειδιᾷ καὶ κάθεται). — Δηλαδή, γιὰ νὰ 'πῶ τὴν ἀλήθειαν, ἔχι καὶ με μεγάλην δυσκολίαν. Θὰ ἦτο ὑπερβολικόν, ἂν τὸ ἔλεγα. Γιατί, κοιμοῦμαι ὡς τῆς ἐννέα τὸ πρωτὶ, τρώγω ἑπτὰ πιάτα φαγητὸν τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ, καὶ ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ, δὲν ἔχω καμμιά δουλειά. Ὁ μαθητῆς μου εἶναι πολὺ πλούσιος, ἀλλὰ εἶναι τόσον ἀναιμικός... τόσον ἀδύνατος, ὥστε σεῖς ἀπέναντί του θὰ ἤμπορούσατε νὰ πάτε σὲ κανένα ἵπποδρόμιον νὰ κάμνετε γυμνάσια ἐπάνω στὸ σχοινί!..

ΠΡΙΓ. (Γελῶσα με ὄρεξιν). — Ὅσον γι' αὐτό, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθειαν, μπορεῖ καὶ νὰ μοῦ λείψῃ.

ΦΟΙΤ. — Καὶ γιατί τάχα; Τὸ κάτω κάτω εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ἐπάγγελμα, ὅπως τόσα ἄλλα.

ΠΡΙΓ. — Ἔτσι;.. Ἐμένα μοῦ εἶπαν ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀλλοιώτικοι.

ΦΟΙΤ. — Μὰ ποῖος ἐκάθισε καὶ σᾶς εἶπε τέτοιες κουταμάρες;.. Τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶμαστε ἀλλοιώτικοι ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον!.. Δηλαδή ἔχι... ἐμεῖς οἱ δυὸ μοιάζομε ἀναμεταξύ μας... αἶ; τί λέτε;.. Φουκαράδες εἴμεθα κ' οἱ δυό!..

ΠΡΙΓ. (Σύννους, με ἀόριστον μειδίαμα). — Ἄ!.. ἴσως αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια! (Στενάζει).

ΦΟΙΤ. (Καθ' ἑαυτόν). Τὴν κακομοίρα! (Ἐγκαρδίας). Τότε, νὰ σᾶς εἰπῶ ἓνα πράγμα, δεσποινίς;.. Ἄς ἀφήσωμε κατὰ μέρος τὰ κομπλιμέντα!.. Ἄν θέλετε νὰ ἔλθετε νὰ κατοικήσετε κάτω, θὰ σᾶς ὀδηγήσω ἐγὼ πῶς μπορεῖτε νὰ ζῆτε φθηνά. Ἐχω ἐκεῖ κάτω ἓνα σύντροφον, συνάδελφόν μου φοιτητὴν τῆς φιλολογίας, ὁ ὁποῖος δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ σ' τὰ πόδια του ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν, σὰν κ' ἐσᾶς... κ' ἐγὼ τοῦ δίνω καὶ τρώγει... τὸν περίδρομον!.. (Πτοούμενος ἀπὸ ἓν βλέμμα ἐκπλήξεως τῆς πριγκίπισσης). — Δηλαδή ἔτσι... ἀπὸ συμπόνει... Μὴν ὑποθέσετε πῶς... Ὅχι!.. αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ 'πῶ... Εἶναι πολὺ χονδρὸ ἐκ μέρους μου... Ἀλλὰ τί τὰ θέλετε!.. Εἶμαι τόσον πολὺ εὐχαριστημένος ποῦ μπορῶ νὰ βοηθῶ ἐκεῖνον τὸν κακομοίρη με τὸ ἀνέλπιστον αὐτὸ κέρδος, ὥστε μοῦ ἔρχεται ἡ ὄρεξις νὰ τὸ φωνάζω σ' ὅλον τὸν κόσμον!.. Μ' ἐννοεῖτε, δὲν εἶν' ἔτσι;... Ἐγὼ δὲν...

ΠΡΙΓ. (Με γλυκύτητα). — Μά με τόσην προθυμίαν εξασκείτε σεις τὴν ἀγαθοεργίαν;

ΦΟΙΤ. (Ἐκπληκτός). — Πῶς!.. Καὶ σεις δὲν κάνετε τὸ ἴδιο;

ΠΡΙΓ. (Σκεπτικῆ). — Ὅχι. Συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ πάρα πολλὰ σχόλια... ἔπειτα τὸ γράφουν αἱ ἐφημερίδες...

ΦΟΙΤ. Μπά!.. Ὡστε ὅταν ἔσεις;...

ΠΡΙΓ. (Διορθώνουσα μετὰ σπουδῆς τὸ λάθος της). — Θέλω νὰ πῶ πῶς... ἂν κατὰ τύχην λάβῃ μέρος κανεὶς σὲ μιὰ φιλανθρωπικὴν ἑορτήν...

ΦΟΙΤ. — Ἄ, τότε μάλιστα... Τότε ὑπάρχει πάντοτε καμμιά κυρία ὑψηλῆς πέριωπῆς, ἡ ὁποία ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν προστασίαν της καὶ αὐτὴ φροντίζει καὶ κάνει θόρυβον μετὰ τῆς ἐφημερίδες.

ΠΡΙΓ. (Μετριοφρόνως). — ὦ! ὄχι δὲ καὶ ὄλες!

ΦΟΙΤ. — Ἐλάτε δά!.. Θὰ μοῦ πῆτε σεις τώρα;.. Δὲν ξεύρω ἐγὼ τάχα τῆς κυρίας τῆς ἀριστοκρατίας; Μὰ ἀλήθεια, δὲν μοῦ λέτε, ἔσεις θὰ ζῆτε σὲ καμμιά μεγάλη πόλι ἢ...

ΠΡΙΓ. — Ἄ, ὄχι! σὲ μιὰ πολὺ μικρῆ.. Μπορῶ νὰ πῶ μάλιστα σχεδὸν σὲ χωριό.

ΦΟΙΤ. (Με πονηρίαν). — Καλὰ τὸ κατάλαβα ἐγὼ!.. Τότε λοιπὸν νὰ σὰς δείξω κάτι, ποῦ πιθανὸν δὲν θὰ τὸ ἔχετε ἰδῆ ποτὲ στὴ ζωὴ σας.

ΠΡΙΓ. (Με παιδικὴν χαράν). — Ἀλήθεια;.. Καὶ τί εἶναι;.. τί;

ΦΟΙΤ. — Μία πριγκιπέσσα!... Μὰ ὄχι καμμιά ἀπὸ κείνες τοῦ γλυκοῦ νεροῦ!... μία σωστὴ πριγκιπέσσα!... γνησίαι!

ΠΡΙΓ. — Ἀλήθεια;

ΦΟΙΤ. — Μάλιστα. Τὴν πριγκιπέσσα μας, ποῦ κάθεται κάτω σ' τὰ λουτρά.

ΠΡΙΓ. — Καὶ ποιά εἶν' αὐτή;

ΦΟΙΤ. — Μπά!... Ἡ πριγκιπέσσα Μαρία Λουίζα.

ΠΡΙΓ. (Μετὰ σπουδῆς). — Τοῦ Ἐλμπε;

ΦΟΙΤ. — Βέβαια, αὐτή.

ΠΡΙΓ. — Καὶ τὴν γνωρίζετε σεις;

ΦΟΙΤ. — Πφ!... Ἄν τὴν γνωρίζω; Καλλίτερα ἀπὸ τὰ παπούτσιά μου!

ΠΡΙΓ. (Σκοπίμως). — Ἐγὼ ἐνόμιζα πῶς ζῆ μεμονωμένη.

ΦΟΙΤ. — Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ. Ὅχι! ὄχι! σὰς βεβαιῶ. Μάλιστα, ἐπειδὴ σεις εἰσθε ἓνα κορίτσι συμπαθητικόν... — ἀλήθεια σὰς λέω, μοῦ ἀρέσετε πολὺ... — θὰ σὰς ἐμπιστευθῶ τὸ μυστικόν μου... Ἐγὼ ἀγαπῶ τὴν πριγκιπέσσαν!

ΠΡΙΓ. — Μπᾶ!...

ΦΟΙΤ. — Δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί εὐχαρίστησι κανεὶς αἰσθάνεται ν' ἀγαπᾷ μιὰ πριγκιπέσσα! Ἐδὲν λέγω καὶ τὸ ὑποστηρίζω πῶς κάθε νέος ποιητὴς πρέπει νὰ ἔχη ν' ἀγαπᾷ μιὰ πριγκιπέσσα.

ΠΡΙΓ. (Μετὰ ζωηρότητος). — Εἰσθε ποιητὴς;

ΦΟΙΤ. — Καὶ δὲν τὸ ἐκαταλάβατε ἀπὸ τὴν πρώτη ματιᾶ;

ΠΡΙΓ. — Δὲν ἔτυχε νὰ ἰδῶ ἀκόμη κανένα ποιητὴν.

ΦΟΙΤ. — Δὲν εἶδετε ποτὲ κανένα ποιητὴν, δὲν εἶδετε ποτὲ καμμιά πριγκιπέσσα!... Μὰ τότε σήμερα μαθαίνετε γιὰ πρώτη φορὰ ἓνα σωρὸ πράγματα!

ΠΡΙΓ. — (Ἐπιβεβαιοῖ, γελῶσα μὲ ὄρεξιν). — Γιὰ πέτε μου!... Ἐῆς ἀφιερῶσθε ποτὲ κανένα ποιῆμα;

ΦΟΙΤ. — Ἄλλο τίποτε!... ποιήματα μὲ τὸ τσουβάλι!...

ΠΡΙΓ. (Με παιδικὴν χαράν). — Ἄ!... πέτε μου κανένα ἀπ' αὐτά, σὰς παρακαλῶ, νὰ ζῆτε!...

ΦΟΙΤ. — Ἄ!... σταθῆτε... ἓνα ἓνα μὲ τὴ σειρά... Πρῶτα θὰ σὰς διηγηθῶ λεπτομερῶς ὅλη τὴν ἱστορίαν μας...

ΠΡΙΓ. (Ὡς ἄνω). — Ἄ, ναί, ναί!... Ὡραῖα!... Διηγηθῆτε μου!... (Κάθεται πλήρως περιεργείας).

ΦΟΙΤ. — Μὰ ξεύρετε ποῦ εἰσθε πολὺ περίεργος;... Λοιπὸν μόλις ἔμαθα πῶς ἦλθε ἐδῶ... ἔχασα ἀμέσως τὰ λογικά μου. Μοῦ φάνηκε, σὰς βεβαιῶ, σὰν νὰ ἦλθε μιὰ πιστολιά σ' τὴν καρδιά. Σὰν νὰ μὴ ἔκανα ἄλλο σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ, παρὰ νὰ τὴν περιμένω νὰ ἔλθῃ γιὰ νὰ τὴν ἐρωτευθῶ!... Ἐμαθα ἀκόμη ἀμέσως καὶ γιὰ τὴν εὐμορφίαν της καὶ γιὰ τὴν περισσή της λύπη... γιατί, καθὼς ἄκουσα, ἐστάθηκε ἄτυχῃ σ' τὸν ἔρωτα...

ΠΡΙΓ. (Με ἐνδιαφέρον). — Πῶς!... Τὸ λέγει αὐτὸ ὁ κόσμος;

ΦΟΙΤ. — Ναί! τὴν ἀγάπησε ἓνας νέος ἀξιωματικὸς, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας της ἐπῆγε ἐκεῖ κάτω σ' τὴν Ἀφρικὴ καὶ ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαύρους.

ΠΡΙΓ. (Ὡς ἄνω). — Καὶ αὐτὸ τὸ ξεύρει ὁ κόσμος;

ΦΟΙΤ. — Καί τί τάχα δέν ξεύρει ὁ κόσμος;... Ἄλλ' αὐτό γιά μένα εἶναι δευτερεύον. Οὔτε ποῦ μέ νοιάζει, ἄν, καθῶς λέγουν, μετὰ ἕξ μῆνας θά νυμφευθῆ ἓνα μέγαν δοῦκα. Γιά τήν ὥρα ἀνήκει σ' ἐμένα... Γιά τήν ὥρα εἶναι ἡ δική μου πριγκιπέσσα. Ἀλλά, βλέπω, ἐσεῖς δέν ἀκοῦτε!...

ΠΡΙΓ. (Μετὰ ζωνηρότητος). — Ναι!... ναι, ναι!... ἀκούω. (Σκοπίζων). Λοιπόν θά τήν ἐπλησιάσατε;

ΦΟΙΤ. (Ἐπισημαίνων). — Ἦ λέτε!... Μά ἀφοῦ δέν τήν ἐπλησίασε κανένας ἕως τώρα!... Οἱ ἄλλοι δέν γνωρίζουν ἀκόμη οὔτε τί μοῦτρα ἔχει. Εἰς τήν ἀρχήν εἶπαν πῶς εἶχαν ἐκθέσει τήν φωτογραφίαν τῆς εἰς τῆς βιτρίνες, ἀλλ' ἔπειτα, ποῖός ξεύρει γιατί, ἐδόθη διαταγή νά τήν βγάλουν ἀπό κεῖ... Καί τώρα ἀκόμη τὸ πρῶτ' εἶναι πολλοί ποῦ πηγαίνουν καί παραμονεύουν εἰς τήν πηγῆν, γιά νά ἰδοῦν τήν ἀκρῆ τῆς μύτης τῆς τοῦλάχιστον· κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος σ' τήν ἀρχή γιά τὸν ἴδιο σκοπὸ ἐσηκώθηκα μιὰ δυὸ φορές σ' τῆς ἕξ τὸ πρῶτ' ἂν μ' ἐγνωρίζατε λιγάκι καλλίτερα, θά ἐκαταλαβαίνατε τί μεγάλη θυσία εἶναι αὐτή γιά μένα!... Ἀλλά ποῦ!... οὔτε σκιά δέν ἐφάνη. Φαίνεται ὅτι ἢ θά τῆς πηγαίνουν εἰς τὸ σπίτι σὲ κανένα ἀγγεῖον τὸ νερόν ἀπὸ τήν πηγῆν, ἢ θά φορῆ κανένα μαγευμένο σκέπασμα γιά νά μένη ἀφαντος, σάν τὸν Σίγφριδ. (Γελοῦν ἀμφότεροι ἐκ καρδίας). Ἐπειτα δλόκληρες ἡμέρες ἐτριγύριζα δλόγυρα ἀπὸ τὸν κῆπον, ὡς ὅτου μιὰ μέρα ἓνας ἀστυφύλακας ποῦ ἐστεκότανε φρουρός μπροστὰ σ' τήν εἴσοδο, μ' ἐπλησίασε καί μ' ἐρώτησε μ' ἓνα ὕφος ἔτσι εὐγενικό σάν ἀρκοῦδα: «Ἦ γυρεύεις ἐδῶ;» Ὅταν εἶδα τόση ἀδρότητα, ἐσυλλογίσθηκα νά παραιτηθῶ ἀπὸ τήν ιδέα ὅτι μπορῶ νά τήν πλησιάσω, ὅταν ἔξαφνα μ' ἐδοήθησε ἡ καλὴ σύμπτωση καί ἀπὸ τότε μπορῶ νά τήν βλέπω καί νά τήν πλησιάζω ὅταν θέλω καί ὅταν μοῦ καπνίσῃ.

ΠΡΙΓ. (Μετ' ἐνδιαφέροντος). — Ἄ! μ' αὐτὸ πραγματικῶς εἶναι ἐνδιαφέρον. Καί μὲ ποῖον τρόπον;

ΦΟΙΤ. — Μὲ ποῖον τρόπον; Ἄ! ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ νόστιμον. Ἄς εἶναι!... ἄς σᾶς εὐχαριστήσω, ἄς σᾶς χορηγήσω τήν πλήρη ἐμπιστοσύνην μου. Τώρα θά σᾶς κάμω νά ἰδῆτε. Εἶλαθε εὐχαριστημένη;

ΠΡΙΓ. (Ἐκπληκτος). — Θά μὲ κάμετε νά ἰδῶ ἀμέσως τώρα;...

ΦΟΙΤ. — Περιμένετε μιὰ στιγμούλα μονάχα!... (Μεταβαίνει πρὸς τὸ τηλεσκόπιον καί ἀφοῦ παρατήρησεν ἐπὶ τινος στιγμῆς δι' αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ). Ψιτ!... Κάθεται ἐκεῖ κάτω!... Ὅρστε, παρακαλῶ, νά ἰδῆτε.

ΠΡΙΓ. (Ἐγχειρομένη). — Ἄ!... μὰ τώρα εἶμαι πραγματικῶς περιέργος!... (Τοποθετεῖται παρὰ τὸ τηλεσκόπιον καί παρατηρεῖ. Μετ' ἐκπλήξεως). Ἀλήθεια λέτε!... Φαίνεται πράγματι ὁ κῆπος ὡσάν νά εἶναι κανεὶς μέσα!

ΦΟΙΤ. — Δέν σᾶς τῶλεγα ἐγώ; Καί εἰς τὸ ἀκρινὸ παράθυρο φαίνεται ἐκεῖνη ποῦ εἶναι καθισμένη καί κεντᾷ...

ΠΡΙΓ. (Ἀφοῦ παρατήρησε μὲ τὸ τηλεσκόπιον, ἐκρήγνυται εἰς ἡχηρὸν γέλωτα). — Μὰ εἰσθε βέβαιος ὅτι εἶναι πράγματι ἐκεῖνη;

ΦΟΙΤ. — Καί ποῖα ἄλλη θέλετε νάναί;

ΠΡΙΓ. (Ἐξακολουθοῦσα νά γελά). — Μὰ μιὰ πριγκίπισσα ἔχει πάντοτε σιμά τῆς ἓνα σωρὸ πρόσωπα τῆς ὑπηρεσίας τῆς, τήν καμαριέρα τῆς, τὴν ράφτρα τῆς...

ΦΟΙΤ. — Ἐλᾶτε, μὴ λέτε κουταμάρες, δεσποινίς. Ἄν ἐγνωρίζατε ἀπὸ τέτοια πράγματα, μὲ τὴ πρώτη ματιὰ θά ἐπέθεσθε ὅτι εἶναι αὐτὴ καί ὄχι ἄλλη. Μὰ δέν βλέπετε τί εὐγένεια ἔχει εἰς κάθε τῆς κίνησιν; Δέν βλέπετε μὲ ποῖαν ἡγεμονικὴν χάριν σκύδει ἐπάνω εἰς τὸ κέντημα;

ΠΡΙΓ. — Μὰ πῶς τὸ ξέρετε πῶς εἶναι κέντημα;

ΦΟΙΤ. — Νόστιμο κι' αὐτό!... Μὰ τί ἄλλο θέλετε νά κάνη μιὰ πριγκιπέσσα παρὰ νά κεντᾷ; Μήπως ἠθέλατε νά κάθεται νά μπαλώνη κάλτσες;

ΠΡΙΓ. — Δέν θά τῆς ἔκανε κακὸ κι' αὐτό.

ΦΟΙΤ. (Μὲ βαθύτατον οἴκτιον). — Ὅρστε!... βλέπετε; εἶναι κι' αὐτὸ ἓνα ἄλλο παράδειγμα τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὅποιον βλέπομεν τὰ πράγματα ἐμεῖς οἱ πτωχονοικοκυραῖοι. Δέν φθάνει ποῦ βασανίζομαστε ἐμεῖς μ' αὐτὲς τῆς στενοχωρίες, ἀλλὰ θέλομε, ἂν εἶναι δυνατόν νά ὑποφέρουν τὰ ἴδια καί οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ποῦ δέν ἔχουν τὰ βάρη αὐτῆς τῆς ζωῆς.

ΠΡΙΓ. — Ἄχ! Θεέ μου!

ΦΟΙΤ. — Γιατί ἀναστενάζετε ἔτσι λυπητερά;

ΠΡΙΓ. — Δέν μοῦ λέτε; ἐπιθυμοῦσατε νά γνωρίσετε καμμιά φορὰ ἀπὸ κοντὰ τήν πριγκιπέσσα;

ΦΟΙΤ. — Ἀπό κοντά; Καὶ γιατί τάχα; Μήπως δὲν τὴν βλέπω ἀπὸ ἀρκετὰ κοντὰ τὴν μακρυνή μου πριγκιπέσσα;

ΠΡΙΓ. — Μὰ γιὰ νὰ τῆς μιλήσετε, γιὰ νὰ μάθετε τί εἶναι πραγματικῶς.

ΦΟΙΤ. (*Ἐντρομος*). — Νὰ μιλήσω ἐγὼ μαζί της;... Ποτέ μου!... Ἐπειτα, πῶς θὰ μποροῦσα νὰ παρουσιασθῶ σ' αὐτήν; Ἐγὼ εἶμαι ἕνας νέος πτωχός, ἀπὸ πτωχὴ οἰκογένεια, ποῦ δὲν ἔχω κανένα μέσον γιὰ νὰ ζήσω, ποῦ δὲν γνωρίζω οὔτε ἕνα ράπτην νὰ μπορῶ νὰ ντύνομαι. Μία κυρία τέτοια θὰ μ' ἐξυγιζεν ἀμέσως καὶ θὰ μὲ καταλάβαινε μὲ τὴν πρώτη ματιά... ὦ! ἔννοιά σας! Ἐχω ἀρκετὴν πείραν ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ἐπήγαινα στὰ πλούσια σπείτια γιὰ νὰ παραδίδω μαθήματα!... Ἦνα βλέμμα τοῦ ἔρριχναν μοναχὰ ἀπὸ τὸν λαιμοδέτην ἕως τὴν ἄκρην τῶν παπουτσιῶν μου, κ' ἔννοιωθον ἀμέσως μὲ ποῖον ἔχουν νὰ κάμουν.

ΠΡΙΓ. — Μὲ θεωρεῖτε... (*Διορθώνουσα ἀμέσως τὸ σφάλμα της*)... Θεωρεῖτε λοιπὸν τόσον ἐπιπόλαιον αὐτὸ τὸ κορίτσι;

ΦΟΙΤ. (*Μετὰ μορφασμοῦ*). — Αὐτὸ τὸ κορίτσι; ἔτσι ὀνομάζετε τὴν πριγκιπέσσαν μου;... ἂ! τί ἄσχημα ποῦ πάει!... Κ' ἔπειτα πῶς θὰ κατιώρθωνα νὰ τῆς ἐκφράσω ὅτι αἰσθάνομαι; Γιὰ τὰ Θεό!... Καὶ ἂν τὸ παραδεχθῶμεν αὐτὸ ἀκόμη, τί ἐντύπωσιν θὰ τῆς ἔκανε!... θὰ τὴν ἔμελε διόλου;... Φαντασθῆτε!... ὦ!... ἂν ἦτο σὰν κ' ἐσὰς ἔτσι καταδεκτικὴ, ἔτσι ἀφελής... καὶ... ἂν εἶχεν αὐτὴ τὴν ἰδική σας κατεργάρικη καλωσύνη σ' τὰ μάτια... (*Ἀρχίζει νὰ ἔχη κάποιαν ουστολήν*).

ΠΡΙΓ. — Κατεργάρα ἐγὼ;... Καὶ γιατί;

ΦΟΙΤ. — Γιατί μέσα σας μὲ κοροϊδεύετε. Ἀλλά, νὰ σὰς πῶ, καλὰ κάνετε τὸ ἀναγνωρίζω δὲν ἀξίζω δὲ καὶ περισσότερον.

ΠΡΙΓ. — Ἡ πριγκιπέσσα σας ὅμως ἀξίζει νὰ τὴν ἐκτιμᾶτε κατὰ καλλίτερα ἀπ' ὅτι τὴν κρίνετε.

ΦΟΙΤ. — Ὅχι, ὄχι, ὄχι, ὄχι! Ἐνόσω ἡ πριγκιπέσσα μου μένει μακριά, σεῖς εἰσθε γιὰ μὲ πραγματικῶς ὅπως τὴν θέλω... γεμάτη εὐγένεια, χάρι, ταπεινῶσι... Μοῦ μειδιάτε μὲ ὀφθαλμοὺς ποῦ ὄνειρεύονται, σιωπαίνετε, δταν ἀπαγγέλλω τὰ ποιήματά μου — ἕνα πρᾶγμα ποῦ δὲν κάμνουν οἱ ἄλλοι — καὶ μόλις

τελειώσω, κόπτετε ἀπὸ τὸ στήθος σας ἕνα ρόδον καὶ τὸ βίπτετε εἰς τὸν ψάλτην σας.

ΠΡΙΓ. (*Ἐκθαμβος*). — Ἐνα ρόδον;

ΦΟΙΤ. (*Μὲ ἔμφασιν*). — Ἡ κορωνίς τῶν πόθων μου!... τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖόν μὲ πλανᾷ κάθε νύκτα... Ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ρόδον ἔγραψα χθὲς ἕνα ποίημα.

ΠΡΙΓ. (*Μετὰ ζωηρότητος*). — Ἄ!... σὰς παρακαλῶ!... πέστε το νὰ τ' ἀκούσω.

ΦΟΙΤ. — Μὰ ξέρετε ποῦ εἰσθε λιγάκι ἀδιάκριτη;... Ἄς εἶναι ὁμως! θὰ σὰς εὐχαριστήσω καὶ σ' αὐτό! Λοιπόν!... Χρ!... (*Ἀπαγγέλλει*).

Εἴκοσι ρόδα...

ΠΡΙΓ. — Πῶς!... Εἴκοσι ἔγιναν τώρα;

ΦΟΙΤ. (*Ἀδυστηρῶς*). — Ἡ πριγκιπέσσα μου δὲν θὰ μὲ διέκοπτε...

ΠΡΙΓ. — Ἄ!... ἔχετε δίκαιον... συγγνώμην!

ΦΟΙΤ. (*Ὡς ἄνω*). — Ξαναρχίζω... (*Ἀπαγγέλλει*).

Εἴκοσι ρόδα στέφουν τὸ κεφάλι σου
Καὶ τὴν ξανθὴ τὴν κόμη σου στολίζουν,
Κ' ἐπάνω στὸ ροδόλευκό σου πρόσωπο (*Ἡ πριγκιπέσσα*
Ὀλόδροσα εἴκοσι χρόνι' ἀνθίζουν [*μειδιά ὀλιθερῶς*])

Ἄχ! ἕνα ρόδο μόνον νὰ μοῦ χάριζες,
Ἐν' ἀπ' αὐτὰ, γλυκειὰ ξανθομαλλοῦσα,
Ἐὰ εἴκοσι θερμὰ τῆς νεότητος χρόνια μου
Κ' ἐγὼ νὰ σοῦ χάρισω θὰ μποροῦσα.

Σὺ, ποῦ στολίδια ἔχεις ἀνεκτίμητα,
Ἄν δώσης ἕνα ρόδο τί σημαίνει;
Σοῦ μένουν τόσ' ἀκόμη! μὰ γιὰ πλοῦτός του
Στὸν ποιητὴ μόνον αὐτὸ θὰ μένη.

Ἐὰ ρόδα σου μποροῦσαν νὰ ἐνώσουνε
Ἐὰ νειᾶτά μας μ' ἕνα γλυκὸ στεφάνι...
Μὰ σῶπα!... ὡς ἐκεῖ ποῦ ὄνειρεύεσαι,
Φτωχὴ καρδιά, ὁ πόθος σου δὲν φθάνει!

ΠΡΙΓ. — Ἄ! τί ὦρατο ποῦ εἶναι!... Ἐμένα κανεῖς ἀκόμη δὲν μοῦ ἔκαμε ποιήματα!...

ΦΟΙΤ. — Ἄ, ἀγαπητὴ δεσποινίς!... ἐμεῖς βλέπετε, οἱ ἄνθρωποι οἱ κοινοὶ πρέπει τὴν ποίησι νὰ τὴν κάνουμε μονάχοι μας!...

ΠΡΙΓ. — Καὶ ἔλ' αὐτὰ γιὰ ἓνα βόδο! . . . Μὰ ἀφοῦ αὐτὸ μαραίνεται σὲ μιὰ στιγμή· τί θὰ μείνῃ ὕστερα;

ΦΟΙΤ. (Ζωηρῶς). — Ἀπατάσθε, δεσποινίς· ἓνα τέτοιο βόδο δὲν μαραίνεται ποτέ· ἀνθίζει αἰώνια, ἀκριθῶς ὅπως καὶ τὸ αἰσθημα, τὸ ὁποῖον τρέφω πρὸς τὴν ὠραίαν, ποῦ μοῦ τὸ χαρίζει.

ΠΡΙΓ. — Μὰ ἀφοῦ δὲν σὰς ἔδωσε ἀκόμη τίποτε; . . .

ΦΟΙΤ. — Τί ἔχει νὰ κάμῃ! . . . Ἐὐ τοῦτο εἶναι κατὰ βᾶθος. Ἐγὼ εἶμαι ἀνώτερος αὐτῶν τῶν διατυπώσεων . . . Μολονότι σεῖς αὐτὰ δὲν τὰ καταλαβαίνετε . . . εἶναι πολὺ βαθειὰ γιὰ σὰς! Ἐμένα μὲ φθάνει νὰ μπορῶ νὰ λέγω στὸν ἑαυτὸν μου: «Κατεργαράκο! καὶ σὺ εἶσαι ἓνας καλλιτέχνης τῆς ζωῆς! ἀγάπησες ὡς καὶ μιὰ πριγκίπισσα!»

ΠΡΙΓ. — Καὶ αὐτὸ θὰ σὰς ἔκανε εὐτυχῆ;

ΦΟΙΤ. (Ζωηρῶς). — Ἀπείρως εὐτυχῆ! . . . Γιατί τὸ κάτω-κάτω τί μᾶς καθιστᾷ εὐτυχεῖς; Ἡ εὐτυχία; Γιὰ τὸ Θεό! . . . Αὐτὴ φθείρεται καὶ κουρελιάζεται σὰν ἓνα παλιὸ γάντι!

ΠΡΙΓ. — Μὰ τί ἄλλο λοιπόν;

ΦΟΙΤ. — Ξεύρω κ' ἐγώ; Ἐνα πάθος ἴσως . . . μιὰ ἰδιοτροπία . . . ἓνας πόθος ποῦ δὲν ἐκπληροῦται ποτέ . . . μιὰ ἀσθένεια, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θέλομε ν' ἀπαλλαγοῦμε . . . ἓνα τίποτε, τὸ ὁποῖον καταντᾷ νὰ γίνῃ τὸ πᾶν γιὰ μᾶς. Ἐγὼ τοὺς μαθητὰς μου πάντα ἔτσι θὰ τοὺς συμβουλεύω καὶ θὰ τοὺς λέγω: «Παιδιά, θέλετε νὰ αἰσθάνεσθε πῶς εἰσθε εὐτυχεῖς σὲ ὅλη σας τὴ ζωὴ; Προσπαθεῖτε νὰ πλανᾶτε τὸν ἑαυτὸν σας καὶ νὰ νομίζετε πῶς εἰσθε ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμεῖτε».

ΠΡΙΓ. — Καὶ σεῖς σὰν τί ἐπιθυμεῖτε νὰ εἰσθε;

ΦΟΙΤ. (Μετ' ἐξάψεως). — Ἦθελα νὰ εἶμαι ἀλλοιώτικος· νὰ εἶμαι ἄνθρωπος ὑψηλῆς περιωπῆς ποῦ νὰ ξεύρῃ νὰ ζῆ καὶ νὰ γλεντᾷ, ποῦ ὅπου καὶ νὰ κτυπήσῃ νὰ βρῖσκῃ πάντοτε τὴν πόρτα ἀνοικτῆ, ποῦ νὰ μὴ ἔχῃ καιρὸν νὰ πονοκεφαλῇ μὲ τὸν Ὀβίδιον καὶ τὸν Ὀράτιον, ποῦ νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους νὰ φοροῦν πανταλόνια ποῦ κάνουν γόνατα καὶ παπούτσια στραβοπατημένα. (Κυττάζει τὰ ἰδικά του). Ἐλὸς πάντων ἓνας ἄνθρωπος ποῦ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα ἠθικὰ καὶ . . . ὕλικά. (Κάμνει νεῦμα διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι ὑπονοεῖ τὰ χρήματα), διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ πλησιάσῃ τὴν πριγκίπισσάν μου. Ἐξ ἐναντίας δυστυχῶς θὰ

μένω πάντοτε ἓνας πτωχὸς οἰκοδιδάσκαλος, ἀδέξιος καὶ ἀγαρμπος, προωρισμένος νὰ σκύβῃ πάντοτε τῇ ράχῃ του μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν φλογερὰν φαντασίαν του θὰ πλανᾶται καὶ θὰ νομίζῃ ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς τὴ ράχι του ἴσια, ὅπως φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς ὤρισε νὰ τὴν ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἐξαιρέσει μερικῶν ποῦ . . . (Προσποιεῖται τὸν καμπούρη). Καὶ σεῖς τί ἐπιθυμοῦσατε νὰ εἰσθε;

ΠΡΙΓ. — Μοῦ ἔρχεται λιγάκι δύσκολα νὰ τὸ 'πῶ . . . κ' ἐγὼ δὲν ξεύρω! . . . (Μετὰ γλυκύτητος) Νά! . . . ἤθελα νὰ εἶμαι μιὰ γυναικοῦλα ἡσυχῆ, εἰρηνική, ποῦ βλέπει ἀπὸ τὸν κόσμον μόνον ὅ,τι θέλει νὰ ἰδῇ, ποῦ ἠμπορεῖ νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἄνδρα ποῦ τῆς ἀρέσει καὶ φυλάττει τὴν μικρὰν τῆς σιωπηλὴν εὐτυχίαν ὡσὰν τὰ μάτια τῆς, ὡσὰν τὴν ψυχὴν τῆς.

ΦΟΙΤ. — Αὐτοὶ οἱ πόθοι δὲν μοῦ φαίνονται καὶ πάρα πολὺ ὑψηλοί, ἀγαπητῆ μου δεσποινίς.

ΠΡΙΓ. (Ἐγειρομένη, μετὰ ζέσεως). — Εἶναι ὑπέροχοι, φίλε μου!

ΦΟΙΤ. — Ἡ πριγκίπισσα μου θὰ εἶχε κάπως διαφορετικὴν γνώμην.

ΠΡΙΓ. — Νομίζετε;

ΦΟΙΤ. — Εἶμαι βέβαιος· διότι αὐτὸ, κατὰ βᾶθος, εἶναι τὸ ἰδεῶδες κάθε μικρῆς καὶ ταπεινῆς γυναικούλας.

ΠΡΙΓ. — Δὲν εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῶν· εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔχουν κάθε μέρα καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸ λογαριάζουν γιὰ τίποτε. Αὐτὸ ὅμως εἶναι δικό μου ἰδεῶδες, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸ ἐπιτύχω ποτέ!

ΦΟΙΤ. — Καλέ τ' εἰν' αὐτὰ; . . . Μὴ μὲ κάμνετε τώρα νὰ σὰς πῶ καμμιά χονδρὴ λέξι! . . . Δὲν μπορεῖτε σεῖς νά; . . . Μὰ τί διάβολο! . . . Ἐνα κορίτσι τόσο συμπαθητικὸ, τόσο χαριτωμένο, τόσο! . . . Ἀκοῦστε νὰ σὰς 'πῶ! . . . Δὲν θέλω τώρα νὰ κάμω τὸν καμπόσο . . . ἀλλὰ ἂν ἠμπορῶ νὰ σὰς βοηθήσω λιγάκι ἐγώ! . . . (Δεικνύει διὰ νεύματος ὅτι προσφέρεται).

ΠΡΙΓ. (Γελῶσα). — Μὰ ἐσεῖς δὲν κάμνετε ἄλλο παρὰ νὰ βοηθεῖτε τὸν πλησίον! . . . Πρὸ ὀλίγου ἠθέλατε νὰ μοῦ προμηθεύετε τροφὴν φθηνήν, καὶ τώρα μοῦ ἀνοίγεσθε ὅπως διόλου . . . (Γελᾷ ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπὸ καρδίας).

ΦΟΙΤ. (Κατησχυμμένος). — Ἐχετε δίκαιον... εἶμαι γελοῖος... τὸ ξεύρω· ἀλλὰ τί τὰ θέλετε!... ἐγὼ...

ΠΡΙΓ. (Μειδιῶσα). — Μὴ στενοχωρεῖσθε, φίλε μου· ἀπεναντίας δὲν ἤξεύρετε πόσον μ' εὐχαριστεῖ αὐτὴ ἢ ἀσυλλόγιστη εὐλικρίνειά σας.

ΦΟΙΤ. (Ἀμηχανῶν ἀπέναντι τῆς ὑπεροχῆς της). — Μὰ ξεύρετε πῶς εἶσθε ἓνα πλάσμα πολὺ περίεργον;... Ναί, ἔχετε κάτι τι... κάτι τι... ποῦ...

ΠΡΙΓ. — Σὲν τί;

ΦΟΙΤ. — Μὰ κ' ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ προσδιορίσω ἀκριβῶς... (Ἐπι μᾶλλον ἐν ἀμηχανίᾳ). Δὲν μοῦ λέτε, δεσποινίς, δὲν εἶπετε πρὸ ὀλίγου πῶς ἠθέλετε νὰ κάμετε ἓνα περίπατον;

ΠΡΙΓ. — Πῶς!.. μὲ διώχνετε τώρα;

ΦΟΙΤ. — Ἐγὼ;.. Θεὸς φυλάξοι! Ἀπεναντίας ἤθελα νὰ σᾶς συντραφεύσω λιγάκι... Γιατί... ἐδῶ... πῶς νὰ σᾶς πῶ;.. νά... (Διὰ μιᾶς). Ξεύρετε, ἔξω στὸ ὑπαιθρο κανεὶς μπορεῖ νὰ μιλήσῃ πειρὸ ἐλεύθερα!..

ΠΡΙΓ. — Κ' ἔτσι λοιπὸν, μὲ τόσην ἀδιαφορίαν θέλετε νὰ ἐγκαταλείψετε τὴν μακρυνὴν πριγκιπέσσαν σας; (Μειδιῶσα)

ΦΟΙΤ. — Ἦ λέτε!.. (Μετὰ περιφρονητικῶς). "Α! ἐκείνην ἐκεῖ κάτω λέτε; Ἐκείνη δὲν φεύγει, ἐννοιά σας!.. Ἐκείνη θὰ εἶναι ἐκεῖ καὶ αὔριον... καὶ ὅλη τὴ βδομάδα. Μπορῶ νὰ τὴν βλέπω, ὅταν θέλω...

ΠΡΙΓ. — Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ ἔρωσ σας ποῦ λέτε ὁ μεγάλος!.. ὁ αἰώνιος;.. Ὡραῖα!.. Εὐγέ σας!

ΦΟΙΤ. (Ἐν ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ). — Μὰ... (Σιωπῇ).

ΠΡΙΓ. — Μὰ;.. τί;

ΦΟΙΤ. (Διστάζων)... — Μὰ... δὲν καταλαβαίνετε; ἐκείνην ἐκεῖ κάτω πρέπει νὰ τὴν βλέπω ὅλη μου τὴ ζωὴ μὲ τὸ τηλεσκόπιον... ἐνῶ αὐτὴν ποῦ ἔχω ἐμπρὸς μου... μπορεῖ... ἴσως... (Δὲν τολμᾷ νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ἐπικρατεῖ σιγὴ ἐπὶ τινος στιγμῆς. Ἡ Πριγκίπισσα βλέπει ἀπλανῶς εἰς τὸ κενὸν καὶ σείει τὴν κεφαλὴν μὲ πικρὸν καὶ ὀδυνηρὸν μειδίαμα).

ΦΟΙΤ. (Ἀντιλαμβανόμενος τῆς μεταβολῆς της). — Ἦ ἔχετε;

ΠΡΙΓ. (Ἀγασκιοτῶσα). — Ἦ ποτε!.. Κάτι ἐσυλλογιζόμουν!..

Σ Κ Η Ν Η Γ

ΚΥΡΙΑ ΧΑΛΔΟΡΦ, ΛΙΝΤΥ, ΜΙΛΛΥ καὶ οἱ ζηθόντες

Κ^α ΧΑΛΔ. (Εἰσερχομένη μετὰ σπουδῆς καὶ προσποιουμένη μεγάλην ἔκπληξιν). — Ὡ!...

ΛΙΝΤ. } (Μιμούμεναι αὐτήν) — Ὡ!..
ΜΙΛΛ. }

ΦΟΙΤ. (Καθ' ἑαυτόν). — Ὅριστε, ποῦ νὰ πάρῃ ἡ ὀργή! Μὲς σ' τὴν καλλίτερη στιγμὴ νὰ μᾶς ξεφυτρώσουν τώρα αὐτὲς ἢ τρεῖς συμφορές!.. (Μεγαλοφώνως). Δὲν σᾶς τὸ εἶπα ἐγὼ, κυρίες μου, πῶς δὲν θὰ τὴν ἀπαντήσετε; Μὰ κ' ἔτσι εἶνε!.. Ἡ πριγκίπισσες, βλέπετε, δὲν τριγυρίζουν σ' τοὺς δρόμους σὰν κοπάδια ἀπὸ κατσίκες.

Κ^α ΧΑΛΔ. (Χωρὶς νὰ προσέξῃ καθόλου εἰς τὸν φρονητὴν, καὶ ἀφοῦ ἔκαμε μετὰ τῶν θυγατέρων της βαθεῖαν ἐπόκλισην ἐνώπιον τῆς πριγκίπισσης. Μὲ ὕψος στομφοῦδες). — Ἡ μεγάλη ἀγαλλίασις, ἢ ὁποῖα ἐκχειλίζει εἰς τὴν ψυχὴν μας ὡς δικαιολογήσῃ τὸ διάβημα, εἰς τὸ ὁποῖον προβαίνομεν κατὰ παράθεσιν τῶν κανόνων τῆς ἐθιμεταξίας, ἐπιθυμοῦσαι νὰ καθυποβάλωμεν πρῶται πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα τὰς ταπεινάς, ἀλλὰ ἐνθέρμους εὐχὰς μας διὰ τοὺς ἐπικειμένους εὐτυχεῖς γάμους Ὑψ...
ΦΟΙΤ. (Κατάπληκτος). — Καλὲ τ' εἶν' αὐτά!.. (Σπεύδει νὰ παρατηρήσῃ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου).

Κ^α ΧΑΛΔ. — Ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης ὡς εὐδοκήσῃ νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὅπως, ἐπωφελοῦμεναι τῆς τυχαίας ταύτης καὶ ὅπως ἀνελπίστου συναντήσεως, προσφέρωμεν αὐτὸν τὸν πένιχρον φόρον τῆς βαθυτάτης ἡμῶν εὐλαθείας... (Ὑποκλίνεται τρίς).

ΦΟΙΤ. — Μὰ δὲν μοῦ λέτε, τί ἀστειότης εἶναι αὐτή;... ἔσετε κοροϊδεύετε, ἦ;...

Κ^α ΧΑΛΔ. (Χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς αὐτόν). — Λίντυ!... Μίλλυ!... (Ἡ Λίντυ καὶ ἡ Μίλλυ προχωροῦν κατὰ τὴν ἀλικήν συνήθειαν, ἐκτείνουν τὴν χεῖρα διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Πριγκίπισσαν τὰ ἄνθη). Ἐνδοξοτάτη, πριγκίπισσα, αἱ κόραι μου ἀπ' ἐδῶ λαμβάνουν τὴν τόλμην νὰ σᾶς προσφέρουν αὐτὰ τὰ ἄνθη.

Σ Κ Η Ν Η ΙΑ'

Ἡ ΒΑΡΩΝΙΣ ΦΟΝ ΜΠΡΟΚ καὶ αἱ ῥηθεῖσαι

(Ἡ πριγκίπισσα, ἥτις ἐκθαμβος ἐν ἀρχῇ, ἔπειτα πλέον κατηφής καὶ δυσηρεστημένη, εἶχεν ἤδη ὀπισθοχωρήσῃ μέχρι τῆς ἀριστερᾶς θύρας, ἀμφισβητούσα ἂν πρόπη νὰ φύγη, ἢ νὰ μείνῃ, ὑποδέχεται μετὰ χαρᾶς τὴν Βαρωνίδα).

ΒΑΡ. (Μὲ τραχύτητα). — Παρακαλῶ, κυρταί!.. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ πλέον ἀρμόζων τρόπος διὰ νὰ γνωρισθῆτε μετὴν Ὑψηλοτάτης. Ἄν ἐπιθυμῆτε αὐτό, ὀφείλετε ν' ἀποταθῆτε εἰς ἐμέ. Δέχομαι ἀπὸ τὰς ἔνδεκα ἕως τὰς δώδεκα καθ' ἑκάστην καὶ πολὺ εὐχαρίστως θὰ καθυποβάλω τὴν αἴτησίν σας.

Κ^α ΧΑΛΛ. (Μετὰ στόμφου). — Εὐγενεστάτη κυρία, ἐγὼ καὶ αἱ κόραι μου συναισθανόμεθα πληρέστατα ὅτι παρέδωκα τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς Αὐλῆς. Ἄλλ' ὅπως προείπα, ἡ ὀρμὴ τῆς καρδίας μας ἐξ εὐλαβείας καὶ ἀφοσιώσεως μᾶς ἔκαμε νὰ παραδῶμεν τὴν τάξιν. Ἀποδεχόμεθα εὐγνώμονες τὴν πρόσκλησιν, τὴν ὅποιαν μετὸς τὴν εὐγένειαν μᾶς κάμνετε... (Ἐποκλίνονται καὶ αἱ τρεῖς ἐνώπιον τῆς πριγκίπισσας καὶ ἐξέρχονται).

Σ Κ Η Ν Η ΙΒ'

ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ, ΦΟΙΤΗΤΗΣ καὶ ΒΑΡΩΝΙΣ

ΒΑΡ. — Εἶδες τί ἀδιαντροπιά!.. Ἄλλὰ καὶ σεῖς, Ὑψηλοτάτη, γιατί νὰ καταβῆτε ἐδῶ χωρὶς ἐμένα;.. (Μετ' ἐκπλήξεως). Μπα!.. Τί εἶναι πάλιν αὐτὸς ὁ νέος; τί θέλει;.. Ἦτον μαζὶ μ' ἐκεῖνες; (Ἡ πριγκίπισσα σείει τὴν κεφαλὴν ἀρνητικῶς. Ὁ φοιτητὴς μεταβαίνει καὶ λαμβάνει τὸ καπέλλον του, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφήσῃ ἐπὶ τινος ἔδρας, κάμνει ἐλαφρὰν ὑπόκλισιν καὶ ἐτοιμάζεται νὰ ἐξέλθῃ).

ΠΡΙΓ. (Πρὸς τὸν φοιτητὴν). — Ἄ!.. ὄχι ἔτσι!.. ὄχι ἔτσι!.. Θὰ ἦτο πολὺ ἀσχημον!..

ΒΑΡ. (Μετὰ φρίκης). — Πῶς!.. πῶς!.. Ἄλλὰ, Ὑψηλοτάτη...

ΠΡΙΓ. — Ἄφησε, Εὐγενία. Ὁ κύριος ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐγὼ ἐγινήκαμε πάρα πολὺ καλοὶ φίλοι καὶ δὲν πρέπει ν' ἀποχωρισθῶμεν ὡσὰν δύο ξένοι, καὶ μάλιστα σχεδὸν ἐχθρικῶς...

ΒΑΡ. (Ἐπιεικῆ τῇ φωνῇ, μετ' ἐξάψεως). — Ὑψηλοτάτη, δὲν δύναμαι νὰ ἐπιτρέψω...

ΠΡΙΓ. (Χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς αὐτήν, πρὸς τὸν φοιτητὴν). — Ἦσον εἰς σᾶς, ὅσον καὶ εἰς ἐμέ θὰ μείνῃ βεβαίως εὐχάριστος ἀνάμνησις αὐτῆς τῆς ὥρας τοῦ ἐπεράσαμεν ἐδῶ. Καὶ σᾶς εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας, διότι ἐγίνατε ἡ ἀφορμὴ... Ἦθελα μόνον νὰ ἔχω τώρα κ' ἓνα ῥόδον, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐκανοποιήσω τὸν εὐγενῆ σας πόθον. Εὐγενία, δὲν ἔχομεν ἐδῶ ῥόδα;

ΒΑΡ. (Ὡς ἴνω). — Ὑψηλοτάτη... σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι...

ΠΡΙΓ. (Ἀναζητοῦσα εἰς τὰ ἀνθοδοχεῖα). — Πῶς νὰ γίνῃ τώρα;...

ΦΟΙΤ. (Ἐλλίζων). — Σᾶς εὐχαριστῶ εὐσεβάστως... διὰ... τὴν εὐμενῆ πρόθεσιν... Ὑψηλοτάτη... (Προχωρεῖ καὶ πάλιν ὀπως ἐξέλθῃ).

ΠΡΙΓ. — Ὅχι!... ὄχι!... Ἄ! περιμένετε!... (Τὸ βλέμμα τῆς πίπτει ἐπὶ τοῦ καπέλλου τῆς, τὸ ὅποιον κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα μὴ φαινή ἰδέα ἔρχεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸν νοῦν τῆς). Ναί!... Ἄ!... δὲν πειράζει πῶς δὲν ἔχω φαλίδι!... (Ἀποσπᾷ ἐν ἀπὸ τὰ κοσμοῦντα τὸν πῆλόν τῆς τεχνητὰ ῥόδα). Δὲν ξεύρω ἂν εἶναι ἀκριβῶς εἴκοσι... (Τείνει πρὸς αὐτὸν τὸ ῥόδον)... ὅπως δὴποτε αὐτὸ εἶνε ἓνα... κ' ἔχει κ' ἓνα μὲγάλον πλεονέκτημα ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα...

ΦΟΙΤ. (Μετὰ λύπης). — Ὅτι εἶναι ψεύτικον;

ΠΡΙΓ. (Σείει μειδιῶσα τὴν κεφαλὴν καὶ μετὰ γλυκύτητος, τονίζουσα τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως). — Ὅχι!... ὅτι δὲν μαραίνεται ποτέ!

ΦΟΙΤ. (Διὰ μιᾶς, μετ' ἄρνησιν συγκεκλιμένην). — Ὅπως καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς μακρυνῆς πριγκίπισσας μου.

ΒΑΡ. (Φυσᾷ μετ' ἀδημονίας). — Ὑψηλοτάτη, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σᾶς παρατηρήσω ὅτι εἶναι ὥρα πλέον...

ΠΡΙΓ. (Πρὸς τὸν φοιτητὴν, μετ' ἐπιεικῆ μειδίαμα). — Βλέπετε;... ἡ κοντινὴ σας πριγκίπισσα εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ σᾶς ἀποχαιρετίσῃ!... (Τείνει πρὸς αὐτὸν ἐκ νέου τὸ ῥόδον). Λοιπόν;

ΦΟΙΤ. (Ἐτοιμάζεται νὰ τὸ λάβῃ, ἀλλ' ἔπειτα ἀφήνει τὴν χεῖρά του νὰ καταπέσῃ καὶ λέγει μετ' ἄρνησιν ἠλλοιωμένην ἐκ τῆς συγκινήσεως). — Ἀπὸ τὴν μακρυνήν... (Δεικνύει μακρὰν) θὰ

ἤμποροῦσα νὰ τὸ δεχθῶ... ἀλλ' αὐτὴ, ποῦ ἔχω ἐμπρὸς μου... ἀπέχει πάρα πολὺ ἀπὸ μένα... (Σείων τὴν κεφαλὴν, μὲ χαμηλὴν φωνήν, συγκινημένος). Ὅχι! εὐχαριστῶ!.. Καλλίτερα ὄχι! (*Υποκλίνεται καὶ ἐξέρχεται ἐν σπουδῇ).

ΣΚΗΝΗ ΙΓ'

ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ καὶ ΒΑΡΩΝΙΣ

ΠΡΙΓ. (Ἄφροῦ ἔρριψε κατὰ γῆς τὸ τεχνητὸν ἄνθος, μὲ ἐλαφρὸν σαρκασμὸν). — Θὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν μου σύζυγον τὴν ἀδειαν νὰ τοῦ στείλω ἐν ῥόδον ἀπὸ τὸν κηπὸν μου.

ΒΑΡ. (Μὲ ὕψος ζωηρᾶς ἐπιπλήξεως, ὑψηλοφώνως). — Ὑψηλοτάτη! σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἐκπλήττομαι πάρα πολὺ!.. Ἄντι νὰ πᾶτε νὰ κοιμηθῆτε, ὅπως εἶπεν ὁ ἰατρός...

ΠΡΙΓ. (Προσηγῶς, ἀλλὰ μὲ ἀποφασιστικὸν ὕψος). — Ἄπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἀγαπητὴ Εὐγενία, θὰ ἐκπλήττεσαι πολὺ συχνότερα ποῦ θὰ βλέπῃς ὅτι... δὲν θὰ ἠμπορῶ νὰ κοιμηθῶ! (Προχωρεῖ πρὸς τ' ἀριστερά. Ἡ Βαρωνίς κάμνει μορφασμὸν. — Πίπτει ἢ αὐλαία).

Μετάφρασις Χ.

ΓΝΩΜΑΙ ΤΟΥ ΚΑΡΛΑΪΛ

Ἔστις ἠμπορεῖ νὰ ἐργάζεται, εἶναι γεννημένος βασιλεὺς, συγκοινωνεῖ μὲ τὴν Φύσιν, εἶναι κυρίαρχος τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἱερέως καὶ ἡγεμῶν τῆς Φύσεως. Ἔστις ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐργάζεται, αὐτὸς σφετερίζεται μόνον τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ὅσονδήποτε ἐπίσημοι καὶ ἂν εἶναι αἱ στολαὶ μὲ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται εἶναι γεννημένος δοῦλος τῶν πραγμάτων. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τιμᾷ τὸ ἐπιτήδευμά του!

*

Ἔστι «ὄπλον καὶ ἀνὴρ», ἀλλὰ «ἐργαλεῖον καὶ ἀνὴρ» ἔπρεπε νὰ τιτλοφορῆται τὸ σημερινὸν μας ἔπος. Ἐἴ ἄλλο εἶναι σήμερον τὰ ἐργαλεῖά μας, ἀπὸ τοῦ σφυρῆου καὶ τῆς βολίδος τοῦ Ἐνώχ Βράυ μέχρι τῆς γραφίδος μὲ τὴν ὁποίαν γράφομεν, παρὰ ὄπλα μὲ τὰ ὁποῖα καταπολεμοῦμεν ἐντὸς καὶ ἐκτός, τὴν ἀφροσύνην καὶ κατασυντρίβομεν ὄχι τοὺς τάλαιπῶρους ὁμοίους μας, ἀλλὰ τὸν πατροπαράδοτον ἐχθρὸν, ὁ ὁποῖος ὄλους μᾶς κάμνει ἀθλίους; Αὐτὴ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ μόνη δικαία μάχη.

*

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἡ πάλη του μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐναντιότητος, τὸ ὁποῖον ζῆ μῆσα καὶ ἔξω αὐτοῦ, εἶναι ἀδιάκοπος, ἐννοῶ δὲ τὸ πονηρὸν πνεῦμα, ἢ ἂν θέλουν ἄς τὸ καλέσουν πνεῦμα ἀσθενές καὶ τρισάθλιον, τὸ ὁποῖον ἐνοικεῖ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους. Ἐὸ βάδισμά του εἶναι, καθὼς κάθε βάδισμα, — τοῦλάχιστον οὕτω λέγουν οἱ φυσικοὶ — ἀδιάκοπος πτώσις.

*

Ἡ ζωὴ δὲν ἦτο ποτε διὰ τὸν ἄνθρωπον χορὸς τοῦ Μαΐου. Εἰς ὄλους τοὺς αἰῶνας ἡ τύχη τῶν εἰς βαρείας ἐργασίας προωρισμένων ἀφώνων ἑκατομμυρίων ἦτο στρεβλωμένη μὲ πολλὰ καὶ διάφορα βάσανα, μὲ ἀδικίας, μὲ βάρη ἐπαχθῆ, ἀποφευκτὰ

και αναπόφευκα. "Οχι παιγνίδιον, ἀλλὰ σκληρὰ ἐργασία ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὅποτον ἐπλήγωνε τοὺς μῦς και τὴν καρδίαν.

*

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ποτὲ δὲν ἦτο ὅ,τι αὐτὸς καλεῖ «εὐτυχίαν», ποτὲ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι τοιαύτη. Καὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι παρεδόθησαν πάντοτε εἰς ἓν ὄνειρον παραδεισίων, ὠνειρεύοντο πάντοτε ἓνα ὁποιονδήποτε ἡδονικὸν σαρδαναπάλειον τόπον, ὅπου ὁ οἶνος ῥέει εἰς ποταμοὺς και ἀπὸ τὰ δένδρα κρέμανται λουκάνικα και ψητὰ· ἀλλ' αὐτὸ ἦτο ὄνειρον, ἀνέφικτον ὄνειρον.

*

Τὰ βάσανα, ἡ ἐναντιότης και ἡ πλάνη ἔχουν τὴν μόνιμον και μάλιστα ἀπολύτως ἀναγκαίαν κατοικίαν των ἐπὶ τῆς γῆς. Δὲν εἶναι ἡ ἐργασία ὁ κληρὸς τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ ποῖα ἐργασία τὴν σήμερον εἶναι εὐχάριστος και ὄχι ἀλγεινὴ; Ἡ ἐργασία και ὁ πόνος εἶναι ἡ διακοπὴ τῆς ἡσυχίας και ἀναπαύσεως ἐκείνης τὴν ὅποιαν ὁ ἄνθρωπος παραλόγως θεωρεῖ ὡς εὐτυχίαν και ἐν τούτοις χωρὶς ἐργασίαν δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάπαυσις, δὲν θὰ ἦτο νοητὴ ἡ ἡσυχία.

*

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ κακόν, ὅ,τι λέγομεν κακόν, πρέπει νὰ ὑφίσταται ἐφ' ὅσον ὑφίσταται και ὁ ἄνθρωπος. Τὸ κακόν, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν τὴν ὅποιαν ἠμποροῦμεν νὰ τῆ δώσωμεν, εἶναι τὸ σκοτεινὸν και ἄτακτον ὕλικόν, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἡ ἐλευθέρη βούλησις τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ν' ἀνεγείρη ἐν οἰκοδόμημα τῆς τάξεως και τοῦ ἀγαθοῦ. Πάντοτε ὁ πόνος προώρυσται νὰ μᾶς ὠθῆ εἰς τὴν ἐργασίαν και μόνον ἐν τῇ αὐθορμήτῃ ἐργασίᾳ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῆ δι' ἡμᾶς ἡ εὐδαιμονία.

*

"Οχι, τὸ παράγειν δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι εὐκόλον. Ὁ Ζεὺς αἰσθάνεται πόνους ὄριμους και φλόγας πυρὸς εἰς τὴν κεφαλὴν του, ὁπόθεν ἡ πάνοπλος Παλλὰς προσπαθεῖ νὰ ἐκπηδήσῃ. Τὸ πρᾶγμα διαφέρει διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐργαστασίων, ἀλλὰ και δι' αὐτὴν ἔχει κύρος ἡ γενικὴ ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀξία της εἶναι κατ' εὐθείαν ἀνάλογος μὲ τὸν ἐξοδευθέντα κόπον.

Μετάφρασις Θ. Φ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Οἱ Βούλγαροι φοιτηταὶ ἀναμένονται ἐν Ἀθήναις τὴν 10 Ἀπριλίου ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Τὸ Πανεπιστήμιον ὤρισε πρὸς ὑποδοχὴν και καθοδήγησιν αὐτῶν ἀνὰ τὰ ἀρχαία μνημεῖα τοὺς καθηγητὰς κ. κ. Σ. Λάμπρον, Ν. Γ. Πολίτην, Α. Σκιάν και Χ. Τσουνταν.

— Τῶν Βουλγάρων προηγούνται οἱ Αὐστριακοὶ φοιτηταὶ ὀλίγας ἡμέρας πρότερον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν καθηγητῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀθηνῶν και διαφόρων ἀρχαιολογικῶν τόπων τῆς Ἑλλάδος.

— Ὁ Μουσικὸς και Δραματικὸς Σύλλογος προκηρύττει μουσικὸν διαγωνισμόν πρὸς σύνθεσιν ᾠσμάτων καταλλήλων ὅπως ψάλλωνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων, τῶν φοιτητῶν και τῶν στρατιωτῶν. Θὰ βραβευθῶσι κατ' ἀνώτατον ὅρον 20 ᾠσματα διὰ χρηματικῆς ἀμοιβῆς 125 δραχμῶν ἑκάστων. Ὁ συνθέτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ μελοποιήσῃ ἀνέκδοτον ἢ ἐκδομένον ποίημα, ἀλλ' ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνέκδοτος.

ΑΓΓΛΙΑ

Τὸ ἀγγλικὸν Ναυαρχεῖον παρήγγειλεν εἰς εἰδικὸν ἐργαστάσιον μέγα πηδαλιουχοῦμενον ἀερόστατον, μήκους 153 μ. και 60 ἑκατ. και διαμέτρου 14,50.

— Αἱ δοκιμαίαι, αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυαρχείου πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ πετρελαίου ὡς καυσίμου βλῆς ἀντὶ τῶν γαιανθράκων εἰς τὰ πολεμικὰ σκάφη, ἐστῆθησαν ὑπὸ πλήρως ἐπιτυχίας. Τὸ ναυαρχεῖον ὡς ἐκ τούτου ἀνεβίβασε τὴν προμήθειαν τοῦ πετρελαίου διὰ τὸν στόλον κατὰ τὸ ἔτος 1911 εἰς 200 χιλ. τόννων ἀντὶ τῶν 100 χιλ. τοῦ 1910. Ὅλα τὰ νέα σκάφη εἶναι ἐφωτισμένα δι' ἀποθηκῶν πετρελαίου,

ἀνεγρᾶφη δὲ εἰς τὸν προϋπολογισμόν τὸ ποσὸν 45 χιλ. λιρῶν διὰ τὴν κατασκευὴν δεξαμενῶν πετρελαίου εἰς Chatham, ὅθεν θὰ προμηθεύωνται τὰ πλοῖα. Θὰ κατασκευασθῶσι δὲ κατόπιν δεξαμεναὶ ὅμοιαι και εἰς Πλυμουθ και εἰς ἄλλους πολεμικοὺς λιμένας.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Εἰς τὸ Φυσιογραφικὸν Μουσεῖον τῆς Ν. ὸρκης καταρτίζεται συλλογὴ βακτηρίων, ἧτις θὰ περιλάβῃ βαθμηδὸν ὅλα τὰ γνωστὰ ἤδη βακτήρια και τὰ ὄλον ἐνευρισκόμενα νέα. Τοιαύτη συλλογὴ ὑπάρχει μίαν μοναδικὴν εἰς τὴν Ἑυρώπην ἡ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Πράγας Κράλ. Ἀλλ' οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφισβόλια ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ συλλογὴ χάρις εἰς τὰ ἀφθονα χρηματικὰ μέσα, τὰ ὅποια διαθέτει τὸ Φυσιογραφικὸν Μουσεῖον τῆς Ν. ὸρκης, ταχέως θὰ ὑπερβῆ τὴν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Πράγας.

— Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἀποτελεῖται ἐκ 370.000 χιλιομέτρων, εἶναι δηλαδὴ δεκαπλάσιον τοῦ γαλλικοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1907 οἱ ἀμερικανικοὶ σιδηρόδρομοι ἐφόνευσαν 12.000 ἀνθρώπους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 5.000 ἦσαν σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι, ἐπληγῶθησαν δὲ 111.000. Ὅπως ἡ ἀναλογία πρὸς τὸν ὄλον ἀριθμὸν τῶν ἐπιβατῶν ἦτο 1 νεκρὸς ἐπὶ 1.400.000 και εἰς πληγῶμενος ἐπὶ 111.000. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων ἡ ἀναλογία ἦτο : 1 νεκρὸς ἐπὶ 125 και 1 πληγῶμενος ἐπὶ 8. Ἐν Ἑυρώπῃ ἡ ἀναλογία εἶναι 1 νεκρὸς ἐπὶ 10 ἑκατομμυρίων ἐπιβατῶν και 1 πληγῶμενος ἐπὶ 500.000.

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐστραλιακῆς Ὀμοσπονδίας μετὰ μακρὰς σκέψεως

και συζητήσεις μεταξύ των ἑξ ἄπαι-
κιῶν, αἵτινες ἠμφισβήτησαν τὸ προ-
νόμιον τῆς ἰδρύσεως τῆς ὁμοσπονδι-
ακῆς πρωτευούσης ἐκάστη εἰς τὴν
ιδιὴν τῆς περιοχὴν, κατέληξαν εἰς
ἀπόφασιν ἐκλέξασα πρὸς τοῦτο ἐπὶ
τοῦ Ἰάξ—Καμπέρα τῆς Νοτίου Νέας
Ὠυαλλίας τοποθεσίαν πράγματι θαυ-
μασίαν. διὰ τὴν ἰδρύσιν τῆς Αὐστρα-
λιακῆς πρωτευούσης προσκηρύχθη
διεθνὴς διαγωνισμὸς, ψηφισθέντος
πρὸς τοῦτο τοῦ ποσοῦ 43 χιλ. λι-
ρῶν στερλινῶν (1.075.000 δραχ.),
μεταξὺ τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ τῶν
τοπιογράφων τοῦ κόσμου ὅλου, αἵτι-
νες καλοῦνται νὰ υποβάλωσι σχέδια
τῆς πόλεως ἐν γένει καὶ τῶν δια-
φόρων αὐτῆς κτιρίων, τοῦ Κυβερνητι-
κοῦ μεγάρου, τοῦ Κοινοβουλίου κλπ.

— Ἐἰς Σίδνεϋ τῆς Αὐστραλίας ἐτοι-
μάζεται πρὸς ἀναχώρησιν ἀποστὸλῆ
διὰ τὸν Νότιον Πόλον ὑπὸ τὴν ἀρ-
χηγίαν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπι-
στημίου τῆς πόλεως ταύτης Δαυίδ.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ πλοῦσιος Γάλλος Loutreil ἀπο-
θανῶν ἐσχάτως κατέλιπεν ὑπὲρ τῆς
γαλλικῆς ἐπιστήμης ἑπτὰ ἑκατομ-
μύρια φράγκων, ἧτοι: ἐν ἑκατομμύ-
ριον εἰς τὸ Ἰαμεῖον τῶν Ἐπιστημο-
νικῶν Ἐρευνῶν, δύο καὶ ἡμίσιον ἑκα-
τομμύρια εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν
Παρισίων καὶ τρία καὶ ἡμίσιον ἑκα-
τομμύρια εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν
Ἐπιστημῶν.

— Ὁ ἰατρός Chantemene γράφων
περὶ χολέρας ἀναφέρει πλεῖστα παρα-
δείγματα, μαρτυροῦντα ὅτι ἡ νόσος
αὕτη ἔχει τόσον βραδύαν τὴν ἐπιήα-
σιν, ὥστε δύναται νὰ ἀναφανῆ ἐπὶ
ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀνεχώρησαν ἐξ
ἐπιχολέρων τόπων πρὸ 20 καὶ πλέον
ἡμερῶν. Συμπεραίνει δὲ ὅτι τὰ λαμ-
βανόμενα τὴν σήμερον ὑγειονομικὰ
μέτρα εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ πρέπει νὰ
καταστῶσι συντονώτερα. Κατὰ τὰς
ἀνακινώσεις τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμο-
νος ἡ χολέρα ἐθέρισεν ἐν Ρωσίᾳ
ἐντὸς τοῦ ἔτους 1910 ἑκατὸν χιλιάδας
κατοίκων, τῶρα δὲ δεκατίζει ἀμειλι-
κτως τοὺς κινεζικοὺς πληθυσμούς.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἐἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ γίνε-
ται λόγος περὶ ἑνὸς ἐμιλοῦντος
σκύλου, ἀνήκοντος εἰς τὰ βασιλικὰ
κτῆματα τῆς Theerhulde καὶ ὀνομα-
ζομένου Λόν. Ὁ σκύλος αὐτὸς ἐκ
τοῦ γένους Σέττερ ὑπεβλήθη εἰς ἐξε-
τάσεις ἐνώπιον ἐπιτροπῆς ἐπιστημό-
νων, ἧτοι τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ψυχολο-
γικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου
Pfungsi καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ
ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Ἀμβούργου
Coffeler. Ἐκ τῶν ἐξετάσεων ἐβε-
βαιώθη ὅτι ὁ Λόν προφέρει κατὰ
τρόπον ἀρκετὰ εὐδιάκριτον καὶ
ὁμοιόζοντα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην
λαλίαν διαφόρους γερμανικὰς λέξεις,
καθὼς Hunger, Kuchen, Ruhe, ja
καὶ κειν καὶ τὸ ὄνομα του. Ὁ σκύ-
λος δὲν προφέρει κατὰ τύχην τὰς
λέξεις ταύτας, ἀλλ' εἰς τὰς καταλ-
λήλους περιστάσεις, δηλαδὴ δὲν μο-
νολογεῖ ἀλλὰ συνομιλεῖ. Αἱ συνομι-
λῖαι τοῦ Λόν ἐφωνογραφήθησαν ὑπὸ
τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

— Ἐὶς γερμανικὸν περιοδικὸν *Die
Lehrerin* (Ἡ Διδασκάλισσα), ἐκδι-
δόμενον ἐν Βερολίνῳ, δημοσιεῖται τὸ
ἀποτέλεσμα ἐρεῦνης, τὴν ὁποίαν ἐνήρ-
γησεν εἰς τὰ διάφορα κράτη ὡς
πρὸς τὰς ἐγγάμους διδασκαλίσσας.

Κατὰ ταύτην: εἰς Βέλγιον, Ὀλλαν-
δίαν, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Φινλαν-
δίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἡνωμένας Πολι-
τείας, ἡ διδασκάλισσα διατηρεῖ τὴν
πέσιν τῆς ἡκανδρευομένης, ἐπίσης δὲ
καὶ εἰς διάφορα καντόνια τῆς Ἑλβε-
τίας. Ἐἰς τὴν Αὐστρίαν ποῦ μὲν
ἀπαιτεῖται ἡ ἐγκρισις τῆς οἰκείας
ἐκπαιδευτικῆς ἀρχῆς, ἵνα γίνῃ τοῦτο,
ποῦ δὲ ὁ γάμος ἔχει ὡς συνέπειαν
τὴν ἀπόλυσιν τῆς διδασκαλίσεως.
Ἐἰς τὴν Γερμανίαν καθιερώθη πλέον
τὸ ἀουμβίθαστον τοῦ ἐγγάμου βλου
πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα
διὰ τὰς γυναῖκας. Ἰάσις ἀνάλογος
παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.
Ὡς γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῶν ἤρχισεν
νὰ ἀνακινῆται τὸ ζήτημα, ἀλλὰ νο-
μοθετικῶς οὐδεμίαν διάταξιν ὑπάρχει
κατὰ τῶν ἐγγάμων διδασκαλισσῶν.